

Vergaderjaar 2019–2020

35 300 J

Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2020

Nr. 2

MEMORIE VAN TOELICHTING

Inhoudsopgave

A.	ARTIKELSGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGRO- TINGSWETSVORSTEL	2
B.	BEGROTINGSTOELICHTING	3
1.	LEESWIJZER	4
2.	DELTAFONDSAGENDA	6
3.	PRODUCTARTIKELEN	12
	Artikel 1 Investeren in waterveiligheid	12
	Artikel 2 Investeren in zoetwatervoorziening	29
	Artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging	37
	Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet	48
	Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	52
	Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk	57
	Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit	60
4.	BIJLAGEN	68
	Bijlage 1 Voeding van het Deltafonds en begro- tingsstaat per artikelonderdeel	68
	Bijlage 2 Verdiepingsbijlage	71
	Bijlage 3 Overzicht Hoogwaterbeschermingspro- gramma	108
	Bijlage 4 Instandhouding	112
	Bijlage 5 Lijst van afkortingen	134

A. ARTIKELGEWIJZE TOELICHTING BIJ HET BEGROTINGSWETS- VOORSTEL

Wetsartikel 1

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 2.3, eerste lid, van de Comptabiliteitswet 2016 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld.

Het wetsvoorstel strekt ertoe om de onderhavige begrotingsstaat voor het aangegeven jaar vast te stellen.

Alle voor dit jaar vastgestelde begrotingswetten tezamen vormen de Rijksbegroting voor dat jaar. Een toelichting bij de Rijksbegroting als geheel is opgenomen in de Miljoenennota.

Met de vaststelling van dit wetsartikel worden de uitgaven, verplichtingen en ontvangsten vastgesteld. De in de begrotingsstaat opgenomen begrotingsartikelen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zogenoemde begrotingstoelichting).

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat,

C. van Nieuwenhuizen Wijbenga

B. BEGROTINGSTOELICHTING

Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) heeft drie begrotingen:

1. de beleidsbegroting (Hoofdstuk XII van de Rijksbegroting),
2. de begroting van het Infrastructuurfonds (Hoofdstuk A van de Rijksbegroting) en
3. de begroting van het Deltafonds (Hoofdstuk J van de Rijksbegroting).

Voor u ligt de begroting van het Deltafonds (DF).

Door een apart fonds voor water kan beter invulling worden gegeven aan de doelstellingen zoals vastgelegd in de Waterwet (artikel 7.22a t/m 7.22d), te weten de bekostiging van maatregelen, voorzieningen en onderzoeken op het gebied van waterveiligheid, zoetwatervoorziening en sinds 1 januari 2015 ook waterkwaliteit. Zo mag het fonds jaarlijkse saldi (meer of minder uitgaven in enig jaar) overhevelen – in tegenstelling tot de beleidsbegroting van IenW – waardoor (kasmatige) vertragingen en versnellingen van projecten niet hoeven te leiden tot budgettaire knelpunten.

Het Deltafonds wordt voor het grootste deel gevoed door een bijdrage uit de begroting Hoofdstuk XII (artikelonderdeel 26.02). Daarnaast betalen de waterschappen gezamenlijk de helft van de bijdrage aan de versterkingsmaatregelen van primaire waterschapskeringen van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en dragen de waterschappen bij aan de afronding van het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2). Tevens worden voor een aantal projecten uitgaven doorberekend aan derden, zoals andere departementen, decentrale overheden, buitenlandse overheidsinstanties en de Europese Unie.

In het Deltaprogramma zijn de maatregelen, voorzieningen en onderzoeken voor de korte termijn (eerstvolgende zes jaren in detail en de twaalf jaar daaropvolgend indicatief) beschreven en wordt een doorkijk gegeven voor de voorbereidingen die voor de langere termijn worden getroffen om ons land nu en in de (verre) toekomst adequaat te beschermen tegen hoog water en van voldoende zoetwater te blijven voorzien.

Het Deltaprogramma is het jaarlijkse bijstuk bij de Deltafondsbegroting. Het biedt een overzicht van alle maatregelen, voorzieningen, onderzoeken en ambities op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening. Deze projecten worden geheel of gedeeltelijk uit het Deltafonds gefinancierd. Ook gaat het Deltaprogramma in op de voortgang van de uitvoering van hoofdkeuzes op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening (de deltabeslissingen) en concrete voorkeursstrategieën per gebied als richtinggevend kompas voor het uitvoeren van maatregelen tot 2050. Het jaarlijkse Deltaprogramma bevat drie deltaplannen: een Deltaplan Waterveiligheid, een Deltaplan Zoetwater en een Deltaplan Ruimtelijke Adaptatie.

1. LEESWIJZER

Structuur

De opzet en de structuur van de begroting voor het Deltafonds zijn gebaseerd op de rijksbegrotingsvoorschriften van het Ministerie van Financiën. De begrotingstoelichting kent een opbouw waarbij afhankelijk van de informatievraag- en behoefte verder kan worden ingezoomd.

1. Allereerst is de begroting(wet)staat voor het Deltafonds voor het jaar 2020 opgenomen. Deze dient ter autorisatie van de budgetten die op artikelniveau in de verplichtingen-, uitgaven- en ontvangstenramingen worden voorgesteld.
2. In de Deltafondsgeschiedenis is vervolgens inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2020 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2020 begint.
3. Het laatste onderdeel van de agenda, «Begroting op hoofdlijnen», verstrekt inzicht in de belangrijkste budgettaire voorstellen die leiden tot wijziging van de begroting. Hiermee kan snel een indruk worden verkregen van de inhoud van dit wetsvoorstel.
4. In de artikelgewijze toelichting bij dit wetsvoorstel zijn de Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) tabellen met de realisatieprojecten alsmede de verkenningen en planuitwerkingprogramma's opgenomen waarin de begrotingsmutaties op projectniveau zichtbaar zijn gemaakt. Deze MIRT tabellen zijn in ieder geval voorzien van toelichtingen indien sprake is:
 - van een wijziging (anders dan door de verwerking van prijsbijstelling) in het taakstellend projectbudget groter dan 10% of meer dan € 10 miljoen;
 - van een wijziging groter dan 1 jaar in de oplevering van het project.

De stand «vorig» betreft de stand in de eerste suppletore begroting 2019.

Meer gedetailleerde informatie over de projecten die zich thans in de fase van verkenning, planuitwerking en realisatie bevinden, kunt u vinden in de individuele projectbladen van het MIRT Overzicht 2020. Voor de projecten in de MIRT tabellen is waar mogelijk een digitale verwijzing opgenomen naar het projectblad van dat project in het MIRT Overzicht.

5. In de verdiepingsbijlage is door middel van een meerjarige mutatietafel op artikelonderdeelniveau de aansluiting gemaakt tussen de vorige stand van de begroting en de nu voorgestelde stand. Dit voor de volledige looptijd van het fonds.
6. De overige bijlagen geven voor enkele specifieke onderwerpen inhoudelijk meer toelichting of betreffen overzichtsconstructies.

Mede naar aanleiding van overleg met de Tweede Kamer zijn in aanvulling op de rijksbegrotingsvoorschriften de onderstaande punten in deze begroting verwerkt:

1. Naar aanleiding van de motie van de leden Van Helvert en Van Veldhoven ([Kamerstukken II 2015–2016 34 475 XII, nr. 12](#)) worden bij alle begrotingsartikelen op het Infrastructuurfonds en Deltafonds groter dan € 1 miljard de begrotingsmutaties boven de € 5 miljoen toegelicht. Dit heeft als praktische uitwerking dat bij de artikelen tussen de € 200 miljoen en € 1 miljard de ondergrens voor technische mutaties ook neerwaarts is bijgesteld. Voor beleidsmatige mutaties was er bij de artikelen van deze omvang reeds sprake van

een ondergrens van € 5 miljoen. De norm voor het toelichten van de begrotingsmutaties op het niveau van artikelonderdeel is hiermee als volgt:

Norm bij te verklaren verschillen		
Omvang begrotingsartikel (stand Ontwerpbegroting in € miljoen)	Beleidsmatige mutaties (ondergrens in € miljoen)	Technische mutaties (ondergrens in € miljoen)
< 50	1	2
≥ 50 en < 200	2	4
≥ 200 < 1.000	5	5
≥ 1.000	5	5

2. In bijlage 1 zijn de uitgaven van het fonds weergegeven. Daarbij is het verschil met artikel 26 Bijdrage Investeringsfondsen van de begroting Hoofdstuk XII uitgewerkt. Dit verschil betreft de overige ontvangsten van het fonds.
3. Op de productartikelen worden onder de desbetreffende tabel «budgettaire gevolgen van de uitvoering» na de begrotingsperiode extracomptabel de budgetten op het niveau van artikelonderdeel weergegeven voor de looptijd tot en met 2033.
4. Significante kasschuiven en begrotingsmutaties op de beschikbare budgetten worden in de verdiepingsbijlage op hetzelfde detailniveau (artikelonderdeel) tot en met 2033 toegelicht. Dit rekening houdend met de norm zoals hierboven is aangegeven.
5. Voor beheer, onderhoud en vervanging is een aparte bijlage opgenomen. Deze bijlage geeft inzicht in zowel het Infrastructuur- als het Deltafonds.

Op de begrotingen van het Infrastructuurfonds en het Deltafonds vinden jaarlijks kasschuiven plaats. Middels kasschuiven wordt ervoor gezorgd dat de beschikbare kas per jaar en per modaliteit blijft aansluiten op de in de begroting geactualiseerde programmering. Kasschuiven zijn altijd budgetneutraal, hetgeen betekent dat de hoeveelheid middelen die meerjarig beschikbaar is niet wijzigt als gevolg van de kasschuif. In de verdiepingsbijlage van de begrotingen van het Infrastructuurfonds en Deltafonds zijn de significante kasschuiven in de begroting 2020 over de gehele looptijd van de begroting inzichtelijk gemaakt en toegelicht. Indien sprake is van politiek relevante kasschuiven dan worden deze tevens opgenomen en toegelicht in de begroting op hoofdlijnen. De begroting op hoofdlijnen treft u op pagina 8 van deze begroting.

De apparaatsuitgaven en apparaatsontvangsten van het kerndepartement (met uitzondering van de Staf-Deltacommissaris) worden geraamd op artikel 98 Apparaatsuitgaven Kerndepartement van de begroting Hoofdstuk XII.

2. DELTAFONDSAGENDA

Werken aan waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterkwaliteit vraagt continu inspanningen en investeringen. Deze worden verantwoord in het Deltafonds. Het aantal mensen en de waarde van het te beschermen goed veranderen onder invloed van economische en demografische ontwikkelingen. Ook water en bodem veranderen in de loop van de tijd: de zeespiegel stijgt en de bodem daalt. Door de klimaatverandering wordt het warmer en zullen rivierafvoeren en regenval grotere extremen vertonen.

Het Deltaprogramma is het nationale programma waarin Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen samenwerken om Nederland veilig en aantrekkelijk te houden en goed te blijven voorzien van zoetwater. Zo kan onze economie blijven profiteren van de gunstige ligging in de delta.

Het Deltaprogramma heeft als doel ons land nu en in de toekomst te beschermen tegen hoogwater en de zoetwatervoorziening op orde te houden.

Mijlpalen en resultaten 2020

Hieronder wordt ingegaan op de mijlpalen in het lopende programma. Hiermee wordt inzichtelijk gemaakt welke projecten in 2020 worden opgeleverd en bij welke projecten de uitvoering in 2020 start.

Beheer, onderhoud en vervanging

Voor het beheer en onderhoud zijn afspraken over prestaties gemaakt voor het watermanagement en beheer en onderhoud, waaronder kustlijnhandhaving met zandsuppleties, stormvloedkeringen en rijkswaterkeringen zoals dijken, dammen en duinen. Deze afspraken over prestaties zijn nader toegelicht in artikel 3 Beheer, Onderhoud en Vervanging van het Deltafonds. In 2020 wil lenW onder meer de volgende activiteiten in het kader van beheer, onderhoud en vervanging uitvoeren:

Beheer, onderhoud en vervanging

Hoofdwatersystemen	– Zandsuppleties basiskustlijn
	– Levensduurverlengend onderhoud aan stuwen Nederrijn/ Lek

Voor een nadere toelichting op de stand van zaken van beheer, onderhoud en vervanging wordt verwezen naar bijlage 4 Instandhouding van deze begroting.

Aanleg

In 2020 wordt voortvarend gewerkt aan het verbeteren van de waterveiligheid, onder andere door het uitvoeren van het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma, het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma en Maaswerken. Hieronder volgen de mijlpalen die lenW bij deze programma's in 2020 wil behalen:

Programma's Waterveiligheid		
Programma	Mijlpaal	Project
HWBP-2	- Start realisatie	
	- Oplevering	- Hoogwaterkering Den Oever
HWBP	- Start realisatie	- Dijkversterking Noordelijke Maasvallei Tranche 1 - Gorinchem-Waardenburg (GOWA) - Tiel-Waardenburg (TIWA) - Vianen - IJsseldijk Apeldoorns kanaal
	- Oplevering	- Eemshaven-Delfzijl - IJsselpaviljoen Zutphen
Maaswerken	- Start realisatie	- Maasband
	- Oplevering	- Grevenbicht - Afferden - Neer

Voor een nadere toelichting over de stand van zaken voor de lopende programma's wordt verwezen naar de toelichting op de productartikelen, de voortgangsrapportages aan de Tweede Kamer, het Deltaprogramma 2020 en het MIRT Overzicht 2020. Het Deltaprogramma is te vinden op de website¹ van de deltacommissaris.

Begroting op hoofdlijnen

Verlenging looptijd investeringsfondsen tot en met 2033

Bij de begroting 2020 wordt de looptijd van de het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2033.

Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2032 stand begroting 2019 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken. Met de verlenging tot en met 2033 komt in totaal – inclusief structurele ontvangsten – een ruimte van circa € 1,4 miljard beschikbaar op het Deltafonds. Deze ruimte wordt bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding van het huidige areaal. Hiervoor is in 2033 circa € 1,1 miljard benodigd. De ruimte die in 2033 resteert na aftrek van de doorlopende verplichtingen bedraagt circa € 0,3 miljard en wordt toegevoegd aan de investeringsruimte.

Belangrijkste wijzigingen

De onderstaande tabel geeft de belangrijkste wijzigingen in de uitgaven en inkomsten aan ten opzichte van de eerste suppletoire begroting 2019. Een volledig overzicht van de mutaties is terug te vinden in bijlage 2: Verdiepingsbijlage.

¹ www.deltacommissaris.nl/deltaprogramma

Belangrijkste beleidsmatige mutaties t.o.v. vorig jaar (bedragen x € 1.000)									
art	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025-2032	2033	
Stand ontwerpbegroting 2019	1.042.886	1.118.125	1.104.892	1.263.500	1.271.802	1.261.925	10.449.737		
Mutaties 1e supplettoire begroting 2019	20.731	- 5.417	4.303	5.207	4.997	4.997	39.976	4.997	
Stand 1e supplettoire begroting 2019	1.063.617	1.112.708	1.109.195	1.268.707	1.276.799	1.266.922	10.489.713	4.997	
Belangrijkste mutaties Deltafonds									
Kaderrelevante mutaties Deltafonds									
1 Loon- en Prijstijstelling 2018	Div	23.940	24.445	26.570	22.582	28.289	23.886	157.737	30.681
2 Extrapolatie 2033	Div								1.393.218
3 Overboeking Deltafonds naar Infrastructuurfonds	3								- 265.000
4 Overboekingen Zoetwatermaatregelen	2	- 9.160	- 13.436	- 13.247					
5 Desalderingen	Div	37.787	- 20.533	- 9.213	636	- 6.929	- 13.092	27.660	- 13.802
Overig		503	1.799	651					
Mutaties binnen kaders Deltafonds									
6 Ruimte voor de Rivier	1.01				- 51.400			- 664	
	5.03				51.400			664	
7 Grensmaas	1.01		- 40.000						
	5.03		40.000						
8 Rivierverruiming Rijn	1.01							- 68.000	
	5.03							68.000	
9 Beleidsreservering	5.03		- 6.000	- 4.600	- 4.600	- 6.400	- 368.600		
	5.04		6.000	6.000	4.600	6.400	368.600		
Stand ontwerpbegroting 2020		1.116.687	1.104.983	1.113.956	1.291.925	1.277.716	10.410.110	1.415.094	

Ad 1. Jaarlijks wordt besloten of de overheidsuitgaven van de Rijksbegroting gecorrigeerd worden voor loon- en prijsontwikkelingen. Dit betreft de toegekende loonbijstelling en prijsbijstelling tranche 2019 die vanuit Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Ad 2. In de begroting 2019 is de looptijd van het Deltafonds met een jaar verlengd tot en met 2033. Het niveau van extrapolatie is gelijk aan het jaar 2032 stand begroting 2019 na verwerking van structurele begrotingsmutaties. Daarnaast zijn de structurele bijdragen van derden doorgetrokken.

Ad 3. Op basis van de prognose in 2017 is een tekort geconstateerd voor de vervanging- en renovatieopgave op het hoofdvaarwegennet. In de begroting 2018 heeft dat geleid tot een overheveling van € 334 miljoen vanuit de VenR reservering voor het hoofdwegennet naar de VenR reservering voor het hoofdvaarwegennet. Ten behoeve van het resterende tekort voor de VenR opgave van het hoofdvaarwegennet is € 265 miljoen overgeheveld vanuit de reservering Vervanging en Renovatie op artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging van het Deltafonds naar artikel 15 hoofdvaarwegennet op het Infrastructuurfonds. De overheveling vanuit het Deltafonds volgt uit een deels overlappende functie van het hoofdvaarwegennet met de Waterkerende veiligheidsdoelstelling van het Deltafonds

Ad. 4 Naar het Gemeente-, BTW-compensatie- en Provinciefonds worden in 2019, 2020 en 2021 middelen overgeheveld ten behoeve van de uitvoering van Zoetwatermaatregelen door provincies en de gemeente Zevenbergen.

Ad. 5 Deze mutatie betreft een aanpassing van de ontvangsten en worden budgetneutraal gecompenseerd bij de betreffende uitgavenartikelen. De aanpassing betreft met name een actualisatie van de bijdragen derden die gerelateerd zijn aan het hoogwaterbeschermingsprogramma.

Ad 6. en 7. De kosten van het project Ruimte voor de Rivier zijn € 52,1 miljoen lager dan geraamd. Bij het project Grensmaas is een meevaller van € 40 miljoen opgetreden als gevolg van het door het Consortium Grensmaas BV opzeggen van haar leningsovereenkomst met de Staat der Nederlanden.

Ad 8. De hoogwatergeul Varik Heesselt gaat niet door omdat daar uiteindelijk toch voor dijkverhoging is gekozen. Hierdoor vloeit in de periode 2025 tot en met 2027 een bedrag van € 68 miljoen terug naar de investeringsruimte.

Ad 9. Ten laste van de investeringsruimte (artikel 5.03) wordt in de periode 2020–2032 een bedrag van € 396 miljoen overgeboekt naar het artikel Reserveringen (artikel 5.04). Dit betreft de volgende reserveringen:

Programmatische Aanpak Grote Wateren (PAGW)	€ 257 miljoen
Integraal Rivieren management	€ 80 miljoen
Onderzoeksreservering	€ 2 miljoen
Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2035	€ 18 miljoen
Nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen	€ 39 miljoen

Overprogrammering

Het instrument overprogrammering wordt door het Kabinet ingezet om te zorgen dat de budgetten voor aanleg van infrastructuur daadwerkelijk tot besteding komen in de jaren waarin deze beschikbaar zijn gesteld. Op het Deltafonds fluctueert de programmering en is per jaar afwisselend sprake van een situatie van over- en onderprogrammering. Over de begrotingsperiode tot en met 2024 is per saldo sprake van een overprogrammering van circa € 516 miljoen. In de totale periode tot en met 2033 is het volledige programma altijd gedekt. Voor de verdere toelichting voor opzet en werking van het instrument op de fondsen wordt naar de leeswijzer van het Infrastructuurfonds verwezen. In het artikelonderdeel 1.02 Overige Aanlegprojecten van het Deltafonds is de jaarlijkse omvang van de overprogrammering opgenomen.

Overprogrammering Deltafonds (bedragen x € 1.000)

Artikel	2019	2019–2024
1.02 Overige Aanlegprojecten	– 109	– 516
Totale overprogrammering	– 109	– 516

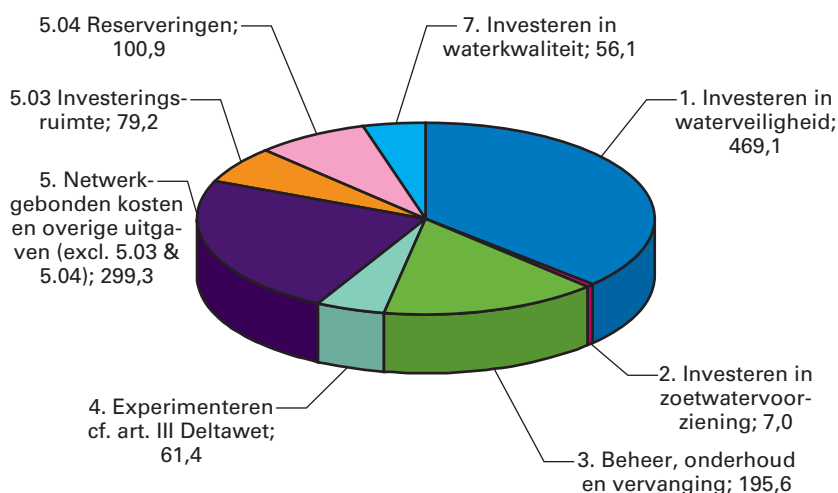
Vanuit oogpunt van beheersing mag de overprogrammering op de fondsen in de begrotingsperiode maximaal € 2,2 miljard bedragen.

Totale overprogrammering fondsen (bedragen x € 1.000)

Fonds	2019	2019–2024
Deltafonds	– 109	– 516
Infrastructuurfonds	– 294	– 1.464
Totale overprogrammering	– 403	– 1.980

Gemiddelde uitgaven

Onderstaand zijn de gemiddelde jaarlijkse uitgaven per productartikel in de periode 2019–2033 gepresenteerd (bedragen x € 1 miljoen).

Flexnorm

In de begroting 2018 is de flexnorm geïntroduceerd, waarmee het inzicht in de meerjarige hardheid van de bestuurlijke afspraken is aangescherpt. De flexnorm is een percentage dat aangeeft welk aandeel van de aanlegbudgetten (inclusief investeringsruimte) naar mening van het kabinet flexibel is om bij nieuwe planvorming te betrekken. Het betreft de ruimte binnen de begroting waar nog geen definitieve oplossing is bepaald en gekozen kan worden voor een alternatieve aanwending of oplossing. Overigens geldt ook dat waar wél bestuurlijke afspraken zijn gemaakt, maar er nog geen juridische verplichtingen zijn aangegaan, de budgetten nog altijd onverminderd door de Tweede Kamer te amenderen zijn.

In onderstaande tabel is weergegeven welke budgetten in de begroting 2020 conform hierboven geschetste flexnorm flexibel zijn om bij nieuwe planvorming te betrekken.

Artikel onderdeel	Omschrijving	Budgetten t/m 2033 (€ miljoen)
1.03	Studiekosten	104
2.03	Studiekosten	11
5.03	Investeringsruimte	1.175
5.04	Reserveringen	1.509
7.03	Studiekosten	81
Totaal		2.880
Als percentage van de aanlegbudgetten (inclusief investeringsruimte en reserveringen)		27%

3. PRODUCTARTIKELEN

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Het Rijk investeert in waterveiligheid om te voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij de waterschappen en het Rijk en om een bijdrage te leveren aan het beheer van de Rijkswateren. Het artikel waterveiligheid is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting hoofdstuk XII.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 1 Investeren in waterveiligheid (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichtingen	708.835	437.001	1.131.383	721.721	467.191	1.039.046	728.751
Uitgaven	515.558	467.281	462.448	421.920	634.651	444.822	535.052
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			94%				
01.01 Grote projecten waterveiligheid	308.998	281.968	168.599	113.998	80.074	101.734	51.801
01.01.01 Programma HWBP-2 Waterschapsprojecten	147.362	192.570	110.311	70.090	70.088	91.920	25.203
01.01.02 Programma HWBP-2 Rijksprojecten	72.542	39.733	20.485	1.020	1.020	510	19.151
01.01.03 Ruimte voor de rivier	78.412	32.387	12.773	6.424	2.420	6.329	0
01.01.04 Maaswerken	10.682	17.278	25.030	36.464	6.546	2.975	7.447
01.02 Overige aanlegprojecten waterveiligheid	199.682	171.763	282.880	299.710	546.877	335.406	476.374
01.02.01 Verkenningen en planuitwerkingsprogramma	1.140	26.428	32.718	24.158	9.717	420	2.161
– <i>Waarvan bijdrage aan agentschap RWS</i>	226	363	537	537	420	420	420
01.02.02 Realisatieprogramma	198.542	145.335	250.162	275.552	537.160	334.986	474.213
01.03 Studiekosten	6.878	13.550	10.969	8.212	7.700	7.682	6.877
01.03.01 Studie en onderzoekskosten	6.878	13.550	10.969	8.212	7.700	7.682	6.877
Ontvangsten	208.552	203.596	172.412	150.710	159.396	149.819	148.700
01.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	208.552	203.596	172.412	150.710	159.396	149.819	148.700
01.09.01 Ontvangsten waterschappen HWBP-2	120.473	4.685	56.356	197	0	0	0
01.09.02 Overige ontvangsten HWBP-2	0	0	0	0	0	0	0
01.09.03 Ontvangsten waterschappen HWBP	57.149	172.256	109.049	150.513	159.396	149.819	144.602
01.09.04 Overige ontvangsten HWBP	728	959	0	0	0	0	0
01.09.05 Overige aanleg ontvangsten	30.202	25.696	7.007	0	0	0	4.098

Budgetflexibiliteit

Met uitzondering van verkenning en planuitwerking, zijn de budgetten in 2020 juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2020.

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2033 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2033 toegelicht.

Bedragen x € 1.000												
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026				
01 Investeren in waterveiligheid	467.281	462.448	421.920	634.651	444.822	535.052	425.867	483.495				
1.01 Grote projecten waterveiligheid	281.968	168.599	113.998	80.074	101.734	51.801	10.969	8.921				
1.02 Overige aanlegprojecten waterveiligheid	171.763	282.880	299.710	546.877	335.406	476.374	407.901	467.577				
1.03 Studiekosten	13.550	10.969	8.212	7.700	7.682	6.877	6.997	6.997				
01.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	203.596	172.412	150.710	159.396	149.819	148.700	138.450	150.591				
Vervolg x € 1.000												
	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033				
01 Investeren in waterveiligheid	417.341	477.228	550.747	522.573	468.472	397.320	326.547	7.035.764				
1.01 Grote projecten waterveiligheid	2.138	0	0	0	0	2.227	0	822.429				
1.02 Overige aanlegprojecten waterveiligheid	408.206	470.231	543.750	515.576	461.475	388.096	319.550	6.095.372				
1.03 Studiekosten	6.997	6.997	6.997	6.997	6.997	6.997	6.997	117.963				
01.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	151.869	152.067	154.619	169.571	175.200	175.993	157.560	2.410.553				

1.01 Grote projecten waterveiligheid

Motivering

Deze projecten, waaraan de Tweede Kamer de status van Groot Project heeft toegekend, dragen bij aan de waterveiligheid in Nederland. Voor meer achtergrondinformatie over programmering in 2020 (en verder) wordt verwezen naar het MIRT 2020, de betreffende voortgangsrapportages en het Deltaprogramma 2020.

Producten

Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2)

Onder dit programma vallen de verbetermaatregelen die zijn voortgekomen uit de periodieke toetsing volgens de Waterwet. Uit de resultaten van de eerste (2001) en tweede (2006) toetsing op veiligheid van de primaire waterkeringen bleek dat een deel van deze keringen niet voldeed aan de wettelijke norm ([Kamerstukken II, 2007–2008, 27 625 en 18 106, nr. 103](#)). Verder bleek uit een toets in 2003 door Rijkswaterstaat (RWS) en de keringbeheerders (met name waterschappen) dat de zeeweringen langs de Noordzeekust op een aantal locaties op een termijn van twintig jaar niet meer aan de geldende veiligheidsnorm zouden voldoen. Deze locaties werden aangemerkt als Zwakke Schakels. Op negen van deze locaties lag tevens een opgave tot verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, de zogenaamde Prioritaire Zwakke Schakels Kust. Deze maken ook onderdeel uit van HWBP-2. Met de oplevering van Zwakke Schakel West-Zeeuws Vlaanderen in 2016 zijn alle zwakke schakels versterkt. Vanuit het HWBP-2 worden subsidies verstrekt aan de waterschappen voor de uitvoering van de vereiste verbetermaatregelen en worden de maatregelen aan de rijkskeringen betaald. Het HWBP-2 is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering. Met het afsluiten van het Bestuursakkoord Water (2011) dragen de waterschappen bij aan de financiering van het HWBP-2 en het HWBP. In bijlage 3 is een nadere toelichting op de financieringsafspraken ten aanzien van de Hoogwaterbeschermingsprogramma's (HWBP-2 en HWBP) opgenomen.

Conform de Regeling Grote Projecten ontvangt de Tweede Kamer ieder half jaar een Voortgangsrapportage: vóór 1 april 2020 Voortgangsrapportage 17 en vóór 1 oktober 2020 Voortgangsrapportage 18.

Meetbare gegevens

Het HWBP-2 bestaat uit 87 versterkingsprojecten, inclusief de Zwakke Schakels. Per 31 december 2018 voldoen 82 projecten aan de vigerende veiligheidsnorm. Het programma bevindt zich inmiddels in de fase dat alle projecten in realisatiefase zijn. Er zijn vijf resterende projecten in uitvoering.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Het projectbudget van de Rijksprojecten is toegenomen (€ 2 miljoen) als gevolg van de toegekende prijsbijstelling. Het projectbudget van de Waterschapsprojecten is toegenomen als gevolg van de toegekende prijsbijstelling (€ 11 miljoen) en verlaagd voor de apparaatskosten, omdat met name het project Markermeerdijken langer doorliep dan verwacht (– € 9 miljoen). De oorzaak hiervoor is dat aanvullende onderzoeken zijn uitgevoerd en een extra participatietraject is uitgevoerd ten behoeve van de besluitvorming rondom Uitdam en Durgerdam.

Projectoverzicht Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Projectbudget			Kasbudget							Oplevering		
	huidig	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	later	2024	2024	2024	2024
Projecten Nationaal	188	117	36	19				14	2				
HWBP-2 Rijksprojecten	2.434	1.863	193	110	70	70	92	25	11				
Overige projectkosten (programmabureau)	46	32	4	2	1	1	1	5	0				
afrondingen		1	- 1				- 1						
Programma	2.668	2.013	232	131	71	71	92	44	13				
Budget (DF 1.01.01/02)		2.013	232	131	71	71	92	44	13				

Ruimte voor de Rivier

De Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier is in 2006 door de beide Kamers vastgesteld. Met de PKB wil het kabinet twee doelstellingen bereiken:

- Het op het vereiste niveau brengen van de bescherming van het rivierengebied tegen overstromingen. Dit houdt in dat de veiligheid langs de Rijntakken en het benedenstroomse deel van de bedijkte Maas (vanaf Hedikhuizen) in overeenstemming wordt gebracht met de wettelijke vereiste norm.
- Een bijdrage leveren aan het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied, waardoor het rivierengebied economisch, ecologisch en landschappelijk wordt versterkt.

Uitgangspunt voor de PKB is dat het Nederlandse rivierensysteem een piek in de waterafvoer (de maatgevende afvoer), die statistisch eens per 1.250 jaar kan voorkomen, veilig kan verwerken. Deze norm is in 2001 voor de Rijn vastgesteld op 16.000m³/s bij Lobith. De Maas benedenstrooms van Hedikhuizen moet uiterlijk in 2015 een maatgevende afvoer van 3.800m³/s bij Borgharen veilig kunnen verwerken. Voor de IJssel is de maatgevende afvoer verhoogd met een gezamenlijke toestroom van 250m³/s vanuit de zijrivieren.

De PKB bevat een besluit over het uiterlijk eind 2015 uit te voeren basispakket van 39 maatregelen en de plaats waar deze getroffen worden. Vijf maatregelen bleken niet nodig voor het bereiken van de waterveiligheidsdoelstelling, waardoor 34 maatregelen over bleven. Hiervan waren er 25 in 2015 gerealiseerd. In 2016 en 2017 hebben de laatste projecten de mijlpaal waterveiligheid bereikt. De waterveiligheidsdoelstelling en de ruimtelijke kwaliteitsdoelstelling voor het volledige programma zijn eind 2017 behaald.

Conform de Regeling Grote Projecten ontving de Tweede Kamer ieder halfjaar een voortgangsrapportage. Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Ruimte voor de Rivier beëindigd. De rapportage over de finale afronding van het programma vindt plaats als onderdeel van de reguliere rapportage Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT).

Projectoverzicht Ruimte voor de rivier; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Projectbudget		Kasbudget							Oplevering		
	huidig	vorig	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	later	huidig	vorig
Project RvdR											2019	2019
Projecten Nationaal												
Ruimte voor de rivier	2.257	2.301	2.197	32	13	6	2	6				
Programma Realisatie	2.257	2.301	2.197	32	13	6	2	6				
Budget (DF 1.01.03)			2.197	32	13	6	2	6				

Maaswerken

Op dit onderdeel worden de uitgaven van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas van het programma Maaswerken verantwoord.

Maaswerken is voortgekomen uit het Deltaplan Grote Rivieren dat na de twee hoogwaters in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995 tot stand kwam. Belangrijkste doelstelling is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater van de Maas.

Op 22 januari 2019 heeft de Tweede Kamer de Groot Project Status van Zandmaas en Grensmaas beëindigd. De rapportage over de voortgang en afronding van het programma vindt plaats als onderdeel van de reguliere rapportage Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT).

Naast de werken in de Zandmaas en de Grensmaas zijn nog aanvullende maatregelen nodig om in alle dijkringen langs de Maas het wettelijke beschermingsniveau te bereiken (overstromingskans kleiner dan 1/250e per jaar). Het prioritaire deel van dit werk dient in 2020 gereed te zijn. De rest van de werkzaamheden loopt via het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Planuitwerking en realisatie van de «prioritaire sluitstukkaden» gebeurt grotendeels door het waterschap Limburg en er is hiervoor vanuit het budget van Maaswerken € 75 miljoen beschikbaar gesteld. De aanpak voor de Grensmaas en de afspraken over de gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum zijn vastgelegd in de Bestuursovereenkomst Waterveiligheid Maas van 10 november 2011.

Meetbare gegevens

Indicator	Grensmaas	Zandmaas
Hoogwaterbeschermingsprogramma	100% in 2017 (gerealiseerd)	100% in 2016
Natuurontwikkeling	(93%) 1.208 ha	(100%) 427 ha
Grind	ten minste 35 miljoen ton	

Grensmaas en Zandmaas, natuurontwikkeling

De deelprogramma's Grensmaas en Zandmaas (fase I) dragen primair bij aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. Daarnaast wordt met deze projecten natuur gerealiseerd die ten goede komt aan de Ecologische Hoofdstructuur (EHS).

In het kader van de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur door Rutte I is bij het Zandmaasproject besloten 129 ha natuur niet te realiseren door de nevengeulen Belfeld en Sambeek uit de scope te halen. Deze nevengeulen leveren geen bijdrage aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. De natuuropgave binnen de Zandmaas is gerealiseerd. De feitelijke oplevering en overdracht is afhankelijk van de voortgang van de delfstofwinning.

In de Grensmaas is de scope nagenoeg gelijk gebleven. Alleen de verwerving van natuurgronden bij de locatie Roosteren (44 ha) is komen te vervallen. Deze locatie valt buiten de uitvoeringsovereenkomst met het Consortium Grensmaas. De totale oppervlakte natuurontwikkeling in de Grensmaas wordt daarmee 1.208 ha. Het Ministerie van LNV neemt hiervan thans 728 ha voor haar rekening ([Kamerstukken II, 2014–2015, 18 106, nr. 230](#)). De Minister heeft in maart 2019 aan de Tweede Kamer

laten weten dat eind 2018 1.125 ha van de natuurdoelstelling Grensmaas gerealiseerd is.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

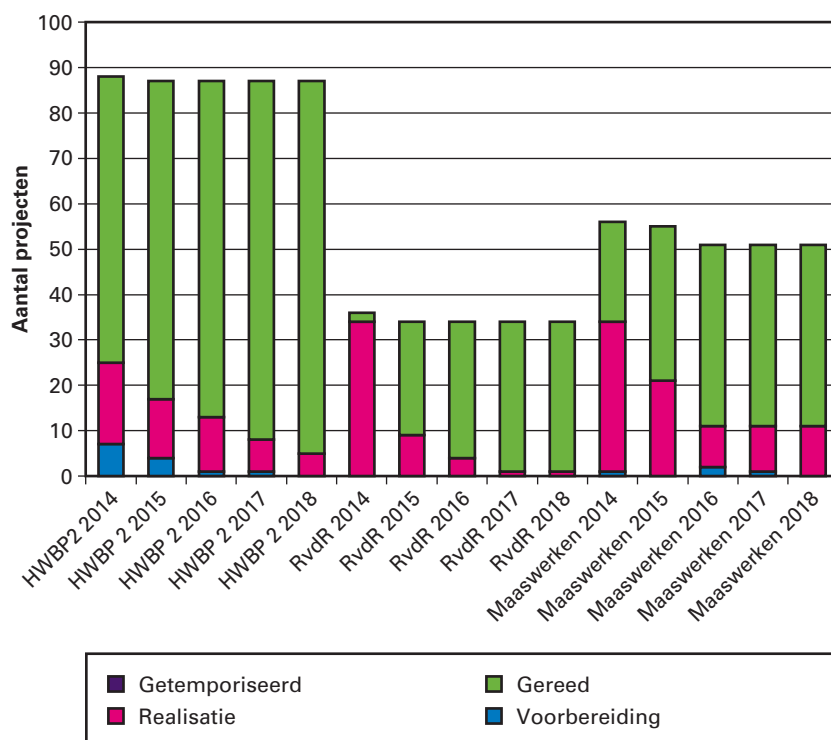
Het Consortium Grensmaas BV heeft haar leningsovereenkomst met de Staat der Nederlanden opgezegd. Als gevolg hiervan wordt het projectbudget voor Grensmaas verlaagd met € 40 miljoen. Daarnaast zijn er hogere ontvangsten (€ 1,9 miljoen) en is er sprake van toegekende prijsbijstelling van € 0,6 miljoen. Het projectbudget van Zandmaas is met € 1 miljoen toegenomen als gevolg van de toegekende prijsbijstelling 2019.

Projectoverzicht Maaswerken; realisatie (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Projectbudget		Kasbudget							Oplevering		
	huidig	voorig	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	later	huidig	voorig
Project Maaswerken												
Projecten Zuid-Nederland												
Grensmaas	116	154	81	4	4	3	3	3	7	11	2017/2024	2017/2024
Zandmaas	400	399	329	13	21	33	4				2022	2020
Programma Realisatie	516	553	410	17	25	36	7	3	7	11		
Budget (DF 1.01.04)												

Maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid

De kengetallen hieronder geven informatie over de stand van zaken van maatregelen ter verbetering van de waterveiligheid onder het Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2), en de programma's Ruimte voor de Rivier (RvdR) en Maaswerken. Het geeft een meerjarig inzicht in de voortgang van de maatregelen van de betreffende programma's. De beleidsinspanningen van de Minister van IenW die onder Hoofdstuk XII (artikel 11) vallen richten zich op de regie op deze programma's.

1.02 Overige aanlegprojecten

Motivering

Naast de grote projecten op het gebied van waterveiligheid zijn hieronder de overige aanlegprojecten beschreven.

Producten

1.02.01 Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met maatschappelijke meerwaarde op het gebied van waterbeheer te verkennen en daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Op dit artikelonderdeel worden diverse projecten en programma's verantwoord die zich in de MIRT-verkenningen- en planuitwerkingsfase bevinden.

Projectoverzicht Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
Reservering Areaalgroei	14	14		
EPK Planuitwerking en verkenningen Waterveiligheid	7	11		
Projecten Zuid-Nederland				
Meerkosten rivierverruiming Rijn en Maas	125	191		1
Projecten Oost-Nederland				
IJsseldelta 2e fase	83	81	2018	2022
Totaal programma planuitwerking en verkenning	228			
Budget DF 1.02.01	228			

PB is Projectbeslissing en TB is Trajectbesluit

Toelichting:

- Op de rivierverruiming Rijn en Maas valt € 68 miljoen vrij in de periode 2025–2027 doordat de hoogwatergeul Varik-Heesselt niet doorgaat, omdat daar uiteindelijk toch voor dijkverhoging is gekozen. Dit bedrag vloeit terug naar de Investeringsruimte op artikel 05.03. Daarnaast gaat de verkenning Meer Maas Meer Venlo niet door. De in de begroting 2019 meerjarig overgehevelde bedragen worden via het gemeentefonds naar de gemeente Venlo teruggeboekt. In totaal vloeit na aftrek van de gemaakte kosten door de gemeente Venlo een bedrag van circa € 1,7 miljoen terug naar de begroting van IenW.

1.02.02 Realisatieprogramma

Dit programma levert een bijdrage aan het voldoen aan de wettelijke normen van de primaire waterkeringen in beheer bij het Rijk en bij de waterschappen én levert een bijdrage aan het beheer van de Rijkswateren.

Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) is een alliantie tussen de waterschappen en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Het programma is opgericht voor het aanpakken van de waterveiligheidsopgave die voortvloeit uit de Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen (LRT3) in 2011 en de daaropvolgende beoordelingsrondes. Het programma heeft als doel in 2050 alle primaire waterkeringen in Nederland op orde te hebben. Circa 90% van de primaire waterkeringen is in beheer bij de waterschappen. Het overige deel is vrijwel volledig in beheer bij het Rijk. Door de samenwerking binnen de alliantie wordt de beschikbare kennis en deskundigheid van de verschillende waterbeheerders optimaal benut.

Het HWBP kent een voortrollend karakter, waarbij jaarlijks een actualisatie van het zesjarige programma plaatsvindt en er een nieuw jaar aan de programmering wordt toegevoegd. Met deze werkwijze ontstaat een adaptief programma dat flexibel in kan spelen op nieuwe ontwikkelingen.

De huidige HWBP opgave komt voort uit de LRT3 (2011) en de verlengde derde toetsing (LRT3+, 2013). Op basis van de nieuwe landelijke beoordelingsronde overstromingsrisico (LBO-1), die op 1 januari 2017 van start is gegaan, worden ook in het programma 2020–2025 nieuwe projecten toegevoegd.

De prioritering van de jaarlijks uit te brengen programmering is gebaseerd op urgentie. De programmering 2020–2025 wordt gelijktijdig met deze begroting op Prinsjesdag als onderdeel van het Deltaprogramma 2020 (paragraaf 3.3) gepresenteerd.

Het HWBP is onderdeel van het Deltaprogramma met behoud van eigen besturing, organisatie en financiering.

Vooroeververdediging Oosterschelde en Westerschelde

In 2017 is de financiële afwikkeling van het deel steenbekledingen afgerond. Daarnaast wordt ook de vooroeververdediging van de dijken in het Ooster- en Westerscheldegebied aangepakt. Het project vooroeverbestorungen is opgedeeld in verschillende clusters die over de tijd worden uitgevoerd. In 2020 start de aannemer met het daadwerkelijk bestorten van de vooroevers.

Rivierverruiming, niet zijnde Ruimte voor de Rivier

Langs de Maas, de Rijn, de Waal en de Lek zijn en worden projecten uitgevoerd ten behoeve van natuurontwikkeling in de uiterwaarden en om een grotere waterafvoer te kunnen opvangen, de zogeheten NURG (Nadere Uitwerking Rivieren Gebied) projecten. Het NURG-programma wordt uitgevoerd door de Ministeries van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Infrastructuur en Waterstaat. Inmiddels is het overgrote deel van de opgave gerealiseerd en hebben de beide ministeries bij de Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur afspraken gemaakt over de verdeling van de restopgave. Hierin is afgesproken dat elk ministerie zijn nog lopende projecten afmaakt. Op dit moment lopen er nog twee lenW NURG-projecten. Voor het project Afferdense en Deestse Waarden is de oplevering voorzien eind 2019. Dit project is ook van belang voor het realiseren van de waterveiligheidsdoelstelling van de Planologisch Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier. Het project Heesselt wordt in 2020 opgeleverd.

Overige onderzoeken en kleine projecten

Onderdeel van overige onderzoeken en kleine projecten is onder andere het Project Roggenplaat. Rijkswaterstaat heeft in opdracht van de ministeries lenW en LNV een MIRT verkenning uitgevoerd naar een aanpak voor de negatieve effecten van de zandhonger in de Oosterschelde. Het daaruit volgende voorkeursalternatief is het suppleren van de Roggenplaat, omdat door de zandhonger de oppervlakte en hoogte van deze plaat snel afnemen. Het doel van de realisatie is het uitvoeren van een zandsuppletie op de Roggenplaat in de Oosterschelde met een omvang van 213 ha en 1,3 miljoen m³. De aanleg is voorzien in de winter van 2019–2020.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

- HWBP: De verhoging van de beschikbare bedragen voor HWBP Waterschaps-, rijks-, en overige projecten is met name als gevolg van het verlengen van de begrotingsperiode van 2032 naar 2033 en de toegekende prijscompensatie.
- Dijkversterking en herstel steenbekleding: Het projectbudget is met € 8 miljoen toegenomen als gevolg van een tegenvaller van € 7 miljoen bij de uitvoering van herstelwerk en de toegekende prijsbijstelling van € 1 miljoen.

Projectoverzicht Realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Projectbudget		Kasbudget										Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	later	huidig	vorig		
Projecten Nationaal														
Programma HWBP														
HWBP Rijksprojecten	629	617	10	6	7	38	45	101	86	336				
HWBP Waterschapsprojecten	5.482	5.092	501	178	274	404	325	408	454	2.938				
HWBP Overige projectkosten (programmabureau)	112	86	31	7	6	6	6	6	6	44				
Maatregelen i.r.t. rivierverruiming	192	192	170	6	0	14				2	2020	2020		
Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2023	24	23	5	5	4	3	3	3						
Zandhonger Oosterschelde	10	11	0	3	6	1								
Projecten Noord-Nederland														
Primaire waterkering Vlieland	2	2	1	1							2018 / 2019	2018 / 2019		
Projecten Oost-Nederland														
Kribverlaging Pannerdensch Kanaal	19	19	2	1	1	10	5				2023	2019		
IJsseldelta 2e fase	95	94	39	38	9	1	1	7						
Monitoring Langsdammen Waal	5	5		2	3									
Projecten Zuidwest-Nederland														
Overige onderzoeken en kleine projecten	1.169	1.169	1.166	2	1									
Dijkversterking en herstel steenbekleding	820	812	778	4	24	9	1	4			2021			
af rondingen				1	-2						-1			
Programma Realisatie			2.701	254	333	486	386	529	545	3.335				
Budget (DF 1.02.02)				145	250	276	537	335	474	3.854				
Overprogrammering (-)				-109	-83	-210	151	-194	-71	516				

1.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterveiligheid.

Producten

Studie- en onderzoekskosten Deltaprogramma

Hieronder vallen studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken). Het Deltaprogramma (DP) is een programma van maatregelen, voorzieningen, onderzoeken en ambities gericht op de korte, middellange en lange termijn waterveiligheid en zoetwatervoorziening van Nederland. Voor een nadere toelichting over deze onderzoeken wordt verwezen naar het Deltaprogramma 2020.

Op dit onderdeel worden vooral de onderzoeken voor waterveiligheid verantwoord:

- Het Nationaal Watermodel is een geïntegreerde set van modellen om het waterhuishoudkundig systeem van Nederland door te rekenen. Deze is oorspronkelijk ontwikkeld voor het Deltaprogramma. Het model is gebruikt om de effecten van maatregelen op het gebied van waterveiligheid en zoetwatervoorziening te berekenen. In 2020 blijft het Deltamodel in gebruik voor het beantwoorden van vragen die bij de uitvoering van het Deltaprogramma spelen. De doorontwikkeling van het model heeft als doel de waterhuishoudkundige basis ervan ook in andere rekentoepassingen te gebruiken om zo de onderlinge vergelijkbaarheid en de betrouwbaarheid van die toepassingen te garanderen en genereert het model de waterhuishoudkundige basis voor waterkwaliteitsmodellen.
- Komende jaren wordt een nadere beleidsuitwerking gemaakt binnen Integraal Riviermanagement (IRM) en in dat kader wordt ook de voorkeursstrategie rivieren herijkt.
- Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie: De transitie naar een klimaatbestendige inrichting van Nederland in 2050 wordt ondersteund met diverse activiteiten en producten, zoals het kennisportaal, het organiseren van themabijeenkomsten, de ondersteuning van voorbeeldprojecten en het faciliteren van kennis- en leernetwerken.
- Uitvoering gebiedsagenda's: In het programma Rijnmond Drechtsteden worden samen met de regio onderzoeken uitgevoerd in het kader van de ambities van de voorkeursstrategie. Daarnaast werkt het Rijk in het verlengde van Agenda IJsselmeergebied 2050 samen met regionale partners aan de acties die zijn vastgelegd in de Uitvoerings-, Kennis- en Innovatieagenda IJsselmeergebied 2019–2020.
- Toetsing Regionale keringen in beheer van het Rijk: De regionale keringen in beheer van het Rijk worden door Rijkswaterstaat getoetst. Verwacht wordt dat de toetsing van deze regionale keringen in 2020 is afgerond.
- Beoordeling primaire waterkeringen: Voor de doorontwikkeling van het instrumentarium voor beoordelen en ontwerpen is een nieuw programma Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium (BOI) 2023 opgezet. Het programma BOI2023 bouwt voort op het WBI2017, het Ontwerp Instrumentarium (OI) 2014 en de bestaande Technische Leidraden en voegt hier nieuw ontwikkelde kennis en functionaliteit aan toe zodat het instrumentarium aansluit op de actuele kennis en de ervaringen die in de eerste beoordelingsronde (2017–2023) worden opgedaan. Instrumenten die in het programma worden ontwikkeld kunnen direct worden gebruikt voor het ontwerpen van waterkeringen.

Met het BOI2023 kunnen de beheerders vanaf 2023 de volgende beoordelingsronde uitvoeren.

- Lange termijn ambitie/Kennisprogramma Waterveiligheid: het Rijk heeft een wettelijke taak (artikel 2.6 Waterwet) om zorg te dragen voor de totstandkoming en het verstrekken van technische leidraden voor het ontwerp, het beheer en het onderhoud van de primaire waterkeringen in Nederland. Hiertoe worden langjarige activiteiten (onderzoek) uitgevoerd om een solide kennisbasis te ontwikkelen. De kennis over waterveiligheid wordt hiermee op het vereiste niveau gehouden, zodat sprake is van actueel, effectief en uitvoerbaar waterveiligheidsbeleid. Dit is de lange termijn ambitie voor waterveiligheid, vormgegeven door de uitvoering van het Kennisprogramma Waterveiligheid. Het belang van een structurele aanpak is om hiermee de genoemde solide kennisbasis te kunnen garanderen vanuit de wettelijke taak en om hiermee zo goed mogelijk aan te sluiten bij de langjarige programmering van andere partijen, zoals het domein Toegepaste en Technische Wetenschappen van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO/TTW) en ook het Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK) te benutten.
- Versterken cybersecurity in de watersector: Nederland digitaliseert in hoog tempo. Digitalisering biedt grote kansen voor economische groei en maatschappelijke ontwikkeling, maar brengt ook de toenemende dreiging van cybercrime, cyberspionage en maatschappij ontwrichtende cyberaanvallen (cybersabotage) met zich mee. De infrastructuur van ons watersysteem kan kwetsbaar zijn. De wettelijke verplichtingen in het kader van de Wet beveiliging netwerk- en informatiesystemen vormen de grondslag voor aanbieders van essentiële diensten – zoals drinkwaterbedrijven – om cyberrisico's en de gevolgen van eventuele incidenten te beperken. Om de bedreigingen en kwetsbaarheden van digitalisering verder het hoofd te bieden, versterken we onder meer de samenwerking op het gebied van digitale veiligheid. Er wordt een meerjarig kennis- en innovatieprogramma in het kader van de Versterking van de Nationale aanpak Cybersecurity (VNAC) geïmplementeerd. De waterpartners hebben bovendien aanvullende afspraken over cybersecurity in het Bestuursakkoord Water gemaakt. Hierbij sluiten we aan bij de Nationale Cybersecuritystrategie Agenda (NCSA).

1.09 Ontvangsten

Ontvangsten waterschapsprojecten

Conform de Spoedwet ([Stb. 2011, 302](#)) dragen de waterschappen vanaf 2011 € 81 miljoen per jaar bij aan het HWBP. Deze bijdrage van de waterschappen is conform het regeerakkoord Rutte I en het Bestuursakkoord Water aangevuld tot € 131 miljoen in 2014 en tot € 181 miljoen structureel vanaf 2015 (inclusief project gebonden aandeel, prijspeil 2010). Deze bijdrage wordt geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën. Vanaf 2019 en verder komt dit bedrag jaarlijks uit op ongeveer € 194 miljoen (inclusief project gebonden aandeel).

De middelen van de waterschappen worden eerst ingezet voor de waterschapsprojecten van het HWBP-2 en vervolgens voor de waterschapsprojecten van het HWBP. Het in 2013 door de Tweede en Eerste Kamer aangenomen wetsvoorstel Wijziging van de Waterwet (doelmatigheid en bekostiging hoogwaterbescherming) ([Kamerstukken II, 2012–2013, 33 465, nr. 3](#)) is per 1 januari 2014 in werking getreden. De wet

regelt dat het Rijk en de waterschappen jaarlijks elk de helft van de bijdrage aan het HWBP betalen.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen waarin nader is ingegaan op de financiering van het HWBP-2 en het HWBP.

Artikel 2 Investeren in Zoetwatervoorziening

Motivering

Op het gebied van zoetwatervoorziening is het beleid gericht op een duurzame zoetwatervoorziening die economisch doelmatig is. De uitvoering is gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van tekorten. Dit is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van overheden en gebruikers. Het Ministerie van IenW werkt samen met deze partijen in het Deltaprogramma Zoetwater. De maatregelen die in uitvoering worden genomen staan in het Deltaplan Zoetwater. In periodes van ernstig watertekort (in droge zomers) wordt water verdeeld op basis van een verdringsreeks.

Op dit artikel worden de producten op het gebied van zoetwatervoorziening verantwoord. De waterkwaliteit maatregelen in het hoofdwatersysteem die niet verbonden zijn aan waterveiligheid en zoetwatervoorziening worden op artikel 7 van het deltafonds verantwoord.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal waterbeleid) op de begroting van hoofdstuk XII.

Ambities voor zoetwater

Nederland heeft een unieke ligging in een delta. Water speelt niet alleen een cruciale rol in de leefbaarheid van onze omgeving, het is ook een verbindend element in onze economische positie. Zelfs in droge tijden komen via de Rijn en de Maas nog honderdduizenden liters zoetwater ons land binnen. Dit is een belangrijk concurrentievoordeel ten opzichte van landen die deze rivieren niet hebben. Nederland bezit unieke kennis en kunde op het gebied van waterbeheer en waterkwaliteit en verdient daar veel geld mee.

Om de bijdrage van zoetwater aan onze sterke economische positie te behouden en te versterken, in harmonie met de leefomgeving, is het zaak dat er geanticipeerd wordt op toekomstige trends en ontwikkelingen. Nu al zijn er knelpunten en deze nemen toe bij klimaatverandering. De ambitie is om de rol die zoetwater in onze sterke economische positie speelt niet alleen te behouden, maar ook te versterken en ervoor te zorgen dat water blijft bijdragen aan de kwaliteit van de leefomgeving. Rijk, regio en gebruikers nemen samen de verantwoordelijkheid voor een goede zoetwatervoorziening en het voorkomen van tekorten. Het Ministerie van IenW draagt financieel bij aan het uitvoeringsprogramma voor de periode 2015–2021 en investeert in het ontwikkelen van kennis en beleid ten behoeve van besluitvorming over de periode na 2021. Voor het 2^e zoetwatermaatregelenpakket 2022–2027 is er € 150 miljoen gereserveerd op artikel 5 van het Deltafonds. IenW levert een belangrijke (financiële en personele) bijdrage aan het Programmabureau Zoetwater ten behoeve van de uitvoering van de Deltabeslissing Zoetwater.

De ambitie is uitgewerkt in vijf nationale zoetwaterdoelen:

- Het in stand houden en bevorderen van een gezond en evenwichtig watersysteem.
- Het beschermen van de cruciale gebruiksfuncties drinkwater (volksgezondheid), energie, kwetsbare natuur, waterkeringen en het tegengaan van klink en zetting.
- Het effectief en zuinig gebruiken van het beschikbare water.
- Het bevorderen van de concurrentiepositie van Nederland wat betreft aan water gerelateerde economie.

- Het ontwikkelen van waterkennis, -kunde en -innovatie ten behoeve van de zoetwaterdoelen.

Met de Deltabeslissing Zoetwater zijn een adaptieve strategie voor zoetwater en een uitvoeringsprogramma, het Deltaplan Zoetwater, beschikbaar gekomen. Het Deltaplan Zoetwater beschrijft de maatregelen die worden genomen in de periode 2015–2021. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het [Deltaplan 2020](#) en het [Nationaal Waterplan 2016–2021](#).

Van ambities naar uitvoering

Met de deltabeslissing Zoetwater en de daaruit volgende Zoetwaterstrategie wordt beoogd een duurzaam en economisch doelmatige zoetwatervoorziening te realiseren. Het Deltaprogramma Zoetwater kent een korte- en langetermijnstrategie. Voor de korte termijn (tot 2028) levert het Deltaprogramma de uitwerking van de afspraken over waterbeschikbaarheid, een investeringsprogramma waarin maatregelen zijn opgenomen voor het robuuster maken van het watersysteem (nationaal en regionaal) en een kennisagenda voor verdere onderbouwing en ontwikkeling van de adaptieve strategie. Voor het maken van afspraken over waterbeschikbaarheid is eerst transparantie nodig over vraag en aanbod nu en in de toekomst. Hiermee wordt helderheid gegeven over het risico op tekort aan zoetwater voor gebruikers en de inspanningen en verantwoordelijkheden die de overheid voor de zoetwatervoorziening heeft. De langetermijnstrategie voor zoetwater (na 2028) is gericht op het behouden van beleidsopties en het benutten van meekoppelkansen, gezien de onzekerheid van klimaatontwikkeling.

Het Nationaal Waterplan 2016–2021 bevat de elementen van de Deltabeslissing Zoetwater voor het rijksbeleid. Er is een gezamenlijk (Rijk en regio) uitvoeringsprogramma, het Deltaplan Zoetwater. Dit Deltaplan gaat in op de inzet (financiële bijdrage) van Rijk en regio voor de korte en lange termijn.

Ten behoeve van het vervolg op het 1e maatregelenpakket zoetwater (waaronder ook de maatregelen n.a.v. de droogte in 2018 vallen, waaraan ook in 2020 uitvoering wordt gegeven) is € 150 miljoen gereserveerd op artikelonderdeel 05.04. Dit betreft een reservering voor een vervolg zoetwatermaatregelpakket in de periode na 2021. Deze middelen dienen om de gevolgen van langdurige droogte en lage rivierafvoer als gevolg van klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 2 Investeren in zoetwatervoorziening (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichtingen	5.682	20.250	33.284	30.261	2.339	3.843	3.158
Uitgaven	11.739	26.916	27.520	32.966	2.978	3.835	3.158
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			<i>100%</i>				
02.02 Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening	9.492	24.922	24.435	28.866	1.878	2.469	2.058
02.02.01 Verkenningen en planuitwerking zoetwatervoorziening	0	0	0	458	458	1.833	1.833
02.02.02 Realisatieprogramma zoetwatervoorziening	9.492	24.922	24.435	28.408	1.420	636	225
02.03 Studiekosten	2.247	1.994	3.085	4.100	1.100	1.366	1.100
02.03.01 Studie en onderzoekskosten Deltaprogramma	2.247	1.994	3.085	4.100	1.100	1.366	1.100
Ontvangsten	755	1.520	0	0	0	0	0
02.09 Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen	755	1.520	0	0	0	0	0

Budgetflexibiliteit

Met uitzondering van verkenning en planuitwerking, zijn de budgetten in 2020 juridisch verplicht op de peildatum 1 januari 2020.

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten tot en met 2033 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2033 toegelicht.

Bedragen x € 1.000											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026			
02 Investeren in zoetwatervoorziening	26.916	27.520	32.966	2.978	3.835	3.158	2.033	1.833			
02.02 Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening	24.922	24.435	28.866	1.878	2.469	2.058	1.833	1.833			
02.03 Studiekosten	1.994	3.085	4.100	1.100	1.366	1.100	200	0			
02 Investeren in zoetwatervoorziening	1.520	0	0	0	0	0	0	0			
02.09 Ontvangsten investeren in water- kwaliteit en zoetwatervoorzieningen	1.520	0	0	0	0	0	0	0			
Vervolg x € 1.000											
	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033			
02 Investeren in zoetwatervoorziening	1.833	1.833	0	0	0	0	0	104.905			
02.02 Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening	1.833	1.833	0	0	0	0	0	91.960			
02.03 Studiekosten	0	0	0	0	0	0	0	12.945			
02 Investeren in zoetwatervoorziening	0	0	0	0	0	0	0	1.520			
02.09 Ontvangsten investeren in water- kwaliteit en zoetwatervoorzieningen	0	0	0	0	0	0	0	1.520			

2.01 Aanleg waterkwantiteit

Er worden op dit artikelonderdeel nu geen projecten verantwoord.

2.02 Overige waterinvesteringen Zoetwatervoorziening

Motivering

Het betreft projecten die de zoetwatervoorziening bevorderen en de kwaliteit waarborgen. Dit zijn maatregelen en voorzieningen van nationaal belang ter voorkoming en waar nodig beperking van waterschaarste en ook ter bescherming of verbetering van de chemische of ecologische kwaliteit van watersystemen, voor zover deze onderdeel uitmaken van opgaven op het gebied van zoetwatervoorziening.

Producten

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Projectoverzicht Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma (bedragen x € 1 miljoen)				
Projectomschrijving	Budget		Planning	
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering
Projecten Nationaal				
EPK Planuitwerking en verkenningen Zoetwatervoorziening	12	12		
Totaal programma planuitwerking en verkenning	12			
Budget DF 2.02.01	12			

PB is Projectbeslissing en TB is Trajectbesluit

Realisatieprogramma Zoetwatervoorziening

Vanuit het Deltaplan Zoetwater is budget overgeheveld naar artikel 7 Investeren in waterkwaliteit voor het gecombineerd project op het IJsselmeer (– € 2 miljoen), ook heeft op dit projectbudget prijsbijstelling plaatsgevonden (€ 2 miljoen).

De afname van het projectbudget voor Ecologische maatregelen Markermeer is het gevolg van het vervallen van de oorspronkelijke bijdrage van de provincie Noord-Holland omdat de provincie de maatregelen zelf gaan uitvoeren.

Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)												
Projectomschrijving	Projectbudget		Kasbudget					2024			Oplevering	
	huidig	vorig	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	later	2021	2021 / 2022	2021 / 2022
Projecten												
Nationaal												
Deltaplan Zoetwater	76	111	10	16	23	26	1	0		2021	2021	1
Projecten Zuidwest-Nederland												
Ecologische maatregelen Markermeer	10	11	1	8		1				2021 / 2022	2021 / 2022	
Besluit Beheer Haringvlietsluizen	76	76	73	1	1	1				2018	2018	2018
afrondingen							1					
Programma Realisatie	162	198	84	25	24	28	1	0				
Budget (DF 2.02.02)				25	24	28	1	0				

Toelichting:

1. De reservering peilbesluit van € 5 miljoen is overgeheveld vanuit het programma zoetwatermaatregelen naar het MIRT-onderzoek IJsselmeergebied en peilbesluit (zie artikelonderdeel 02.03). Daarnaast is voor het project Hoeckelingsdam een bedrag van € 2,2 miljoen overgeheveld naar het programma Kaderrichtlijn Water (KRW) op artikel 07.01. Daarnaast is de prijsbijstelling 2019 van € 2 miljoen opgenomen. Naar het Gemeente-, BTW-compensatie- en Provinciefonds wordt € 35,8 miljoen overgeheveld ten behoeve van de uitvoering van Zoetwatermaatregelen door provincies en de gemeente Zevenbergen.

Zoetwatermaatregelen van nationaal belang: deze maatregelen hebben als doel huidige knelpunten in de zoetwatervoorziening te verminderen en Nederland voor te bereiden op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering.

Onderdeel van dit budget zijn (incidentele) subsidies en uitkeringen aan andere overheden. In de tabel budgettaire gevolgen van beleid bij dit beleidsartikel is in regel 2.02.02 realisatieprogramma zoetwatervoorziening een bedrag van € 46,1 miljoen aan subsidieverplichtingen opgenomen voor de periode 2015–2021. De bedragen hebben betrekking op de verlening van subsidies aan de volgende waterschappen: Stichtse Rijnlanden, Hollandsche Delta, Brabantse Delta, Delfland, Scheldestromen en Rivierenland. Deze maatregelen hebben als doel de huidige knelpunten in de zoetwatervoorziening te verminderen en Nederland voor te bereiden op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering. Deze begrotingsvermelding vormt de wettelijke grondslag voor de hier bedoelde subsidieverlening(en) als bedoeld in artikel 4:23, derde lid, onder c, van de Algemene Wet Bestuursrecht.

lenW boekt in de periode 2015–2021 ook een bedrag van in totaal € 74,5 miljoen over naar het Provincie- of Gemeentefonds voor het nemen van zoetwatermaatregelen. Deze middelen dragen ook bij aan het verminderen van huidige knelpunten in de zoetwatervoorziening en aan het opvangen van mogelijke gevolgen van klimaatverandering. Deze zoetwatermaatregelen van nationaal belang zijn opgenomen in het Deltaplan Zoetwater.

Een aantal zoetwatermaatregelen van nationaal belang worden door het Rijk uitgevoerd. Voor de programmering van deze maatregelen is ten behoeve van zoetwatermaatregelen van Rijkswaterstaat € 17,3 miljoen toegevoegd vanuit artikelonderdeel 5.03, investeringsruimte.

Naar aanleiding van de droogte 2018 is € 7 miljoen beschikbaar gesteld voor het nemen van maatregelen in de meest getroffen gebieden en voor het uitvoeren van extra monitoring en onderzoek ten behoeve van de aanpak van zoutproblematiek en grondwaterbeheer. De dekking hiervoor komt uit de middelen die op dit artikel was opgenomen.

2.03 Studiekosten

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van zoetwatervoorziening.

Studie- en onderzoekskosten Deltaprogramma

Op dit onderdeel van de begroting staan de studie- en onderzoekskosten ten behoeve van het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) die betrekking hebben op zoetwatervoorziening.

- Zoetwatervoorziening: het zorgen voor de benodigde kennis om de adaptatiepaden zoals beschreven in het Deltaprogramma voor zoetwater verder te onderbouwen en te ontwikkelen. In 2020 wordt het beeld van de knelpunten geactualiseerd en worden de kansrijke maatregelen in beeld gebracht.
- IJsselmeergebied: met het nieuwe peilbesluit wordt gestreefd naar een flexibel peilbeheer en flexibele inrichting van het watersysteem. De effecten van het flexibele peilbeheer worden gemonitord en geëvalueerd en indien nodig wordt het beheerprotocol daarop aangepast. In relatie tot mogelijk nadelige effecten zijn afspraken gemaakt over te treffen maatregelen. De provincie Fryslân werkt aan de voorbereiding van een projectbeslissing waarin het gaat om het koppelen van maatregelen om de Friese IJsselmeerkust robuuster te maken met regionale maatregelen gericht op recreatie en natuur- en landschapsbeleving in een vijftal deelgebieden langs de Friese IJsselmeerkust.

Artikel 3 Beheer, Onderhoud en Vervanging

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de producten op het gebied van instandhouding verantwoord. Dit betreft het watermanagement, het regulier beheer en onderhoud en vervanging en renovatie. Doel hierbij is het duurzaam op orde houden van het watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, zodat Nederland droge voeten heeft.

Dit artikel is gerelateerd aan beleidsartikel 11 Integraal Waterbeleid op de Begroting hoofdstuk XII.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 3 Beheer, onderhoud en vervanging (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichtingen	173.942	192.221	127.854	138.617	138.816	168.025	168.074
Uitgaven	207.793	200.465	133.253	141.608	139.296	166.857	168.074
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			100%				
03.01 Watermanagement	7.294	7.336	7.336	7.336	7.336	7.336	7.362
03.01.01 Watermanagement	7.294	7.336	7.336	7.336	7.336	7.336	7.362
<i>– Waarvan bijdrage aan agentschap RWS</i>	7.294	7.336	7.336	7.336	7.336	7.336	7.362
03.02 Beheer onderhoud en vervanging	200.499	193.129	125.917	134.272	131.960	159.521	160.712
03.02.01 Waterveiligheid	141.412	133.384	81.685	99.563	101.579	124.370	92.285
<i>– Waarvan bijdrage aan agentschap RWS</i>	141.412	133.384	81.685	99.563	101.579	124.370	92.285
03.02.02 Zoetwatervoorziening	20.219	26.957	27.739	18.653	18.228	18.391	18.275
<i>– Waarvan bijdrage aan agentschap RWS</i>	20.219	26.957	27.739	18.653	18.228	18.391	18.275
03.02.03 Vervanging	38.868	32.788	16.493	16.056	12.153	16.760	50.152
Ontvangsten	0	0	0	0	0	0	0

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2033 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op dit zelfde detailniveau tot en met 2033 toegelicht.

Bedragen x € 1.000											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026			
03 Beheer, onderhoud en vervanging	Uitgaven	200.465	133.253	141.608	139.296	166.857	168.074	226.262	169.380		
03.01 Watermanagement		7.336	7.336	7.336	7.336	7.362	7.362	7.362	7.362		
03.02 Beheer onderhoud en vervanging		193.129	125.917	134.272	131.960	159.521	160.712	218.900	162.018		
Vervolg x € 1.000											
	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019–2033			
03 Beheer, onderhoud en vervanging	Uitgaven	172.356	211.475	203.281	186.111	291.797	291.794	231.776	2.933.785		
03.01 Watermanagement		7.569	7.155	7.155	7.155	7.155	7.155	7.155	109.265		
03.02 Beheer onderhoud en vervanging		164.787	204.320	196.126	178.956	284.642	284.639	224.621	2.824.520		

3.01 Watermanagement

Motivering

Met Watermanagement streeft lenW naar:

- Het goed voorbereid zijn op crisissituaties door te zorgen voor een robuuste informatievoorziening;
- Het reguleren van de hoeveelheid water in het hoofdwatersysteem onder normale omstandigheden en bij zowel (extreem) hoogwater als laagwater;
- Een duurzaam watersysteem, met zowel een goede chemische als ecologische kwaliteit, dat voorziet in de beschikbaarheid van voldoende water van goede kwaliteit voor de gebruiker.

Producten

Binnen het watermanagement worden de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Monitoring waterstanden, waterkwaliteit en informatievoorziening;
- Crisisbeheersing en -preventie;
- Regulering gebruik door vergunningverlening en handhaving;
- Het nakomen van bestuurlijke afspraken waterverdeling en gebruik (onder andere in waterakkoorden);
- Regulering waterverdeling (operationele modellen actualiseren en toepassen, bediening (stormvloed)keringen, stuwen, gemalen en spuien).

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

De doelstellingen voor het waterkwantiteitsbeheer van de Rijkswateren zijn:

- Het op orde brengen en houden van de samenhang tussen het regionaal- en het hoofdwatersysteem, zodat zowel wateroverlast als watertekort wordt bestreden;
- Het kunnen beschikken over voldoende water in de Rijkswateren, zodat kan worden voldaan aan de behoeften die voortvloeien uit de gebruiksfuncties.

Daarnaast is zorg gedragen voor een adequate informatievoorziening over de reguliere waterkwantiteit en waterkwaliteit. Dit houdt de vergaring en beschikbaarstelling in van interne en externe informatie over het watersysteem. Het gaat daarbij om de dagelijkse informatie voor de verschillende gebruikers (waaronder scheepvaart, drinkwaterbedrijven, zwemwaterkwaliteit/provincies en recreatie) en om berichtgeving bij uitzonderlijke situaties over hoog- en laagwater, naderende stormvloeden, verontreinigingen en ijsvorming.

Meetbare gegevens

Omvang areaal (bedragen x € 1 miljoen)					
	Areaal- eenheid	2018	2019	Omvang 2020	Budget 2020
Watermanagement	km ² water	90.192	90.192	90.192	7.336

Toelichting:

In 2020 wordt een kleine verandering voorzien, onder andere door de aanleg van extra eilanden die horen bij het ontwerp voor Eerste Fase van Marker Wadden. Deze veranderingen blijven naar verwachting binnen de afronding.

Indicatoren Watermanagement				
Indicator	Realisatie 2018	Streefwaarde 2018	Streefwaarde 2019	Streefwaarde 2020
RWS verstrekt informatie binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit bij maatschappelijk vitale processen. (1)	99%	95%	95%	95%
– Waterhuishouding op orde in alle peilgereguleerde rijkswateren (2)	98%	100%	100%	100%

Toelichting:

De indicatoren voor de uitvoering van de RWS-taken op het gebied van watermanagement zijn geënt op het leveren van snelle en betrouwbare informatie en op het handhaven van de afgesproken peilen.

Ad 1. Deze indicator betreft de informatievoorziening voor maatschappelijk vitale processen ten tijde van hoogwater, laagwater, ijsgang of calamiteuze lozingen. RWS verstrekt dan informatie binnen afgesproken termijn en van voldoende kwaliteit over ijsberichtgeving, berichtgeving over hoogwater, laagwater, stormvloed en berichten over verontreinigingen.

Ad 2.

In het kader van de nieuwe meerjarige prestatieafspraken (2018–2021) tussen de directoraten – generaal en Rijkswaterstaat over het Beheer en Onderhoud, is gekozen voor een nieuwe indicator die beter aansluit bij de beleidsdoelstellingen voor de waterhuishouding van het Hoofdwatersysteem. Hierbij wordt gemonitord op alle peilgereguleerde rijkswateren en in alle jaargetijden. Naast het reguliere peilbeheer toont deze indicator ook in hoeverre wateroverlast en -tekorten met de infrastructuur voorkomen kunnen worden en de verzilting bestreden wordt. De streefwaarde voor deze nieuwe Indicator («Waterhuishouding op orde») is in 2019 gesteld op 100%. De functievervulling van de vier onderliggende deelfuncties wordt op basis van de prestatieafspraken gewogen per watersysteem (netwerkschakel) meegenomen in de berekening van de totaalscore. De totaal-PIN scoort lager dan 100% zodra overlast ontstaat door het onvoldoende realiseren van afspraken die zijn vastgelegd in Waterakkoorden en Peilbesluiten.

3.02 Beheer, onderhoud en vervanging

Motivering

Het beheer en onderhoud omvat waterveiligheid (bescherming tegen overstromen door hoogwater) en de zoetwatervoorziening. Het is gericht op het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als voor de zoetwatervoorziening wordt vervuld.

Producten

De activiteiten die door RWS centraal worden uitgevoerd, worden gefinancierd uit de budgetten voor netwerkgebonden kosten. Deze staan op artikel 5.

3.02.01 Waterveiligheid

Binnen waterveiligheid wordt onderscheid gemaakt tussen:

- Kustlijnhandhaving (conform de herziene basiskustlijn 2017).
- Beheer en onderhoud (BenO) Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen (conform de Waterwet).
- Beheer en Onderhoud uiterwaarden.

RWS heeft de wettelijke zorg voor de primaire waterkeringen en de stormvloedkeringen, die in beheer zijn bij het Rijk, en voor de handhaving van de basiskustlijn (het Nationaal Waterplan 2016–2021). De handhaving van de basiskustlijn gaat afslag van strand en duinen tegen (veiligheid) en houdt Nederland (het strand) op zijn plaats. Het zijn voornamelijk de waterschappen die de primaire waterkeringen (dijken en duinen) beheren, ook die langs de Nederlandse kustlijn. Het areaal betreft alleen het areaal dat in beheer is bij RWS.

ad 1. Kustlijnhandhaving

Het handhaven van de kustlijn wordt gerealiseerd door het suppleren van zand op het strand of in de vooroever (onder water). Het Nederlandse kuststelsel kent een continu tekort aan zand mede als gevolg van de zeespiegelstijging. Vanaf 2001 wordt ook extra zand in het kustfundament gesuppleerd om de zandverliezen dit tekort deels te compenseren. Daarnaast zijn lokale maatregelen zoals onderhoud van dammen en strandhoofden van belang, om structurele kusterosie te bestrijden.

ad 2. Beheer en Onderhoud Rijkswaterkeringen en stormvloedkeringen

• Rijkswaterkeringen

RWS beheert en onderhoudt 198 kilometer primaire waterkeringen. Er wordt vast onderhoud uitgevoerd, bijvoorbeeld het maaien van dijken. Daarnaast wordt variabel onderhoud gepleegd. Dat betekent dat de waterkeringen periodiek worden geïnspecteerd en dat zo nodig tekortkomingen worden verholpen.

Primaire waterkeringen zijn waterkeringen die onder de Waterwet vallen omdat ze bescherming bieden tegen het buitenwater. Het gaat met name om enkele zeedijken op de Waddeneilanden, de Afsluitdijk, de Houtribdijk, de dijk van Marken en dammen in Zeeland en Zuid-Holland. In 2011 is de derde landelijke toetsing van primaire waterkeringen afgerond. Keringen die bij deze inspectie zijn afgekeurd worden meegenomen in het kader van het HWBP. Naast deze primaire waterkeringen beheert en onderhoudt RWS ook 646 kilometer niet-primaire waterkeringen (dijken en duinen) meestal aangeduid als regionale keringen. Deze hoeven geen bescherming te bieden tegen het buitenwater. De normen voor deze regionale keringen in beheer bij het Rijk zijn in 2015 door de Minister vastgesteld na afstemming met de provincies.

• Stormvloedkeringen

Om ons land tegen de zee te beveiligen is een aantal stormvloedkeringen aangelegd, die bij hoogwater gesloten kunnen worden. Deze stormvloedkeringen zijn ook primaire waterkeringen die vallen onder de Waterwet. Het Rijk heeft sinds 2018 zes stormvloedkeringen in beheer: de Oosterscheldekering, de Maeslantkering, de Hartelkering, de Hollandsche IJsselkering, de stormvloedkering Ramspol en de Haringvlietsluizen.

Het onderhoud aan de keringen betreft voornamelijk het conserveren van schuiven en overige constructiedelen, het onderhoud aan werktuigbouwkundige en elektronische onderdelen en het onderhoud aan het besturingssysteem. Naast deze onderhoudsactiviteiten vindt de bediening van deze objecten plaats en worden periodiek inspecties uitgevoerd.

ad 3. Beheer en Onderhoud uiterwaarden

Het Rijk beheert 5.007 hectare aan uiterwaarden. Het beheer en onderhoud is gericht op het op orde houden van de vegetatie in de uiterwaarden teneinde hoogwater effectief te kunnen afvoeren. Na afronding van de inhaalslag Stroomlijn in 2018 vallen deze uiterwaarden weer onder het regulier beheer en onderhoud.

3.02.02 Zoetwatervoorziening

Onder dit programma vallen alle activiteiten die noodzakelijk zijn om het hoofdwatersysteem zodanig te onderhouden dat de beoogde functies voor waterverdeling volgens de vigerende regelgeving en waterakkoorden kunnen worden vervuld. De beoogde functies voor waterverdeling zijn opgenomen in het Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren (BPRW). Dit betreft onder meer het beheer en onderhoud voor:

1. Waterverdeling en peilbeheer;
2. Stuwende en spuiende kunstwerken;
3. Natuurvriendelijke oevers, implementatie KRW, implementatie Waterwet en Natura 2000.

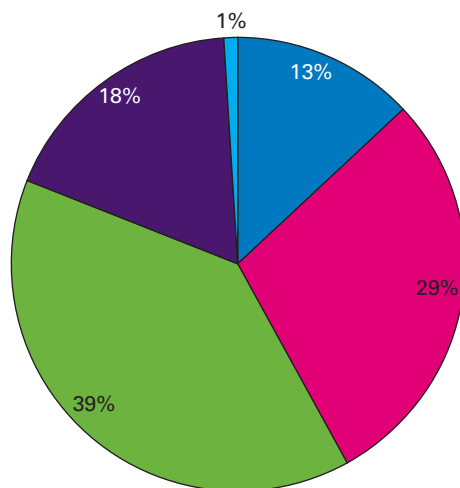
Onder zoetwatervoorziening valt ook de uitwerking van respectievelijk «Anders omgaan met water; Waterbeleid voor de 21e eeuw (WB21) en de maatregelen in het kader van Natura-2000. Natura-2000 streeft naar het beschermen van gezonde watersystemen die een duurzaam gebruik mogelijk maken. Uitgaven voor de KRW in het hoofdwatersysteem worden verantwoord op artikel 7 Waterkwaliteit.

Binnen het Deltaprogramma Zoetwater worden de functies voor waterverdeling onder de loep genomen via de uitwerking van het instrument waterbeschikbaarheid. Het genereren van indicatoren om de waterbeschikbaarheid voor de gebruiksfuncties inzichtelijk te maken is onderdeel van het plan van aanpak voor uitwerking van de waterbeschikbaarheid. De functies voor waterverdeling en de daaraan gekoppelde activiteiten worden in beeld gebracht en waar mogelijk geoptimaliseerd. Waar relevant zullen resultaten hiervan hun doorwerking krijgen in volgende begrotingen.

Meetbare gegevens

Beheer en Onderhoud

In onderstaande figuur is een verdeling gegeven van de beheer- en onderhoudskosten voor kunstwerken, dijken, dammen, duinen, stormvloedkeringen, kustfundament en oevers. Deze percentages zijn gebaseerd op een meerjarig gemiddelde.

Waterveiligheid (bedragen x € 1 miljoen)					
Omvang Areaal	Eenheid	Realisatie omvang 2018	Prognose omvang 2019	Prognose omvang 2020	Budget 2020
Kustlijn	km	293	293	293	38,8
Stormvloedkeringen	stuks	6	6	6	26,2
Dammen, dijken en duinen, uiterwaarden w.o.:					16,6
– Dijken, dammen en duinen, primaire waterkeringen	km	198	198	198	
– Niet-primaire waterkeringen/duinen	km	646	646	640	
– Uiterwaarden in beheer Rijk	ha	5.007	5.009	5.009	
Totaal					81,6

Toelichting:

In 2020 neemt de lengte van de niet-primaire keringen naar verwachting af door de overdracht van regionale keringen bij de gekanaliseerde Dieze naar het waterschap De Dommel.

3.02 Beheer, onderhoud en vervanging

Meetbare gegevens

Beheer en Onderhoud

Indicatoren BenO Waterveiligheid				
Indicator	Realisatie 2018	Streefwaarde 2018	Streefwaarde 2019	Streefwaarde 2020
De basiskustlijn is voldoende op zijn plaats gebleven (minstens 90% van de meetlocaties ligt zeewaarts van de afgesproken kustlijn).	92%	90%	90%	90%
De zes stormvloedkeringen zijn tijdens het stormseizoen steeds beschikbaar om hoogwater te keren en voldoen aan de veiligheidsnormen uit de Waterwet. De Indicator is het percentage van het aantal stormvloedkeringen dat voldoet aan de afgesproken faalkanseis of het beschermingsniveau.	50%	100%	100%	100%

Toelichting:

- De eerste indicator geeft aan of de basiskustlijn niet verder landinwaarts is verschoven dan in 1990 is afgesproken (en in 2001 is herijkt). Kleine verschuivingen zijn normaal en toegestaan, en worden door middel van het programma voor kustsuppletie gecorrigeerd.
- De tweede indicator is erop gericht dat de zes stormvloedkeringen te allen tijde (in het stormseizoen) voldoen aan de afgesproken eis voor de faalkans of het afgesproken beschermingsniveau van het achterland.

Vanaf inwerkingstelling van het kierbesluit worden de Haringvlietsluizen als 6e stormvloedkering beschouwd. Het kierbesluit is op 15 november 2018 in werking getreden. Vanwege de droogte zijn de Haringvlietsluizen pas op 21 januari 2019 op een kier gezet. In de Jaarverantwoording 2018 is besloten de 6e stormvloedkering niet mee te nemen in de meting voor de prestatie-indicator van de stormvloedkeringen in 2018. Gezien het feit dat deze stormvloedkering wel van invloed is op de streefwaarden voor de komende jaren is in de bovenstaande tabel wel uitgegaan van 6 keringen.

Faalkans van de zes stormvloedkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat				
Stormvloedkeringen	Faal- of overschrijdingskans	Streefwaarde 2019	Streefwaarde 2020	Norm waterwet ¹
Maeslantkering (1)	faalkans bij sluiten	1:100	1:100	1:100
Hartelkering	faalkans bij sluiten	1:10	1:10	1:10
Hollandsche IJsselkering	faalkans bij sluiten	1:188	1:200	1:200
Ramspolkering	faalkans bij sluiten	1:100	1:100	1:100
Oosterscheldekering	Beschermingsniveau in jaren	1:10.000	1:10.000	1:10.000
Haringvlietsluizen	Beschermingsniveau in jaren	1:1.000	1:1.000	1:1.000

¹ Moet uiterlijk 2050 zijn gerealiseerd

Toelichting:

De faalkanseisen voor de stormvloedkeringen worden op basis van de normering van de achterliggende waterkeringen vastgesteld. Bepalend daarvoor zijn de beschermingsniveaus van de achterliggende dijkringen, ook wel aangeduid als het «achterland». Gegeven de veiligheidseis aan het achterland, en de hoogte en sterkte van de waterkerende objecten die het achterland beschermen kan afgeleid worden welke aanvullende veiligheid, in termen van waterstandsverlaging, de keringen moeten borgen. Deze waterhuishoudkundige samenhang resulteert uiteindelijk in verschillende faalkanseisen per kering.

- Voor stormvloedkeringen met maximaal twee kerende deuren of balgen, kan het effect op de waterveiligheid van het achterland direct worden doorvertaald naar de prestatie-eis. Dit geldt voor de Ramspolkering, de Maeslantkering, de Hartelkering en de Hollandsche IJsselkering. De Maeslantkering mag bijvoorbeeld bij honderd sluitvragen één keer falen (1 : 100).
- De methodiek van faalkansberekening is bij de Oosterscheldekering en Haringvlietsluizen afwijkend van de andere stormvloedkeringen vanwege de constructie met 62 resp. 17 schuiven. Bij deze keringen is het van belang dat de combinatie wordt gemaakt van de verschillende faalscenario's (partieel falen) en het gecombineerde effect daarvan op

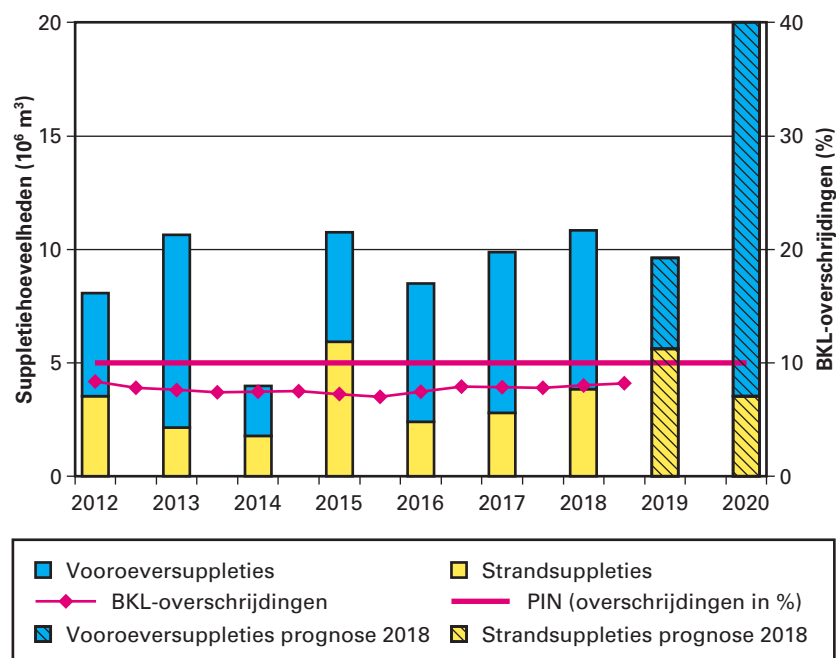
de waterveiligheid van het achterland. De kans wordt uitgedrukt in jaren (Bijvoorbeeld 1: 10.000 jaar).

Per 1 januari 2017 is in het kader van de nieuwe Waterwet de nieuwe veiligheidsnormering ingevoerd. Deze normering gaat uit van een overstromingsrisico-benadering, waarbij niet alleen wordt gekeken naar de kans op een overstroming, maar ook naar de gevolgen ervan. Met deze nieuwe normering krijgt iedereen in Nederland dezelfde bescherming («basisbescherming») tegen overstromingen. Dit moet uiterlijk 2050 zijn gerealiseerd.

Ad 1.

Bij de Maeslantkering kan de betrouwbaarheid van de besturingssoftware, die in 2013 is vervangen, nog niet kwantitatief worden aangetoond. De ontwikkeling van het nieuwe besturingssysteem heeft vertraging opgelopen. Naar verwachting kan per 1 oktober 2021 een faalkans worden afgegeven.

Jaarlijkse hoeveelheden zandsuppleties en percentages raaien waarin de basiskustlijn is overschreden.

Toelichting:

Het aantal raaien waarin de basiskustlijn wordt overschreden mag maximaal 10% zijn; De geel/blauwe balken in bovenstaande figuur geven de over de afgelopen jaren gerealiseerde suppleties weer.

Suppleren voor kustlijnzorg

Om de basiskustlijn en het kustfundament te kunnen handhaven, wordt een zandsuppletieprogramma opgesteld en worden meerjarige contracten afgesloten. Het suppletieprogramma wordt jaarlijks geactualiseerd aan de hand van de laatste kustmetingen. De inhoud en omvang van dit programma kan jaarlijks variëren naargelang de specifieke behoefte en budgettaire mogelijkheden. Om te bereiken dat voor het beschikbare budget de maximale hoeveelheid zand wordt gesuppleerd, is vanaf 2012

een nieuwe marktbenadering gekozen met meerjarige contracten. Binnen het contract hebben de aannemers de vrijheid om de suppletiewerkzaamheden over meerdere jaren te spreiden.

Prognose kustsuppleties		
	Prognose in miljoen m ³	Prognose in miljoen m ³
	2016–2019 (incl. uitloop 2020)	2020–2023 (incl. uitloop 2024)
Handhaven basiskustlijn en kustfundament	28	48

Toelichting:

Voor de periode 2016–2019 (met uitloop naar 2020) is er minder zand nodig om de kust in stand te houden dan voorheen. Dit komt onder andere doordat het recent gesuppleerde zand langer blijft liggen dan verwacht (effectievere suppleties). Ook speelt de grote hoeveelheid zand die de laatste jaren extra in het kuststelsel is aangebracht een rol (o.a. Zandmotor en zandige versterkingen die gezamenlijk circa 35 miljoen m³ bedragen).

Het suppletieprogramma 2016–2019 wordt jaarlijks geactualiseerd. In 2018 heeft de laatste actualisatie plaatsgevonden. Vanwege de voornoemde tijdelijke lagere zandbehoefte, zal Rijkswaterstaat ongeveer 28 miljoen m³ suppleren in het suppletieprogramma 2016–2019 (gemiddeld circa 7 miljoen m³ per jaar). Deze hoeveelheid is exclusief de pilotsuppletie van 5 miljoen m³ in het Ameland Zeegat (vanuit Kustgenese 2.0) en de suppletie Hondsbossche Duinen (0,8 miljoen m³). En exclusief de uitloop van het suppletieprogramma 2012–2015. Het programma Kustlijn zorg is een doorlopend programma. In 2019 wordt het suppletieprogramma voor 2020–2023 (met uitloop naar 2024) vastgesteld en vervolgens jaarlijks geactualiseerd. Het uitgangspunt is het volume van 48 miljoen m³. De prognose is echter dat in het aankomend programma de tijdelijk lagere zandbehoefte door zal werken en dat eisen als gevolg van de conditionering (met name vergunningen) en de beschikbaarheid (aanwezigheid van explosieven) van zand beperkend kunnen worden. Hierdoor is de kans groot dat het totaal te programmeren suppletievolume lager uitvalt.

Zoetwatervoorziening (bedragen x € 1 miljoen)			
Areaal Zoetwatervoorziening	Eenheid	Omvang 2020	Budget 2020
Binnenwateren en daarin gelegen kunstwerken (spui- en uitwateringskolken, stuwen en gemalen) ¹	km ²	3.050	
Aantal kunstwerken	stuks	113	
Totaal			81,6

¹ Het areaal binnenwateren omvat alle door RWS beheerde wateren (onder meer rivieren, kanalen en IJsselmeer), exclusief de Noordzee, water in Caribisch Nederland, de Waddenzee en de Westerschelde.

Toelichting

In 2020 wordt een kleine verandering voorzien, onder andere door de aanleg van extra eilanden die horen bij het ontwerp voor Eerste Fase van Marker Wadden. Deze veranderingen blijven naar verwachting binnen de

afronding. Voor het aantal kunstwerken zijn in 2020 geen veranderingen voorzien.

3.02.03 Vervanging

Motivering

Het zodanig in conditie houden van het hoofdwatersysteem dat de primaire functie voor zowel waterveiligheid als zoetwatervoorziening vervuld kan worden.

Producten

De waterveiligheid en beschikbaarheid moet in stand worden gehouden tegen de achtergrond van een beperkte technische levensduur van kunstwerken. Het einde van de levensduur kan ontstaan door de ouderdom van het kunstwerk of door intensiever gebruik dan bij het ontwerp is voorzien. Door de intensieve aanleg in de eerste helft en met name ook vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw valt te verwachten dat deze problematiek geleidelijk zal toenemen.

Vervangingen en renovaties van kunstwerken worden ondergebracht binnen het programma Vervanging en Renovatie. De scope van het programma omvat alle kunstwerken waar zich binnen de duur van het programma een levensduurproblematiek voordoet met mogelijke ernstige gevolgen voor de veiligheid en beschikbaarheid. De projecten in het programma verlengen de levensduur van de kunstwerken zodat de veiligheid en de beschikbaarheid van de bestaande infrastructuur in stand wordt gehouden.

Meetbare gegevens

Het budget dat op dit artikelonderdeel in de huidige begrotingsperiode is opgenomen, is bestemd voor de werkzaamheden ten behoeve van de stuwen Nederrijn/Lek.

Water	Project	Gereed
Nederrijn /Lek	Renovatie stuwensemble in Nederrijn en Lek	2021

Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

Omschrijving van de samenhang in het beleid

De Waterwet voorziet in een zogenoemde experimenteerbepaling die het mogelijk maakt om uit het Deltafonds uitgaven te doen voor maatregelen en voorzieningen op andere beleidsterreinen zoals natuur, milieu of economische ontwikkeling. Voorwaarde is wel dat deze maatregelen samenhangen met maatregelen ten behoeve van waterveiligheid of zoetwatervoorziening en dat er sprake is van additionele financiering in de vorm van het toevoegen van extra middelen aan het fonds afkomstig van andere begrotingen van het Rijk of derden.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 4 Experimenteren cf art. III Deltawet (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichtingen	1.751.065	18.877	8.118	22.753	33.353	35.434	4.271
Uitgaven	20.974	18.394	13.043	51.259	50.892	222.355	61.012
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			100%				
04.01 Experimenteerprojecten	800	0	0	0	0	0	0
04.01.01 Experimenteerprojecten	800	0	0	0	0	0	0
04.02 GIV/PPS	20.174	18.394	13.043	51.259	50.892	222.355	61.012
04.02.01 GIV/PPS	20.174	18.394	13.043	51.259	50.892	222.355	61.012
Ontvangsten	800	0	0	0	0	0	0

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2033 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau.

Bedragen x € 1.000											
		2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026		
04 Experimenteren cf. art. III Deltawet	Uitgaven	18.394	13.043	51.259	50.892	223.355	61.012	59.002	58.166		
04.02	GIV/PPS	18.394	13.043	51.259	50.892	223.355	61.012	59.002	58.166		
Vervolg x € 1.000											
		2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033		
04 Experimenteren cf. art. III Deltawet	Uitgaven	57.342	56.700	55.911	55.134	54.372	53.621	53.548	921.751		
04.02	GIV/PPS	57.342	56.700	55.911	55.134	54.372	53.621	53.548	921.751		

4.01 Experimenteerprojecten

Motivering

Het experimenteerartikel staat ten dienste van een integrale uitvoering van het Deltaprogramma en biedt de mogelijkheid tot integrale bekostiging.

Producten

4.02 Geïntegreerde contractvormen/PPS

Motivering

Bij infrastructuurprojecten waarbij sprake is van publiek-private samenwerking (PPS) bestaat de betaling uit een geïntegreerd bedrag voor aanleg, onderhoud én financiering gedurende een langdurige periode. De meest toegepaste vorm is DBFM (Design, Build, Finance and Maintain) waarbij de overheid pas na oplevering betaalt voor een dienst (beschikbaarheid) in plaats van mijlpalen voor een product tijdens de bouwfase. Deze contractvorm garandeert een efficiënte en effectieve beschikbaarheid van de noodzakelijke capaciteit om, rekening houdend met de aspecten veiligheid en leefomgeving, een betrouwbaar systeem te realiseren.

Producten

In de brief van 14 juni 2011 ([Kamerstukken II, 2010–2011, 32 500 A, nr. 83](#); Prioritering Investerings Mobiliteit en Water) is een lijst van in totaal 32 potentiële DBFM-projecten opgenomen.

Het project Afsluitdijk is met een DBFM-contract op de markt gezet en verkeert in de realisatiefase. Openstelling (waterveilig) is voorzien in 2022. Het project betreft de versterking van het dijklichaam volgens het principe van de overslagbestendige dijk, met behoud van de groene (vegetatie) uitstraling, het versterken van de schut- en spuicomplexen en het vergroten van de waterafvoercapaciteit door het aanbrengen van pompen in het spuicomplex Den Oever.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

De toename van het projectbudget wordt voornamelijk veroorzaakt door de toegekende prijsbijstelling.

Projectoverzicht Geïntegreerde contractvormen/PPS (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Projectbudget		Kasbudget Oplevering										Eindcon- tract			
	huidig	voorig	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	later	huidig	2022		2022	2047	
Projecten Noordwest-Nederland																
Afsluitdijk	1.613	1.578	30	18	13	51	51	51	222	61	1.166	2022	2022	2047		
Programma Realisatie	1.613	1.578	30	18	13	51	51	51	222	61	1.166					
Budget (DF 4.02.01)			30	18	13	51	51	51	222	61	1.166					

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de apparaatskosten van RWS en de Staf deltacommissaris geraamd alsmede de investeringsruimte, de overige netwerkgebonden uitgaven van RWS en programma-uitgaven van de Deltacommissaris die niet direct aan de afzonderlijke projecten uit dit Deltafonds zijn toe te wijzen.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichtingen	307.881	347.337	350.337	346.625	351.278	377.450	455.321
Uitgaven	307.827	332.679	341.207	348.209	351.341	377.513	455.730
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			<i>100%</i>				
05.01 Apparaat	239.168	246.343	246.146	244.355	235.161	233.620	229.417
05.01.01 Staf Deltacommissaris	1.582	2.351	1.880	1.878	1.878	1.878	1.878
05.01.02 Apparaatskosten RWS	237.586	243.992	244.266	242.477	233.283	231.742	227.539
<i>– Waarvan bijdrage aan agentschap RWS</i>	<i>237.586</i>	<i>243.992</i>	<i>244.266</i>	<i>242.477</i>	<i>233.283</i>	<i>231.742</i>	<i>227.539</i>
05.02 Overige uitgaven	68.659	69.147	68.111	68.365	66.591	66.404	66.663
05.02.01 Overige netwerkgebonden uitgaven	67.496	67.382	66.060	66.561	64.787	64.600	64.888
<i>– Waarvan bijdrage aan agentschap RWS</i>	<i>67.496</i>	<i>67.382</i>	<i>66.060</i>	<i>66.561</i>	<i>64.787</i>	<i>64.600</i>	<i>64.888</i>
05.02.02 Programma-uitgaven DC	1.163	1.765	2.051	1.804	1.804	1.804	1.775
05.03 Investeringsruimte	0	13.189	17.450	20.300	23.800	45.700	72.050
05.03.01 Programmaruimte	0	13.189	17.450	20.300	23.800	45.700	72.050
05.04 Reserveringen	0	4.000	9.500	15.189	25.789	31.789	87.600
05.04.01 Reserveringen	0	4.000	9.500	15.189	25.789	31.789	87.600
Ontvangsten	28.151	29.935	0	0	0	0	0
05.10 Saldo afgesloten rekeningen	28.151	29.935	0	0	0	0	0

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2033 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2033 toegelicht.

Bedragen x € 1.000											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026			
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	332.679	341.207	348.209	351.341	377.513	455.730	468.047	477.166			
05.01 Apparaat	246.343	246.146	244.355	235.161	233.620	229.417	227.131	231.788			
05.02 Overige uitgaven	69.147	68.111	68.365	66.591	66.404	66.663	65.075	65.071			
05.03 Investeringsruimte	13.189	17.450	20.300	23.800	45.700	72.050	81.441	70.907			
05.04 Reserveringen	4.000	9.500	15.189	25.789	31.789	87.600	94.400	109.400			
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	29.935	0	0	0	0	0	0	0			
05.10 Saldo afgesloten rekeningen	29.935	0	0	0	0	0	0	0			
Vervolg x € 1.000											
	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033			
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	535.727	397.860	472.549	548.349	601.658	681.076	803.223	7.192.334			
05.01 Apparaat	231.787	231.056	231.056	231.056	231.056	231.056	231.056	3.512.084			
05.02 Overige uitgaven	66.582	63.129	62.818	62.818	62.818	62.818	62.779	979.189			
05.03 Investeringsruimte	127.958	38.675	28.675	18.675	71.984	217.402	339.588	1.187.794			
05.04 Reserveringen	109.400	65.000	150.000	235.800	235.800	169.800	169.800	1.513.267			
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	0	0	0	0	0	0	0	29.935			
05.10 Saldo afgesloten rekeningen	0	0	0	0	0	0	0	29.935			

5.01 Apparaat

Motivering

In uitzondering op de systematiek van «Verantwoord Begroten» worden op deze begroting ook de apparaatskosten van de Staf deltacommissaris en RWS gepresenteerd.

Producten

Staf Deltacommissaris

Overeenkomstig de Deltawet heeft de Deltacommissaris een eigen staf ter ondersteuning van zijn taken en een toereikend budget voor de hem toebedeelde taken. Op dit artikel worden personele en materiële kosten gepresenteerd, die nodig zijn om de ondersteunende taken van de Staf Deltacommissaris te kunnen uitvoeren.

Apparaatskosten Rijkswaterstaat

Dit betreft de apparaatskosten (inclusief afschrijving en rente) voor de programma's Ruimte voor de Rivier, Maaswerken, HWBP-2, HWBP, Afsluitdijk, overige aanlegprojecten, verkenningen en planuitwerkingen, watermanagement, Beheer en Onderhoud en de uitvoering van landelijke taken en inhuur.

5.02 Overige Uitgaven

Producten

Overige netwerkgebonden uitgaven

Onder overige kosten zijn de externe kosten verantwoord die niet direct toewijsbaar zijn aan de producten van het Deltafonds. Hiertoe behoren externe kosten voor de landelijke taken basisinformatie, sectorspecifieke ICT, kennisontwikkeling & innovatie, watermanagement, beheer en onderhoud en overige.

Programmauitgaven Deltaprogramma

Deze uitgaven worden gedaan voor het Deltaprogramma en de hoofdtaken van de deltacommissaris. Dit betreffen vooral programma-uitgaven voor:

- kennis- en strategieontwikkeling;
- monitoring en evaluatie in het kader van het bewaken van de voortgang en samenhang van de uitvoering van het Deltaprogramma (systematiek meten, weten, weten en handelen);
- de totstandkoming en het bevorderen van de uitvoering van het jaarlijkse Deltaprogramma;
- het betrekken en informeren van belanghebbenden en publiek (communicatie en Deltacongres).

5.03 Investeringsruimte

Op dit artikel wordt de voor het Deltafonds beschikbare investeringsruimte tot en met 2033 verantwoord.

Het kabinet heeft besloten tot een jaarlijkse verlenging van de investeringsfondsen. In deze begroting betekent dit een verlenging tot en met 2033. Na aftrek van de doorlopende verplichtingen (beheer, onderhoud en vervanging, netwerkkosten RWS en het HWBP) betekent dit een toevoeging van € 325 miljoen aan investeringsruimte in 2033. Na de verlenging van het Deltafonds en de onderstaande budgettaire aanpassingen bedraagt de generieke investeringsruimte € 1.188 miljoen. Het grootste deel van deze investeringsruimte is beschikbaar vanaf 2031.

Deze investeringsruimte is beschikbaar voor prioritaire beleidsopgaven van water. De uitwerking van het Deltaprogramma is in volle gang. Gedurende de lopende trajecten, zoals de beoordeling op basis van de nieuwe waterveiligheidsnormen, de nadere beleidsuitwerking van Integraal Riviermanagement, het Deltaplan zoetwater, de Programmatische Aanpak Grote Wateren en de Delta-aanpak Waterkwaliteit, zullen de komende jaren deze investeringsmiddelen op adaptieve wijze nader worden geprogrammeerd.

In de investeringsruimte van € 1.188 miljoen zijn risicoreserveringen opgenomen van in totaal circa € 600 miljoen.

5.04 Reserveringen

In het verleden werden in de investeringsruimte reserveringen getroffen voor risico's en nieuwe beleidsvoornemens. Om beter inzicht te geven in de aard van de reserveringen is het nieuwe artikelonderdeel 5.04 Reserveringen gecreëerd. Hierop worden uitgaven geraamd voor toekomstige opgaven, waarover nog geen startbeslissing is genomen. Op dit moment zijn tot en met 2033, onder voorbehoud van co-financiering, met name de volgende posten gereserveerd:

- Regionale keringen in beheer bij het Rijk (€ 198 miljoen): Om de regionale keringen in beheer bij het Rijk te laten voldoen aan de in het Waterbesluit opgenomen normen (met ingang van 1 juli 2016), is binnen de investeringsruimte een reservering van € 198 miljoen getroffen.
- Integraal Rivier Management (€ 535 miljoen): in dit programma worden de Rijksopgaven voor de rivier, waaronder waterveiligheid, scheepvaart, waterkwaliteit en -kwantiteit, rivierbodempligging en vegetatiebeheer in samenhang met elkaar gebracht om synergie in programmering en uitvoering te bereiken. Tevens worden deze daar waar dit leidt tot synergie verbonden met urgente regionale opgaven. Via het programma Integraal Rivier Management geven Rijk en regio nadere beleidsuitwerking aan de voorkeursstrategie voor de waterveiligheid van rivieren, zoals vastgelegd in het Nationaal Waterplan 2016–2021. Daarmee wordt ook de herijking van de voorkeursstrategie vormgegeven. Het programma heeft een doorlooptijd tot en met 2050. Voor de opgave tussen 2032–2050 wordt € 80 miljoen per jaar aan de beleidsreservering toegevoegd.
- 2e investeringspakket zoetwater (€ 150 miljoen): dit betreft voortzetting van het beleid (vervolg op het 1e pakket zoetwater) om schade ten gevolge van droogte en verzilting te voorkomen.
- Programmatische Aanpak Grote Wateren (€ 543 miljoen): dit betreft behoud en verbetering van natuur en waterkwaliteit gericht op toekomstbestendige grote wateren met hoogwaardige natuur die goed samengaat met een krachtige economie. PAGW heeft een doorlooptijd tot en met 2050. Voor de opgave in de periode 2030–2040 is € 85,8 miljoen per jaar aan de beleidsreservering toegevoegd voor de bekostiging van de urgente opgave en maatregelen ten behoeve van een robuust ecologisch netwerk.
- Onderzoekreservering (€ 24 miljoen): de gevraagde middelen zijn vooralsnog gebundeld in een brede onderzoekreservering voor onderzoek t.b.v. de brede wateropgave. Het gaat o.a. om onderzoek naar gedrag van onze kust, zeespiegelstijging, rivieren en ook verbetering waterkwaliteit en waterkwantiteit (zoetwatervoorziening). Uit deze reservering kan geput worden als de onderzoeksopgaven in latere jaren verder zijn uitgewerkt en financieel onderbouwd. Aan de

bestaande beleidsreservering wordt vanaf 2032 jaarlijks € 2 miljoen toegevoegd.

- Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie (€ 6,7 miljoen): Aanvullend op het lopende stimuleringsprogramma is in totaal € 20 miljoen gereserveerd (2019–2020) om decentrale overheden te ondersteunen bij onder andere de uitvoering van stresstesten en risicodialogen en ondersteuning in voorbeeldprojecten. Van deze middelen is dit voorjaar ruim € 16 miljoen van het Deltafonds overgeheveld naar de begroting van IenW (hoofdstuk XII).
- Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2035 (€ 20 miljoen): Beheerders van primaire waterkeringen (Waterschappen en Rijk) zijn conform de Waterwet wettelijk verplicht minimaal iedere twaalf jaar verslag uit te brengen aan de Minister over de waterstaatkundige toestand van deze keringen. Bij ministeriele regeling worden nadere regels gesteld over de beoordeling hiervan. Deze regels zijn bekend onder het «Wettelijk beoordelingsinstrumentarium». De scope van dit programma omvat (de doorontwikkeling van) software, technische leidraden, voorschriften, procedures, ondersteuning, beheer en onderhoud. De reservering dient voor het dekken van de benodigde jaarlijkse kosten voor dit programma van € 2 miljoen per jaar in de periode 2024–2035.
- Delta-aanpak Waterkwaliteit – Nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen (€ 39 miljoen): dit betreft een beleidsreservering van € 39 miljoen voor maatregelen om opgedane kennis breed te delen en toe te passen. Hiermee worden, via gebiedsprocessen, maatregelpakketten ontwikkeld ten behoeve van de wateropgave voor de landbouw, die passen bij een gezonde bedrijfsvoering van agrariërs en bijdragen aan het halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water.

Artikel 6 Bijdragen andere begrotingen van het Rijk

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Op dit artikel worden de ontvangen bijdragen verantwoord die ten laste van de begroting van lenW komen. De doelstellingen van het onderliggend beleid zijn terug te vinden in de Begroting hoofdstuk XII.

Het productartikel is gerelateerd aan artikel 26 Bijdragen aan de Investeringsfondsen op de Begroting hoofdstuk XII.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 6 Bijdragen andere begrotingen Rijk (bedragen x € 1.000)							
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Ontvangsten	875.276	881.300	932.239	962.738	1.132.529	1.148.340	1.129.016
06.09 Ten laste van begroting lenW	875.276	881.300	932.239	962.738	1.132.529	1.148.340	1.129.016
06.09.01 Ten laste van begroting lenW	875.276	881.300	932.239	962.738	1.132.529	1.148.340	1.129.016

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2033 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op hetzelfde detailniveau tot en met 2033 toegelicht.

Bedragen x € 1.000											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026			
06 Bijdragen andere begrotingen Rijk	881.300	932.239	962.738	1.132.529	1.148.340	1.129.016	1.138.423	1.131.267			
06.09 Ten laste van begroting lenW	881.300	932.239	962.738	1.132.529	1.148.340	1.129.016	1.138.423	1.131.267			
Vervolg x € 1.000											
	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033			
06 Bijdragen andere begrotingen Rijk	1.119.649	993.029	1.127.869	1.142.596	1.241.099	1.247.818	1.257.534	16.585.446			
06.09 Ten laste van begroting lenW	1.119.649	993.029	1.127.869	1.142.596	1.241.099	1.247.818	1.257.534	16.585.446			

6.09 Bijdragen ten laste van begroting Hoofdstuk XII
Dit begrotingsartikel is technisch van aard.

Artikel 7 Investeren in Waterkwaliteit

Omschrijving van de samenhang in het beleid

Maatregelen op het gebied van waterkwaliteit in het hoofdwatersysteem ten behoeve van de Europese Kaderrichtlijn Water worden verantwoord op artikelonderdeel 7.01.

Waterveiligheid en waterkwaliteit vragen specifiek aandacht in de Zuidwestelijke Delta en in delen van de grote wateren. Hierbij is mede aandacht voor ontwikkelingsmogelijkheden en veiligheid van de scheepvaart en voor natuurcompensatie, recreatie en het verbeteren van de habitat van flora en fauna (Natura 2000). Dit is verantwoord op artikel 7.02.

De Delta-aanpak Waterkwaliteit heeft met het Regeerakkoord 2017 een impuls gekregen. Een deel van de enveloppe Natuur en Waterkwaliteit, € 175 miljoen, is aan het Deltafonds toegevoegd ([Kamerstukken 2017–2018, 27 625, nr. 422](#)). Het kabinet zet hiervan € 75 miljoen in voor een doorlaatmiddel in de Brouwersdam om het water in de Grevelingen te kunnen verversen. Voor het Waddengebied investeert het kabinet € 16 miljoen in onder andere buitendijkse Slibsedimentatie Eems-Dollard, onderzoek en maatregelen voor de Waddenzee (Gebiedsagenda Wadden 2050) en faciliteert het de beheerautoriteit Waddenzee. Voor het Waddengebied investeert het kabinet € 16 miljoen in een kwelderproject Eems-Dollard, faciliteert het de beheerautoriteit Waddenzee en doet onderzoek vanuit de Gebiedsagenda Wadden. Ook wordt € 1 miljoen beschikbaar gesteld om samen met regionale partijen te onderzoeken wat de verschillende kansrijke maatregelen zijn voor verdere verbetering van de ecologische kwaliteit van het Markermeer en is € 3 miljoen nodig voor programmakosten om bovengenoemde onderdelen in uitvoering te brengen. Dit is toegevoegd aan artikel 7.02. Het kabinet zet daarnaast € 70 miljoen extra in voor bronmaatregelen en extra zuivering bij rioolwaterzuiveringsinstallaties. Tot slot is € 10 miljoen beschikbaar voor monitoring en onderzoek. Deze bedragen zijn toegevoegd aan artikel 7.03.

Het artikel investeren in waterkwaliteit is gerelateerd aan beleidsartikel 11 (Integraal Waterbeleid) op de Begroting Hoofdstuk XII.

Budgettaire gevolgen van de uitvoering van art. 7 Investeren in waterkwaliteit (bedragen x € 1.000)

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Verplichtingen	36.514	110.221	144.444	63.821	88.931	186.371	77.577
Uitgaven	19.795	70.952	127.512	117.994	112.767	82.777	54.690
<i>Waarvan juridisch verplicht</i>			<i>100%</i>				
07.01 Realisatieprogramma Kaderrichtlijn water	16.161	22.717	47.612	81.520	53.873	50.284	53.690
07.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit	1.172	9.269	30.424	26.484	49.444	23.393	0
07.02.01 Realisatieprogramma overige aanleg waterkwaliteit	787	5.411	25.323	7.646	0	0	0
– <i>Waarvan bijdrage aan agentschap RWS</i>	787	805	21.927	0	0	0	0
07.02.02 Planuitwerking overige aanleg waterkwaliteit	385	3.858	5.101	18.838	49.444	23.393	0
– <i>Waarvan bijdrage aan agentschap RWS</i>	385	170	0	0	0	0	0
07.03 Studiekosten waterkwaliteit	2.462	38.966	49.476	9.990	9.450	9.100	1.000
07.03.01 Studiekosten waterkwaliteit	2.462	38.966	49.476	9.990	9.450	9.100	1.000
Ontvangsten	89	336	332	508	0	0	0
07.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	89	336	332	508	0	0	0

Budgetflexibiliteit

Met uitzondering van de nog niet in uitvoering genomen aanlegprojecten worden de budgetten in 2020 voor de Kaderrichtlijn Water en de waterkwaliteitsprojecten als juridisch verplicht beschouwd op de peildatum 1 januari 2020.

Onderstaand zijn de beschikbare budgetten na de begrotingsperiode tot en met 2033 per jaar gepresenteerd op artikelonderdeelniveau. De mutaties zijn in de verdiepingsbijlage bij de begroting op ditzelfde detailniveau tot en met 2032 toegelicht.

Bedragen x € 1.000											
Bedragen x € 1.000											
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026			
07 Investeren in waterkwaliteit	70.952	127.512	117.994	112.767	82.777	54.690	95.662	91.818			
07.01 Realisatieprogramma Kaderrichtlijn water	22.717	47.612	81.520	53.873	50.284	53.690	93.662	91.818			
07.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit	9.269	30.424	26.484	49.444	23.393	0	0	0			
07.03 Studiekosten waterkwaliteit	38.966	49.476	9.990	9.450	9.100	1.000	2.000	0			
07 Investeren in waterkwaliteit	336	332	508	0	0	0	0	0			
07.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	336	332	508	0	0	0	0	0			
Vervolg x € 1.000											
Bedragen x € 1.000											
	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033			
07 Investeren in waterkwaliteit	86.919	0	0	0	0	0	0	841.091			
07.01 Realisatieprogramma Kaderrichtlijn water	86.919	0	0	0	0	0	0	582.095			
07.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit	0	0	0	0	0	0	0	139.014			
07.03 Studiekosten waterkwaliteit	0	0	0	0	0	0	0	119.982			
07 Investeren in waterkwaliteit	0	0	0	0	0	0	0	1.176			
07.09 Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit	0	0	0	0	0	0	0	1.176			

7.01 Investerings waterkwaliteit

Motivering

Het op orde krijgen en houden van een duurzaam watersysteem tegen maatschappelijk aanvaardbare kosten, waardoor Nederland schoon (drink)water heeft.

Producten

Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water

Het Verbeterprogramma Kaderrichtlijn Water bestaat uit maatregelen in de Rijkswateren die zijn geclusterd tot projecten. De projecten richten zich op het herstel van natuurlijkere overgangen tussen land en water, zoet en zout en van verbindingen, waaronder die tussen het hoofd- en regionaal watersysteem. Het betreft vooral aanlegprojecten om een meer natuurlijke inrichting van de watersystemen te bewerkstelligen. Dit moet bijdragen aan het bereiken van een goede ecologische en chemische toestand van de watersystemen, zoals de Kaderrichtlijn Water vraagt. Tevens draagt dit bij aan de doelen voor Natura 2000 en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie.

Meetbare gegevens

De uitvoering van het verbeterprogramma is in een drietal tranches verdeeld. De tranches zijn zoveel mogelijk gekoppeld aan de planperiodes van de Kaderrichtlijn Water. De eerste tranche (vanaf 2009) bestond uit circa 250 maatregelen, deze maatregelen zijn² opgeleverd (decharge eind 2017). De tweede tranche is gestart in 2016. De tweede tranche bestaat op dit moment uit circa 242 maatregelen. Eind 2021 wordt de tweede tranche afgerond. De verkenning voor de derde tranche (2021–2027) is reeds opgestart.

Over de uitvoering van alle maatregelen, ook die worden uitgevoerd door de waterschappen en andere partijen, gericht op de ecologische en chemische kwaliteit van de oppervlaktewateren in de stroomgebieden van de Rijn, Maas, Schelde, Eems en de uitvoering gericht op een goede chemische en kwantitatieve toestand van de grondwateren in de vier stroomgebieden wordt de Tweede Kamer jaarlijks geïnformeerd via De Staat van ons Water (laatste publicatie: [Kamerstukken II, 2017–2018, 27 625, nr. 424](#)). Omdat de Kaderrichtlijn Water werkt met planperiodes, is een volledige beschrijving van de toestand alleen om de 6 jaar mogelijk. Het Planbureau voor de Leefomgeving rapporteert jaarlijks op basis van de beschikbare gegevens over waterkwaliteit in het Compendium voor de Leefomgeving.

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

Het projectbudget van KRW 2^e en 3^e tranche is met € 14 miljoen toegenomen. Dit is veroorzaakt door de toegekende prijsbijstelling (€ 11 miljoen), bijdragen van derden in projecten (€ 1 miljoen) en overheveling vanuit Deltaplan Zoetwater voor gecombineerd project op het IJsselmeer (€ 2 miljoen)

² Noot: de streefwaarde was 300 maatregelen gereed eind 2015. Door politieke besluiten in de periode 2010–2015 is het programma aangepast en zijn er een aantal maatregelen ingetrokken of getemporeerd.

Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Projectbudget			Kasbudget							Oplevering	
	huidig	voorig	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	later	huidig	voorig
Projecten waterkwaliteit												
Projecten Nationaal												
KRW 1e tranche	29	30	29			82	54	50	54	271		
KRW 2e en 3e tranche	616	601	34	23	48							
afroondingen												
Programma Realisatie	645	631	63	23	48	83	54	50	54	271		
Budget (DF 7.01.01)			63	23	48	83	54	50	54	271		

7.02 Overige investeringen waterkwaliteit

Motivering

Naast het Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren ten behoeve van de KRW zijn hieronder de overige aanlegprojecten inzake waterkwaliteit opgenomen.

Producten

Realisatieprogramma

Belangrijkste (budgettaire) aanpassingen

De toename van het projectbudget Verruiming Vaargeul Westerschelde is het resultaat van een aanpassing naar het prijspeil 2019.

Projectoverzicht realisatieprogramma (bedragen in € 1 miljoen)												
Projectomschrijving	Projectbudget			Kasbudget						Oplevering		
	huidig	vorig	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	later	huidig	vorig
Waterkwaliteit												
Projecten Nationaal												
Verruiming vaargeul Westerschelde	26	25	3	1	22							
Grote wateren afrondingen	16	16		5	3	8						2021
				- 1								
Programma Realisatie	42	41	3	5	25	8						
Budget (DF 7.02.01)	42	41	3	5	25	8						

Grote wateren

Een [verkenning](#), uitgevoerd naar de opgaven voor natuur en waterkwaliteit in de grote wateren, laat zien dat er goede mogelijkheden zijn om de waterkwaliteit te verbeteren en de natuur te versterken, bijvoorbeeld door het terugbrengen van getij.

Op grond hiervan is de ambitie ontwikkeld om tot 2050 diverse maatregelen te treffen die gericht zijn op het voorkomen van achteruitgang van ecologische kwaliteit van de grote wateren, het bevorderen van een stabiel en samenhangend ecologisch netwerk en het creëren van ruimte voor ruimtelijk-economische ontwikkeling.

Met de besteding van de enveloppe Natuur en Waterkwaliteit wordt een betekenisvolle stap gezet in de realisering van deze ambitie. Om deze ambitie verder te brengen wordt een programmatische aanpak gestart die nauw aansluit op lopende gebiedsprocessen, waarbij overheden, marktpartijen, natuurorganisaties en stakeholders worden uitgenodigd te komen met gezamenlijke voorstellen voor samenwerking, programmering en cofinanciering.

De komende jaren zullen IenW en LNV, in de vorm van de programmatische aanpak Grote Wateren, samen met de regio (Gebiedsagenda's voor de Grote Wateren) en ondersteund door Rijkswaterstaat, Staatsbosbeheer en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland in kaart brengen welke maatregelen, waar en op welk moment, qua effectiviteit en qua (co-)financiering het best kunnen worden uitgevoerd. De aanpak Grote Wateren functioneert daarmee verbindend en structurerend.

Verkenningen- en Planuitwerkingsprogramma

Het verkenningen- en planuitwerkingsprogramma dient om een probleem of een initiatief met een maatschappelijke meerwaarde te verkennen en om daarna, indien nodig, uit alternatieven de beste oplossing voor het probleem te zoeken en voor te bereiden voor de uitvoering.

Dit artikelonderdeel geeft inzicht in de stand van zaken van diverse projecten en programma's op het gebied van zoetwatervoorziening die zich in de fasen van voorbereiding tot realisatie bevinden.

Projectoverzicht Verkenningen- en planuitwerkingsprogramma (bedragen x € 1 miljoen)

Projectomschrijving	Budget		Planning		
	Huidig	vorig	PB of TB	Oplevering	
Projecten Nationaal					
EPK Planuitwerking en verkenningen waterkwaliteit	1	1			
Projecten Zuid-Nederland					
Grevelingen	100	98	2019	2023	1
Totaal programma planuitwerking en verkenning	101	99			
Budget DF 7.02.02	101	99			

PB is Projectbeslissing en TB is Trajectbesluit

Toelichting:

1. De MIRT-verkenning is vertraagd door de uitvoering van aanvullend onderzoek naar de gevolgen van het project voor de Natura2000-regelgeving en de klimaatrobustheid van het project. Besluitvorming is najaar 2019 voorzien. Bij een positief besluit kan aansluitend de planuitwerkingsfase starten. Besluitvorming over de realisatiefase (Projectbesluit) is najaar 2021 voorzien. Verder is de prijsbijstelling 2019 van € 2 miljoen opgenomen.

7.03 studiekosten waterkwaliteit

Motivering

Dit betreft de studie- en onderzoekskosten voor het Deltaprogramma (MIRT-onderzoeken) en de overige studiekosten op het gebied van waterkwaliteit.

Producten

In de Delta-aanpak waterkwaliteit wordt op basis van de prioriteiten en kennisleemten bepaald waar nader onderzoek nodig is. In 2020 worden in de Kennisimpuls Waterkwaliteit bestaande en nieuwe kennis bijeengebracht en toepasbaar gemaakt voor de praktijk. Hiervoor is een subsidie verleend van € 5 miljoen aan de kennisinstellingen. In 2020 worden verschillende onderzoeksprojecten gestart en gecontinueerd. Speerpunten in de aanpak zijn het terugdringen van de problematiek van nutriënten in het grond- en oppervlaktewater, de belasting van het water door emissies van gewasbeschermingsmiddelen en tenslotte het verminderen van waterverontreiniging als gevolg van medicijnresten en nieuwe stoffen. Daarnaast worden effectieve maatregelen geïdentificeerd. In het kader van het Uitvoeringsprogramma opkomende stoffen in water wordt in 2020 een opleidingsprogramma voor vergunningverleners water aangeboden. Het merendeel van het budget in 2020 is voorzien voor de stimulering van vergaande zuivering van rioolwater, om zo medicijnresten en andere nieuwe stoffen uit het stedelijk afvalwater te verwijderen op zo'n 80 geïdentificeerde hotspots. Dit betreft enerzijds budget voor stimulering van de praktische toepassing van extra zuivering op de rioolwaterzuive-

ringen van de waterschappen en anderzijds een bijdrage in de vorm van een subsidie aan de Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer.

4. BIJLAGEN

BIJLAGE 1 VOEDING VAN HET DELTAFONDS EN BEGROTINGSSTAAT PER ARTIKELONDERDEEL

Deltafonds		2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019–2033
Bedragen € x 1.000																	
01	Investeren in waterveiligheid	467.281	462.448	421.920	634.651	444.822	535.052	425.867	483.495	417.341	477.228	550.747	522.573	468.472	397.320	326.547	7.035.764
01.01	Grote projecten waterveiligheid Uitgaven	281.968	165.599	113.988	80.074	101.734	51.801	10.969	8.921	2.138	0				2.227		822.429
01.02	Overige aanlegprojecten waterveiligheid	171.763	292.880	299.710	546.877	335.406	476.374	407.901	467.577	406.206	470.231	543.750	515.576	461.475	388.096	319.550	6.095.372
01.03	Studiekosten	13.550	10.969	8.212	7.700	7.682	6.877	6.997	6.997	6.997	6.997	6.997	6.997	6.997	6.997	6.997	117.963
01.09	Ontvangsten investeren in waterveiligheid	203.596	172.412	150.710	159.396	149.819	148.700	138.450	150.591	151.869	152.067	154.619	169.571	175.200	175.993	157.560	2.410.553
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	263.685	290.036	271.210	475.255	295.003	386.352	287.417	332.904	265.472	325.161	396.128	353.002	293.272	221.327	166.987	4.625.211
	Bedragen € x 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019–2033
02	Investeren in zoetwatervoorziening	26.916	27.520	32.966	2.978	3.835	3.158	2.033	1.833	1.833	1.833						104.905
02.02	Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening Uitgaven	2.492	24.435	28.866	1.878	2.469	2.058	1.833	1.833	1.833	1.833						91.960
02.03	Studiekosten	1.994	3.085	4.100	1.100	1.366	1.100	200									12.945
02.09	Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzieningen	1.520	0														1.520
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)	25.396	27.520	32.966	2.978	3.835	3.158	2.033	1.833	1.833	1.833						103.385

Bedragen € x 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
03																
Beheer, onderhoud en vervanging	200.465	135.253	141.608	139.296	166.857	168.074	226.282	169.380	172.356	211.475	203.281	186.111	291.797	291.794	231.776	2.933.785
03.01 Watermanagement	7.336	7.336	7.336	7.336	7.336	7.362	7.362	7.362	7.569	7.155	7.155	7.155	7.155	7.155	7.155	109.265
03.02 Beheer onderhoud en vervanging	193.129	125.917	134.272	131.960	159.521	160.712	218.900	162.018	164.787	204.320	196.126	178.956	284.642	284.639	224.621	2.824.520
	200.465	135.253	141.608	139.296	166.857	168.074	226.282	169.380	172.356	211.475	203.281	186.111	291.797	291.794	231.776	2.933.785
Bijdrage van hfdst XII (art 26)																
Bedragen € x 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
04																
Experimentieren cf. art. III Deltawet	18.394	13.043	51.259	50.892	222.355	61.012	59.002	58.166	57.342	56.700	55.911	55.134	54.372	53.621	53.548	920.751
04.02 GIV/PPS	18.394	13.043	51.259	50.892	222.355	61.012	59.002	58.166	57.342	56.700	55.911	55.134	54.372	53.621	53.548	920.751
	18.394	13.043	51.259	50.892	222.355	61.012	59.002	58.166	57.342	56.700	55.911	55.134	54.372	53.621	53.548	920.751
Bijdrage van hfdst XII (art 26)																
Bedragen € x 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
05																
Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	332.679	341.207	348.209	351.341	377.513	455.730	468.047	477.166	535.727	397.860	472.549	548.349	601.658	681.076	803.223	7.192.334
05.01 Apparaat	246.343	246.146	244.355	235.161	233.620	229.417	227.131	231.788	231.787	231.056	231.056	231.056	231.056	231.056	231.056	3.512.084
05.02 Overige uitgaven	69.147	68.111	68.365	66.591	66.404	66.663	65.075	65.071	66.582	63.129	62.818	62.818	62.818	62.818	62.779	979.189
05.03 Investeringsruimte	13.189	17.450	20.300	23.800	45.700	72.050	81.441	70.907	127.958	38.675	28.675	18.675	71.984	217.402	339.588	1.187.794
05.04 Reserveringen	4.000	9.500	15.189	25.789	31.789	87.600	94.400	109.400	109.400	65.000	150.000	235.800	235.800	169.800	169.800	1.513.267
05.10 Saldo afgesloten rekeningen	29.935															29.935
	302.744	341.207	348.209	351.341	377.513	455.730	468.047	477.166	535.727	397.860	472.549	548.349	601.658	681.076	803.223	7.192.334
Bijdrage van hfdst XII (art 26)																

Bedragen € x 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
06	Bijdragen andere begrotingen Rijk															
06.09	Ten laste van begroting Ontvangsten															
lenW	881.300	932.239	962.738	1.132.529	1.148.340	1.129.016	1.138.423	1.131.267	1.119.649	993.029	1.127.869	1.142.596	1.241.099	1.247.818	1.257.534	16.585.446
	- 881.300	- 932.239	- 962.738	- 1.132.529	- 1.148.340	- 1.129.016	- 1.138.423	- 1.131.267	- 1.119.649	- 993.029	- 1.127.869	- 1.142.596	- 1.241.099	- 1.247.818	- 1.257.534	- 16.585.446
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)															
Bedragen € x 1.000	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
07	Investeren in waterkwaliteit															
07.01	Real. progr. Kaderrichtlijn water															
	2.2717	47.612	81.520	53.873	50.284	53.690	93.662	91.818	86.919							582.095
	9.269	30.424	26.484	49.444	23.393	0										139.014
07.02	Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit															
	38.966	49.476	9.990	9.450	9.100	1.000	2.000	0	0	0	0	0	0	0	0	119.982
07.03	Studiekosten waterkwaliteit															
07.09	Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit															
	336	332	508													1.176
	Bijdrage van hfdst XII (art 26)															
	70.616	127.180	117.486	112.767	82.777	54.690	95.662	91.818	86.919	0	0	0	0	0	0	839.915

BIJLAGE 2 VERDIEPINGSBIJLAGE

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
01 Investeren in waterveiligheid																
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 01.01 Grote projecten waterveiligheid		229.909	205.094	224.906	88.333	8.480	110.724	0	664		0					
Mutaties		35.131	- 843	- 3												
Voorjaarsnota 2019																
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 01.01 Grote projecten waterveiligheid		265.040	204.251	224.903	88.333	8.480	110.724	0	664		0					
Prijsbijstelling 2019	16.262	5.560	3.337	2.257	1.586	2.014	1.028	217	177	42					44	
Desalderingen	2.171	2.171														
Herschikking budget Ruimte voor de Rivier	1.115	1.115														
Inundatieschadegeling	1.130	1.130														
Mee- en tegenvaller – Grensmaas	- 40.000			- 40.000												
Integrale kosten HWBP-2	- 8.580			- 2.860	- 2.860	- 2.860										
Mee- en tegenvaller – Ruimte voor de Rivier	- 52.064					- 51.400			- 664							
Kasschuiven Investeren in waterveiligheid	0	6.952	- 38.989	- 70.302	- 6.985	145.500	- 59.951	10.752	8.744	2.096					2.183	
Mutaties Miljoennota 2020		16.928	- 35.652	- 110.905	- 8.259	93.254	- 58.923	10.969	8.257	2.138					2.227	
Stand ontwerpbe-groting 2020 artikelonderdeel 01.01 Grote projecten waterveiligheid		281.968	168.599	113.998	80.074	101.734	51.801	10.969	8.921	2.138					2.227	

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
01 Investeren in waterveiligheid																
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 01.02																
Overige aanlegprojecten waterveiligheid	171.053	261.763	254.769	541.811	437.972	482.645	514.288	531.154	473.048	477.757	531.330	514.269	248.984	322.180		
Mutaties																
Voorjaarsnota 2019	- 70.920	47	- 155	0	0	0	0	1.835	0	0	0	16.978				
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 01.02 Overige aanlegprojecten waterveiligheid																
Prijbsijstelling 2019	118.332	5.401	7.349	10.250	8.023	10.598	10.955	11.318	9.921	9.321	8.929	7.708	4.777	3.609	3.181	6.992
Herschikking budget Rivierverruiming Rijn	- 68.000							- 20.000	- 25.000	- 23.000						
Verwachte meevaller na invoering Air Bim	- 137	- 5	- 11	- 36	- 34	- 40	- 11									
Mee- en tegenvallers	6.477	6.477														
Area Development Twente	- 477	- 477														
Desalderingen	1.059	1.059														
Kasschuiven																
Investeren in waterveiligheid	0	28.447	17.998	61.326	7.956	- 152.789	46.979	- 22.803	- 14.543	- 6.833	- 4.571	- 2.045	12.573	25.260	16.847	- 13.802
Kasschuiven																
Investeren in zoetwatervoorzieningen	0	2.698	4.919	- 3.942	- 1.404	- 1.058	- 1.097	- 200	84							
Kasschuiven Beheer onderhoud en renovatie	0	3.120	6.607	3.111	3.898	3.574	598	- 18.738			- 2.170					
Kasschuiven Experimenteren cf art III Deltawet	0	14.443	8.331	- 15.435	- 4.463	7.598	- 1.354	- 1.167	- 1.167	- 1.167	- 991	- 1.140	- 1.174	- 1.140	- 1.174	
Kasschuiven Overige uitgaven	0	- 23.477	- 25.925	16.780	- 30.077	16.491	- 62.372	- 38.939	- 18.001	- 32.681	- 10.893	10.067	- 31.847	184.762	47.062	- 950
Kasschuiven investeren in waterkwaliteit	0	33.944	1.802	- 26.958	21.167	13.060	31	- 17.693	- 14.871	- 10.482						

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
01 Investeren in waterveiligheid																
Extrapolatie 2033	313.456															327.310
Mutaties Miljoenennota 2020		71.630	21.070	45.096	5.066	-102.566	-6.271	-108.222	-63.577	-64.842	-7.526	12.420	-15.671	212.491	65.916	319.550
Stand ontwerpbe-groting 2020																
artikelonderdeel 01.02 Overige aanlegprojecten waterveiligheid		171.763	282.880	299.710	546.877	335.406	476.374	407.901	467.577	408.206	470.231	543.750	515.576	461.475	388.096	319.550
Ontwerpbe-groting 2019 artikelonderdeel 01.03 Studiekosten		6.210	5.117	3.890	2.988	2.300	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Mutaties Voorjaarsnota 2019		5.188	2.662	3.004	3.303	3.303	3.303	3.303	3.303	3.303	3.303	3.303	3.303	3.303	3.303	3.303
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 01.03 Studiekosten		11.398	7.779	6.894	6.291	5.603	5.303	5.303	5.303	5.303	5.303	5.303	5.303	5.303	5.303	3.303
Kennisontwikkeling Windklimaat		-100														
BOA Protocol Stimulering Klimaat Adaptatie		1.000	500	500												
Herschikking budget		50	50													
Opdracht NEN 2019 WKB art 1 DF		-60	-60													
Overboeking naar ILT tbv beoordeling van primaire en regionale waterkeringen		-200	-200													
LNV: Agenda IJsselmeergebied		8	8													
Actualisatie budget Uitvoering gebiedsa-genda s		660	150	365	70	50	25									
BOA 2019 Aanvulling Staf Delta Commis-saris		100	100													

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
01 Investeren in waterveiligheid	Totaal mutatie														
Desalderingen	3.230	3.230													
Kasschuiven															
Investeren in waterveiligheid	0	36.072	-20.824	-9.721	636	-6.929	-13.092	-12.051	-5.799	-4.737	-2.045	12.573	25.260	19.030	-13.802
Extrapolatie 2033															171.362
Mutaties Miljoe- nennota 2020	42.832	-17.446	-6.583	3.978	-3.838	-10.073	-9.725	-3.066	-1.789	-1.590	961	15.913	28.729	22.335	157.560
Stand ontwerpbe- grotting 2020															
artikelonderdeel 01.09 Ontvangsten investeren in waterveiligheid	203.596	172.412	150.710	159.396	149.819	148.700	138.450	150.591	151.869	152.067	154.619	169.571	175.200	175.993	157.560
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbe- grotting 2019	165.848	190.701	157.296	155.418	153.657	158.773	148.175	153.657	153.658	153.657	153.658	153.658	146.471	153.658	
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2019	160.764	189.858	157.293	155.418	153.657	158.773	148.175	153.657	153.658	153.657	153.658	153.658	146.471	153.658	
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbe- grotting 2020	203.596	172.412	150.710	159.396	149.819	148.700	138.450	150.591	151.869	152.067	154.619	169.571	175.200	175.993	157.560

Artikel 1 Investeren in waterveiligheid

Prijsbijstelling 2019

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2019 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Mee- en tegenvallers

De kosten van het project Ruimte voor de Rivier zijn € 52,1 miljoen lager dan geraamd. Bij het project Grensmaas is een meevaller van € 40 miljoen opgetreden als gevolg van het door het Consortium Grensmaas BV opzeggen van haar leningsovereenkomst met de Staat der Nederlanden. Daarnaast zijn er op diverse projecten kleinere mee- en tegenvallers waarmee in totaal een bedrag van € 6,5 miljoen aan de investeringsruimte wordt toegevoegd.

Desalderingen

Op het artikel investeringen in waterveiligheid wordt € 3 miljoen meer ontvangen. Deze ontvangsten worden aangevraagd voor hogere uitgaven binnen dit artikel. De hogere ontvangsten betreffen met name de projecten Rivierverruiming Maas en Maaswerken. Tevens betreft de desalderingen een budgettair neutrale verschuiving over de jaren heen van de bijdragen Waterschappen aan het HWBP.

Integrale kosten HWBP-2

Voor de financiering van de integrale kosten voor het HWBP-2 wordt in totaal € 8,6 miljoen vanuit onvoorzien artikel 1.01 overgeboekt naar artikel 5.01. Dit betreft de apparaatskosten van het programmabureau voor de periode 2021 tot en met 2023. Het programma loopt door omdat de oplevering van het project Markermeerdijken eind 2022 wordt verwacht, waarna de financiële afwikkeling afgerond kan worden in 2023.

Herschikking budget Rivierverruiming Rijn

De hoogwatergeul Varik Heesselt gaat niet door omdat daar uiteindelijk toch voor dijkverhoging is gekozen. Hierdoor vloeit in de periode 2025 tot en met 2027 een bedrag van € 68 miljoen terug naar de investeringsruimte.

Extrapolatie 2033

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2033 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal en de uitgaven voor het HWBP. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt.

Kasschuiven Investeren in waterveiligheid

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven doen zich voor bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma.

Kasschuiven Investeren in zoetwatervoorzieningen

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuif met betrekking zoetwatervoorzieningen betreft de uitvoeringsplanning implementatie

peilbesluit IJsselmeergebied. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Beheer, onderhoud en vervanging

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op reservering renovatie en vervanging. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Experimenteren cf art III Deltawet

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De kasschuif binnen experimenteren conform artikel III Deltawet betreft het project Afsluitdijk waar de kasreeks in overeenstemming wordt gebracht met de actuele planning. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven Overige uitgaven

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op de investeringsruimte om de programmering beter in lijn te brengen met de beleidsopgaven. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Kasschuiven investeren in waterkwaliteit

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Cyber Security

Dit betreft een overboeking van artikel 7.03 naar artikel 1.03 met betrekking tot Cyber Security. Met deze overboeking worden de middelen voor Cyber Security samengevoegd op artikel 1. De gelijkelijk verdeelde budgetten voor cybersecurity op de artikelen 1 Investeren in waterveiligheid en 7 Investeren in waterkwaliteit worden nu samengevoegd op basis van het zwaartepuntprincipe op artikel 1. De activiteiten raken weliswaar beide beleidsvelden, maar zijn veelal niet eenduidig te splitsen bij het aangaan van verplichtingen in waterveiligheid en waterkwaliteit.

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
02 Investeren in zoetwatervoorziening																
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 02.02																
Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening		22.504	44.545	40.264	1.461	2.341	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833					
Mutaties																
Voorjaarsnota 2019		8.581	0	0	0	0										
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 02.02																
Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening		31.085	44.545	40.264	1.461	2.341	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833					
Prijsbijstelling 2019	2.294	674	750	825	28	13	4									
Desaldering																
Ecologische Maatregelen																
Markermeer	-1.521		-1.521													
Actualisatie Zoetwater IJsselmeer en peilbesluit	-2.200	-220	-880	-1.100												
Herschikking budget	61	61														
Kasschuiven																
Investeren in zoetwatervoorzieningen	0	2.482	-5.023	2.124	389	115	-3		-84							
Overboekingen																
Zoetwatermaatregelen	-35.843	-9.160	-13.436	-13.247												
Mutaties Miljoennota 2020		-6.163	-20.110	-11.398	417	128	1		-84							
Stand ontwerpbegroting 2020 artikelonderdeel 02.02																
Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening		24.922	24.435	28.866	1.878	2.469	2.058	1.833	1.833	1.833	1.833					

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
02 Investeren in zoetwatervoorziening																
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 02.03 Studiekosten		2.740	3.350	2.520	85	423										
Mutaties																
Voorjaarsnota 2019		6.185														
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 02.03 Studiekosten		8.925	3.350	2.520	85	423										
Bevaarbaarheid IJsselmeergebied	- 1.700		- 1.700													
Herschikking budget	- 61	- 61														
opdracht Operationaliseren Flexibel Peilbeheer	- 597	- 210	- 149	- 238												
Kasschuiven																
Investeren in zoetwatervoorzieningen	0	- 6.660	1.584	1.818	1.015	943	1.100	200								
Mutaties Miljoenennota 2020		- 6.931	- 265	1.580	1.015	943	1.100	200								
Stand ontwerpbegroting 2020 artikelonderdeel 02.03 Studiekosten		1.994	3.085	4.100	1.100	1.366	1.100	200								
Totaal Uitgaven stand ontwerpbegroting 2019		25.244	47.895	42.784	1.546	2.764	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833					
Investeren in zoetwatervoorziening																
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2019		40.010	47.895	42.784	1.546	2.764	2.057	1.833	1.917	1.833	1.833					
Investeren in zoetwatervoorziening																

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
02 Investeren in zoetwatervoorziening																
Totaal Uitgaven stand ontwerpbe- groting 2020																
Investeren in zoetwatervoor- ziening		26.916	27.520	32.966	2.978	3.835	3.158	2.033	1.833	1.833	1.833					
Ontwerpbegroting 2019 artikelon- derdeel 02.09																
Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzie- ningen		3.000	41													
Mutaties Voorjaarsnota 2019				0												
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 02.09																
Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzie- ningen		3.000	41													
Desaldering Ecologische Maatregelen Markermeer	- 1.521		- 1.521													
Kasschuiven Investeren in zoetwatervoorzie- ningen	0	- 1.480	1.480													
Mutaties Miljoe- nennota 2020		- 1.480	- 41													
Stand ontwerpbe- groting 2020 artikelonderdeel 02.09																
Ontvangsten investeren in waterkwantiteit en zoetwatervoorzie- ningen		1.520	0													

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
02 Investeren in zoetwatervoorziening																
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbe-groting 2019																
Investeren in zoetwatervoor-ziening		3.000	41													
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2019																
Investeren in zoetwatervoor-ziening		3.000	41													
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbe-groting 2020																
Investeren in zoetwatervoor-ziening		1.520	0													

Artikel 2 Investerings in zoetwatervoorziening

Prijsbijstelling 2019

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2019 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Desaldering Ecologische Maatregelen Markermeer

De oorspronkelijke bijdrage van de provincie Noord-Holland aan Rijkswaterstaat van € 1,5 miljoen vervalt nu de provincie Noord-Holland de maatregelen zelf gaat uitvoeren. Met deze mutatie worden zowel de ontvangsten als de uitgavenraming verlaagd.

Actualisatie Zoetwater IJsselmeer en peilbesluit

Als gevolg van met de provincie Friesland voor de 5 maatregelen pakketten overeengekomen aanpassingen worden de beschikbare bedragen aangepast en overgeboekt naar artikel 7 Investerings in Waterkwaliteit.

Bevaarbaarheid IJsselmeergebied

Het meerpeil in het IJsselmeer en het Markermeer kan op basis van het nieuwe peilbesluit in de tweede helft van augustus met 10 centimeter worden verlaagd. Dit vervroegd uitzakken kan negatieve effecten voor de recreatievaart hebben: de waterdiepte van jachthavens en toegangsegeulen neemt hier door aan het einde van het recreatie seizoen af en dat kan tot een beperkte toegankelijkheid van jachthavens leiden. Om de negatieve effecten te beperken heeft de Minister van Infrastructuur en Waterstaat toegezegd maximaal € 12,1 miljoen uit het Deltafonds beschikbaar te stellen. Uit dit budget wordt nu € 1,7 miljoen vrijgemaakt ten behoeve van de kosten voor eenmalige extra baggerwerkzaamheden voor bij RWS in beheer zijnde vaargeulen en havens. Het betreft de 15 toegangsegeulen naar de voormalige Zuiderzeehavens (DOV2 geulen) 3 havens en 2 toegangsegeulen.

Kasschuiven Investeren in zoetwatervoorzieningen

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettaire neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuif met betrekking zoetwatervoorzieningen betreft de uitvoeringsplanning implementatie peilbesluit IJsselmeergebied. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Overboekingen Zoetwatermaatregelen

Naar het Gemeente-, BTW-compensatie- en Provinciefonds worden in 2019, 2020 en 2021 middelen overgeheveld ten behoeve van de uitvoering van Zoetwatermaatregelen door provincies en de gemeente Zevenbergen.

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
03 Beheer, onderhoud en vervanging																
Verwachte baten invoering AIRBIM-systeem	- 4.594						- 502	- 799	- 508	- 727	- 686	- 686	- 686			
opdracht Operationaliseren Flexibel Peilbeheer	597	210	149	238												
Windmolenpark Maasvlakte II	526	378	148													
Beveiligd Werken RWS (BWR)	3.998	3.998														
Van art 5 tbv project Nijmegen	1.300	90	1.000	140	70											
Van art 5 Inspecties Kunstwerken (IAK)	132	132														
Droogte maatregelen	5.071	5.071														
Stroomlijn – Meevaller	- 9.495	- 2.276	- 1.503	- 2.957	- 2.759											
Correctie DBFM Afsluitdijk	45.600	7.600	7.600	7.600	7.600	7.600	7.600									
SCM: VenR tranche 4	- 5.017		- 120	- 720	- 2.880	- 1.297										
Kasschuiven Beheer onderhoud en renovatie	0	- 3.120	- 6.607	- 3.111	- 3.898	- 3.574	- 598	18.738				2.170				
Extrapolatie 2033	222.265															222.265
Mutaties Miljoenennota 2020	18.827	5.122	5.122	3.841	745	5.888	8.900	21.541	1.918	1.758	- 68.343	- 86.173	- 103.343	2.343	2.356	224.621
Stand ontwerpbestand ontwerpbegroting 2020 artikelonderdeel 03.02 Beheer onderhoud en vervanging	193.129	125.917	134.272	131.960	159.521	160.712	218.900	162.018	164.787	164.787	204.320	196.126	178.956	284.642	284.639	224.621
Totaal Uitgaven stand ontwerpbestand ontwerpbegroting 2019 Beheer, onderhoud en vervanging	180.288	127.986	137.622	138.406	160.824	159.028	167.316	204.575	170.448	279.676	289.312	289.312	289.312	289.312	289.296	289.296

	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
03 Beheer, onderhoud en vervanging	Totaal mutatie															
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2019																
Beheer, onderhoud en vervanging	181.493	127.986	137.622	138.406	160.824	159.028	204.575	167.316	170.448	279.676	289.312	289.312	289.312	289.312	289.296	
Totaal Uitgaven stand ontwerpbe- grotting 2020 Beheer, onderhoud en vervanging	200.465	133.253	141.608	139.296	166.857	168.074	226.262	169.380	172.356	211.475	203.281	186.111	291.797	291.794	231.776	

Artikel 3 Beheer onderhoud en vervanging

Prijsbijstelling 2019

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2019 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Overboeking DF naar IF

Op basis van de prognose in 2017 is een tekort geconstateerd voor de vervanging- en renovatieopgave op het hoofdvaarwegennet. In de begroting 2018 heeft dat geleid tot een overheveling van € 334 miljoen vanuit de VenR reservering voor het hoofdwegennet naar de VenR reservering voor het hoofdvaarwegennet. Ten behoeve van het resterende tekort voor de VenR opgave van het hoofdvaarwegennet is € 265 miljoen overgeheveld vanuit de reservering Vervanging en Renovatie op artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging van het Deltafonds naar artikel 15 hoofdvaarwegennet op het Infrastructuurfonds. De overheveling vanuit het Deltafonds volgt uit een deels overlappende functie van het hoofdvaarwegennet met de Waterkerende veiligheidsdoelstelling van het Deltafonds.

Invoering AIRBIM-systeem

Met het project AIRBIM ontwikkelt RWS een geïntegreerd systeem om areaalinformatie te beheren. Het project krijgt naar verwachting eind 2019 een BIT-advies. Indien nodig wordt op basis van het advies bijgestuurd. Met AIRBIM krijgt Rijkswaterstaat beter inzicht in de (onderhouds)status van al zijn assets en kan de organisatie adequaat anticiperen op toekomstig onderhoud. Hiervoor wordt voor de drie RWS-netwerken (wegen, vaarwegen, water) een investering gedaan van € 40 miljoen verdeeld over de jaren 2018–2020, waarvan op het Hoofdwatersysteem € 4,7 miljoen. Deze investering wordt gedekt door de positieve financiële baten die AIRBIM op termijn gaat opleveren bij aanlegprojecten en werkzaamheden in het kader van instandhouding.

Verwachte baten invoering AIRBIM-systeem

Met het project AIRBIM ontwikkelt RWS een geïntegreerd systeem om areaalinformatie te beheren. Hiermee krijgt Rijkswaterstaat beter inzicht in de (onderhouds)status van al zijn assets en kan de organisatie adequaat anticiperen op toekomstig onderhoud. Dit zal leiden tot besparingen bij zowel realisatieprojecten als instandhouding. De verwachte baten worden ingeboekt op een aantal projecten in voorbereiding. Het totaal van verwachte baten van het systeem over de drie RWS-netwerken (wegen, vaarwegen, water) bedraagt € 80,4 miljoen, waarvan € 5,7 miljoen op het Hoofdwatersysteem.

Beveiligd Werken RWS (BWR)

Bij de uitvoering van Beveiligd Werken RWS (BWR), de bescherming van onze objecten tegen fysieke en digitale inbraken, waren de kosten bij hoogwatersysteem € 4 miljoen hoger dan in eerst instantie geraamd. Dit kwam doordat er bij veel objecten meer zaken moeten worden opgepakt om te beveiligen dan eerder werd verondersteld.

Droogte maatregelen

Vanwege de in 2018 extreme droogte hebben verschillende onderdelen van RWS extra kosten gemaakt. Het gaat om extra maatregelen om de zoutindringing te monitoren en te beperken, pompcapaciteit om water toe te voeren alsmede om de diepgang voor de scheepvaart in beeld te

houden. Het aandeel deltaxfunds in deze kosten ad € 5,1 miljoen worden gefinancierd uit de investeringsruimte (artikel 5.03)

Stroomlijn – Meevaller

Het project loopt ten einde. Hierdoor kan het restant budget ad € 9,5 miljoen worden toegevoegd aan de investeringsruimte (artikel 5.03).

Correctie DBFM Afsluitdijk

Het nog uit te voeren onderhoud ASR en steenbekleding IJsselmeerzijde is bij de DBFM conversie vanuit beheer en onderhoud overgeheveld. Hiervoor was echter budget binnen het aanlegbudget gereserveerd, waardoor abusievelijk bij de omzetten van de budgetten naar een DBFM-reeks er een dubbeling heeft plaatsgevonden. Om dit nu te corrigeren wordt vanuit het DBFM-budget de betreffende bedragen teruggeboekt naar beheer en onderhoud.

SCM: VenR tranche 4

Middels het instrument strategisch capaciteitsmanagement (SCM) kijkt RWS meerjarig naar de productie en de daarbij benodigde capaciteit. Hieruit volgt een capaciteitsbehoefte vanwege een meer realistische planning en door uitbreiding van de verwachte scope als gevolg van het opnemen van 11 extra projecten voor vervanging en renovatie in tranche 4. Vanuit de investeringsruimte (artikel 5.03) worden middelen overgeboekt naar artikel 5.02 netwerkgebonden kosten € 5,3 miljoen.

Kasschuiven Beheer, onderhoud en vervanging

Om binnen een modaliteit tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op reservering renovatie en vervanging. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Extrapolatie 2033

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2033 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal en de uitgaven voor het HWBP. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt.

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
04 Experimenteren cf. art. III Deltawet																
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 04.02 GIV/PPS		32.467	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571	
Mutaties		7.193	0	0	0	0	0									
Voorjaarsnota 2019																
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 04.02 GIV/PPS		39.660	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571	
Prijbsijstelling 2019	15.050	300	213	837	831	3.647	996	963	950	936	926	913	900	888	876	874
Area Development Twente	477	477														
Verwachte baten invoering AIRBIM-systeem	- 1.000					- 1.000										
Correctie DBFM Afsluitdijk	- 45.600	- 7.600	- 7.600	- 7.600	- 7.600	- 7.600	- 7.600									
Kasschuiven Experimenteren cf art III Deltawet	0	- 14.443	- 8.331	15.435	4.463	- 7.598	1.354	1.167	1.167	1.167	991	1.140	1.174	1.140	1.174	
Extrapolatie 2033	52.674															52.674
Mutaties Miljoenennota 2020		- 21.266	- 15.718	8.672	- 2.306	- 12.551	- 5.250	2.130	2.117	2.103	1.917	2.053	2.074	2.028	2.050	53.548
Stand ontwerpbe-groting 2020 artikelonderdeel 04.02 GIV/PPS		18.394	13.043	51.259	50.892	222.355	61.012	59.002	58.166	57.342	56.700	55.911	55.134	54.372	53.621	53.548
Totaal Uitgaven stand ontwerpbe-groting 2019 Experimenteren cf. art. III Deltawet		32.467	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571	
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2019 Experimenteren cf. art. III Deltawet		39.660	28.761	42.587	53.198	234.906	66.262	56.872	56.049	55.239	54.783	53.858	53.060	52.344	51.571	

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
04 Experimenteren cf. art. III Deltawet															
Totaal Uitgaven															
stand ontwerpbe- grotting 2020															
Experimenteren cf. art. III Deltawet	18.394	13.043	51.259	50.892	222.355	61.012	59.002	58.166	57.342	56.700	55.911	55.134	54.372	53.621	53.548

Artikel 4 Experimenteren cf. art. III Deltawet

Prijsbijstelling 2019

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2019 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Verwachte baten invoering AIRBIM-systeem

Met het project AIRBIM ontwikkelt RWS een geïntegreerd systeem om areaalinformatie te beheren. Hiermee krijgt Rijkswaterstaat beter inzicht in de (onderhouds)status van al zijn assets en kan de organisatie adequaat anticiperen op toekomstig onderhoud. Dit zal leiden tot besparingen bij zowel realisatieprojecten als instandhouding. De verwachte baten worden ingeboekt op een aantal projecten in voorbereiding. Het totaal van verwachte baten van het systeem over de drie RWS-netwerken (wegen, vaarwegen, water) bedraagt € 80,4 miljoen, waarvan € 5,7 miljoen op het Hoofdwatersysteem.

Correctie DBFM Afsluitdijk

Het nog uit te voeren onderhoud ASR en steenbekleding IJsselmeerzijde is bij de DBFM conversie vanuit beheer en onderhoud overgeheveld. Hiervoor was echter budget binnen het aanlegbudget gereserveerd, waardoor abusievelijk bij de omzetten van de budgetten naar een DBFM-reeks er een dubbeling heeft plaatsgevonden. Om dit nu te corrigeren wordt vanuit het DBFM-budget de betreffende bedragen teruggeboekt naar beheer en onderhoud.

Kasschuiven Experimenteren cf art III Deltawet

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettaire neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De kasschuif binnen experimenteren conform artikel III Deltawet betreft het project Afsluitdijk waar de kasreeks in overeenstemming wordt gebracht met de actuele planning. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Extrapolatie 2033

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2033 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal en de uitgaven voor het HWBP. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt.

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 05.01 Apparaat		235.456	234.966	229.318	218.069	218.491	221.383	221.310	225.846	225.845	225.133	225.133	225.133	225.133	225.133	225.133
Mutaties		1.174	101													
Voorjaarsnota 2019																
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 05.01 Apparaat		236.630	235.067	229.318	218.069	218.491	221.383	221.310	225.846	225.845	225.133	225.133	225.133	225.133	225.133	225.133
Prijbsijstelling 2019	14.531	1.016	1.008	1.000	945	946	948	948	968	968	964	964	964	964	964	964
Loonbijstelling 2019	74.816	5.252	5.219	5.152	4.867	4.875	4.876	4.873	4.974	4.974	4.959	4.959	4.959	4.959	4.959	4.959
Duurzaam voor elkaar	5.115	1.705	1.705	1.705												
Integrale kosten																
HWBP-2	8.580			2.860	2.860	2.860										
Windmolenpark Maasvlakte II	134	67	67													
SCM: VenR tranche 4	9.720	120	720	2.880	2.880	2.880	3.120									
Opdracht Handboek Vergunningverlening Lozingen	172	172														
SCM: doorloop Aanleg	14.758	2.960	3.600	5.540	3.568	- 910										225.133
Extrapolatie 2033																
Mutaties Miljoenennota 2020		8.212	11.079	15.037	17.092	15.129	8.034	5.821	5.942	5.942	5.923	5.923	5.923	5.923	5.923	5.923
Stand ontwerpbegroting 2020 artikelonderdeel 05.01 Apparaat		246.343	246.146	244.355	235.161	233.620	229.417	227.131	231.788	231.787	231.056	231.056	231.056	231.056	231.056	231.056
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 05.02 Overige uitgaven		64.816	64.810	64.886	65.072	65.098	63.640	63.785	63.781	65.263	61.879	61.574	61.574	61.574	61.574	61.574
Mutaties		429	40	210	210											
Voorjaarsnota 2019																

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven																
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 05.02 Overige uitgaven		65.245	64.850	65.096	65.282	65.098	63.640	63.785	63.781	65.263	61.879	61.574	61.574	61.574	61.574	61.574
Prijbsijstelling 2019	19.184	1.288	1.297	1.305	1.309	1.306	1.311	1.290	1.290	1.319	1.250	1.244	1.244	1.244	1.244	1.243
HXII: Maatwerk KNIMI-RWS	- 950	- 950														
KIRE bijdrage 2019	- 100	- 100														
LNV: monitoring Kaderrichtlijn Marien	200	200														
Duurzaam voor Elkaar	5.892	1.964	1.964	1.964												
BOA 2019 Aanvulling Staf Delta Commissaris	- 100	- 100														
Basis ICT HWS	1.600	1.600														
Programmauitgaven DC	1.712					1.712										
Extrapolatie 2033	61.536															61.536
Mutaties Miljoenennota 2020	3.902	3.261	3.261	3.269	1.309	1.306	3.023	1.290	1.290	1.319	1.250	1.244	1.244	1.244	1.244	62.779
Stand ontwerpbe-groting 2020 artikelonderdeel 05.02 Overige uitgaven	69.147	68.111	68.111	68.365	66.591	66.404	66.663	65.075	65.071	66.582	63.129	62.818	62.818	62.818	62.818	62.779
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 05.03 Investeringsruimte	11.000	12.500	12.500	7.500	1.000	19.400	19.328	30.362	33.388	78.010	29.127	40.113	90.938	324.546	426.507	
Mutaties Voorjaarsnota 2019	11.556	0	0	0	0	0	- 1.835	- 1.835	- 1.835	- 16.978	- 16.978	- 16.978	- 16.978	0	0	0
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 05.03 Investeringsruimte	22.556	12.500	12.500	7.500	1.000	19.400	19.328	28.527	33.388	78.010	29.127	40.113	73.960	324.546	426.507	

05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Prijs- en loonbijstelling 2019	22.067	119	1.221	161	190	127	159	-424	-254	-60	-31	-57	-18	0	7.757	13.151
Subsidie Voorroverbestoring Scheldestormen	-10.591	-3.591	-4.000	-3.000												
Noodmaatregel Drinkwatervoorziening IJsselmeer	-434	-434														
Caribisch Nederland drinkwater	3.750		3.750													
Herschikking budget Ruimte voor de Rivier	-1.115	-1.115														
Inundatieschadering	-1.130	-1.130														
Mee- en tegenvaller – Grensmaas	40.000			40.000												
Mee- en tegenvaller – Ruimte voor de Rivier	52.064					51.400			664							
Mee- en tegenvallers – diversen	-6.477	-6.477														
Invoering AIRBIM-systeem	-4.695	-2.668	-2.027													
Verwachte baten Invoering AIRBIM-systeem	5.731	5	11	36	34	1.040	513	799	508	727	686	686	686			
Herschikking budget Rivierverruiming Rijn	68.000							20.000	25.000	23.000						
Actualisatie RWS Uitvoering Gebiedsagenda's	-660	-150	-365	-70	-50	-25										
Windmolenpark Maasvlakte II	-660	-445	-215													
Naar art 3 tbv project Nijmegen	-1.300	-90	-1.000	-140	-70											
Naar art 3 Inspecties Kunstwerken (IAK)	-132	-132														
Beveiligd Werken RWS (BWR) HWS	-3.998	-3.998														

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	- 5.071	- 5.071														
Droogte maatregelen	- 5.071	- 5.071														
Stroomlijn – Meevaller	9.495	2.276	1.503	2.957	2.759											
SCM: VenR tranche 4	- 4.703					- 1.583	- 3.120									
SCM: doorloop Aanleg	- 14.758	- 2.960	- 2.960	- 3.600	- 5.540	- 3.568	910									
Basis ICT HWS	- 1.600	- 1.600														
Programmauitgaven DC	- 1.712						- 1.712									
Beleidsreservering budget Investeringsruimte	- 396.200	- 6.000	- 6.000	- 6.000	- 4.600	- 4.600	- 6.400	- 6.400	- 6.400	- 6.400	- 2.000	- 2.000	- 87.800	- 87.800	- 169.800	
Kasschuiven Overige uitgaven	0	15.134	15.032	- 17.544	30.077	- 16.491	62.372	38.939	18.001	32.681	10.893	- 10.067	31.847	- 164.762	- 47.062	950
Extrapolatie 2033	325.487															325.487
Mutaties Miljoenennota 2020	- 9.367	4.950	4.950	12.800	22.800	26.300	52.722	52.914	37.519	49.948	9.548	- 11.438	- 55.285	- 252.562	- 209.105	339.588
Stand ontwerpbe-groting 2020 artikelonderdeel 05.03 Investeringsruimte	13.189	17.450	20.300	23.800	23.800	45.700	72.050	81.441	70.907	127.958	38.675	28.675	18.675	71.984	217.402	339.588
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 05.04 Reserveringen	2.000	2.000	2.000	9.189	21.189	27.189	81.200	88.000	103.000	103.000	63.000	148.000	148.000	168.000		
Mutaties Voorjaarsnota 2019	- 6.343	- 9.393	- 746													
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 05.04 Reserveringen	- 4.343	- 7.393	8.443	8.443	21.189	27.189	81.200	88.000	103.000	103.000	63.000	148.000	148.000	168.000		
Herschikking budget Ruimtelijke Adaptatie	- 18			- 18												
Beleidsreservering budget Investeringsruimte	396.200	6.000	6.000	6.000	4.600	4.600	6.400	6.400	6.400	6.400	2.000	2.000	87.800	87.800	169.800	
Kasschuiven Overige uitgaven	0	8.343	10.893	764												- 20.000

	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie															
Extrapolatie 2033	169.800															169.800
Mutaties Miljoennota 2020	8.343	16.893	16.893	6.746	4.600	4.600	4.600	6.400	6.400	6.400	2.000	2.000	87.800	67.800	169.800	169.800
Stand ontwerpbe-groting 2020 artikelonderdeel 05.04 Reserveringen	4.000	9.500	15.189	15.189	25.789	31.789	87.600	94.400	109.400	109.400	65.000	150.000	235.800	235.800	169.800	169.800
Totaal Uitgaven stand ontwerpbe-groting 2019	313.272	314.276	310.893	305.330	330.178	385.551	403.457	426.015	472.118	379.139	474.820	474.820	525.645	779.253	713.214	
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2019	320.088	305.024	310.357	305.540	330.178	385.551	401.622	426.015	472.118	379.139	474.820	474.820	508.667	779.253	713.214	
Totaal Uitgaven stand ontwerpbe-groting 2020	332.679	341.207	348.209	351.341	377.513	455.730	468.047	477.166	535.727	397.860	472.549	472.549	548.349	601.658	681.076	803.223
Ontwerpbegroting 2019 artikelon-derdeel 05.10 Saldo afgesloten rekeningen	29.935															
Mutaties Voorjaarsnota 2019	29.935															
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 05.10 Saldo afgesloten rekeningen	29.935															
Mutaties Miljoennota 2020																

	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
05 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	Totaal mutatie															
Stand ontwerpbe-																
grotting 2020																
artikelonderdeel																
05.10 Saldo																
afgesloten																
rekeningen		29.935														
Totaal Ontvangsten																
stand ontwerpbe-																
grotting 2019																
Netwerkgebonden																
kosten en overige																
uitgaven																
Totaal Ontvangsten																
stand eerste																
supplettoire wet 2019																
Netwerkgebonden																
kosten en overige																
uitgaven		29.935														
Totaal Ontvangsten																
stand ontwerpbe-																
grotting 2020																
Netwerkgebonden																
kosten en overige																
uitgaven		29.935														

Artikel 5 Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven

Prijsbijstelling 2019

Loonbijstelling 2019

Dit betreft de toegekende prijs- en loonbijstelling tranche 2019 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Duurzaam voor elkaar

Voor de uitvoering van de opdracht Duurzaam voor Elkaar worden programma- en apparaatsmiddelen in de periode 2019–2021 aan RWS ter beschikking gesteld.

Integrale kosten HWBP-2

Voor de financiering van de integrale kosten voor het HWBP-2 wordt in totaal € 8,6 miljoen vanuit onvoorzien artikel 1.01 overgeboekt naar artikel 5.01. Dit betreft de apparaatskosten van het programmabureau voor de periode 2021 tot en met 2023. Het programma loopt door omdat de oplevering van het project Markermeerdijken eind 2022 wordt verwacht, waarna de financiële afwikkeling afgerond kan worden in 2023.

SCM: VenR tranche 4

Middels het instrument strategisch capaciteitsmanagement (SCM) kijkt RWS meerjarig naar de productie en de daarbij benodigde capaciteit. Hieruit volgt een capaciteitsbehoefte vanwege een meer realistische planning en door uitbreiding van de verwachte scope als gevolg van het opnemen van 11 extra projecten voor vervanging en renovatie in tranche 4. Vanuit de investeringsruimte (artikel 5.03) worden middelen overgeboekt naar artikel 5.02 netwerkgebonden kosten € 5,3 miljoen.

SCM: doorloop aanleg

Inherent aan de systematiek is dat aanlegprojecten die langer duren ook leiden tot een hogere kosten voor in te zetten capaciteit. De voornaamste oorzaak voor de vertraging van de projecten (en dus de hogere uitkomst aan fte's) ligt in langere doorlooptijden van projecten. De hogere kosten worden gefinancierd uit de investeringsruimte (art 5.03).

Subsidie Vooroeverbesteding Scheldestormen

Vanuit de investeringsruimte Deltafonds worden middelen naar hoofdstuk XII artikel 11 geboekt ten behoeve van de subsidieverplichting Waterveiligheid ten behoeve van het project Restopgave Vooroeverbestedingen aan het Waterschap Scheldestromen.

Mee- en tegenvallers

De kosten van het project Ruimte voor de Rivier zijn € 52,1 miljoen lager dan geraamd. Bij het project Grensmaas is een meevaller van € 40 miljoen opgetreden als gevolg van het door het Consortium Grensmaas BV opzeggen van haar leningsovereenkomst met de Staat der Nederlanden. Daarnaast zijn er op diverse projecten kleinere mee- en tegenvallers waarmee in totaal een bedrag van € 6,5 miljoen aan de investeringsruimte wordt toegevoegd.

Invoering AIRBIM-systeem

Met het project AIRBIM ontwikkelt RWS een geïntegreerd systeem om areaalinformatie te beheren. Het project krijgt naar verwachting eind 2019 een BIT-advies. Indien nodig wordt op basis van het advies bijgestuurd. Met AIRBIM krijgt Rijkswaterstaat beter inzicht in de (onderhouds)status

van al zijn assets en kan de organisatie adequaat anticiperen op toekomstig onderhoud. Hiervoor wordt voor de drie RWS-netwerken (wegen, vaarwegen, water) een investering gedaan van € 40 miljoen verdeeld over de jaren 2018–2020, waarvan op het Hoofdwatersysteem € 4,7 miljoen. Deze investering wordt gedekt door de positieve financiële baten die AIRBIM op termijn gaat opleveren bij aanlegprojecten en werkzaamheden in het kader van instandhouding.

Verwachte baten invoering AIRBIM-systeem

Met het project AIRBIM ontwikkelt RWS een geïntegreerd systeem om areaalinformatie te beheren. Hiermee krijgt Rijkswaterstaat beter inzicht in de (onderhouds)status van al zijn assets en kan de organisatie adequaat anticiperen op toekomstig onderhoud. Dit zal leiden tot besparingen bij zowel realisatieprojecten als instandhouding. De verwachte baten worden ingeboekt op een aantal projecten in voorbereiding. Het totaal van verwachte baten van het systeem over de drie RWS-netwerken (wegen, vaarwegen, water) bedraagt € 80,4 miljoen, waarvan € 5,7 miljoen op het Hoofdwatersysteem.

Herschikking budget Rivierverruiming Rijn

De hoogwatergeul Varik Heesselt gaat niet door omdat daar uiteindelijk toch voor dijkverhoging is gekozen. Hierdoor vloeit in de periode 2025 tot en met 2027 een bedrag van € 68 miljoen terug naar de investeringsruimte.

Droogte maatregelen

Vanwege de in 2018 extreme droogte hebben verschillende onderdelen van RWS extra kosten gemaakt. Het gaat om extra maatregelen om de zoutindringing te monitoren en te beperken, pompcapaciteit om water toe te voeren alsmede om de diepgang voor de scheepvaart in beeld te houden. Het aandeel deltafonds in deze kosten ad € 5,1 miljoen worden gefinancierd uit de investeringsruimte (artikel 5.03).

Stroomlijn – Meevaller

Het project loopt ten einde. Hierdoor kan het restant budget ad € 9,5 miljoen worden toegevoegd aan de investeringsruimte (artikel 5.03).

Beleidsreservering budget Investeringsruimte

Ten laste van de investeringsruimte (artikel 5.03) wordt in de periode 2020–2032 een bedrag van € 396 miljoen overgeboekt naar het artikel Reserveringen (artikel 5.04). Dit betreft de volgende reserveringen:

Programmatiese Aanpak Grote Wateren (PAGW)	€ 257 miljoen
Integraal Rivier Management	€ 80 miljoen
Onderzoeksreservering	€ 2 miljoen
Wettelijk Beoordelingsinstrumentarium 2035	€ 18 miljoen
Nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen	€ 39 miljoen

Kasschuiven Overige uitgaven

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen zijn budgettaire neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. De omvangrijkste kasschuiven vinden plaats op de investeringsruimte om de programmering beter in lijn te brengen met de beleidsopgaven. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Extrapolatie 2033

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2033 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal en de uitgaven voor het HWBP. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt.

06 Bijdragen andere begrotingen Rijk	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Ontwerpbegroting 2019, artikelonderdeel 06.09, Ten laste van begroting lenW		874.038	927.383	947.596	1.108.082	1.118.145	1.103.152	1.110.964	1.106.587	1.095.748	1.041.531	1.197.662	1.230.628	1.225.422	1.224.603	
Mutaties Voorjaarsnota 2019		-4.491	-4.574	4.306	5.207	4.997	4.997	4.997	4.997	4.997	4.997	4.997	4.997	4.997	4.997	4.997
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 06.09 Ten laste van begroting lenW		869.547	922.809	951.902	1.113.289	1.123.142	1.108.149	1.111.961	1.111.584	1.100.745	1.046.528	1.202.659	1.235.625	1.230.419	1.229.600	4.997
Prijs- en loon bijstelling 2019	290.674	20.410	21.067	23.432	19.240	25.198	20.867	22.462	19.683	18.904	16.501	15.210	11.971	10.680	18.218	26.831
Subsidie Vooroverbestorting Scheidstormen	-10.591	-3.591	-4.000	-3.000												
Kennisonwikkeling Windklimaat	-100	-100														
HXII: Maatwerk KNMI-RWS	-950	-950														
BOA Protocol Stimulering Klimaat Adaptatie	1.000	500	500													
Bijdrage DG Water voor Kies de Beste Band	-840	-420	-420													
Herschikking budget	50	50														
KIRE bijdrage 2019	-100	-100														
LNV: monitoring Kaderrichtlijn Meren	200	200														
Noodmaatregel Drinkwatervoorziening IJsselmeer	-434	-434														
Opdracht NEN 2019 WKB art 1 DF	-60	-60														
Duurzaam voor Elkaar	11.007	3.669	3.669	3.669												
Overboeking naar ILT tby beoordeling van primaire en regionale waterkeringen	-200	-200														
LNV: Agenda IJsselmeergebied	8	8														
Bevaarbaarheid IJsselmeergebied	-1.700	-1.700														
Caribisch Nederland drinkwater	3.750	3.750														
Herschikking budget Rumiellijke Adaptatie	-18	-18														
Overboeking DF naar IF	-265.000										-70.000	-90.000	-105.000			
Extrapolatie bijdrage HXII aan DF	1.225.706															1.225.706
Overboeken Zoetwatermaatregelen	-35.843	-9.160	-13.436	-13.247												

06 Bijdragen andere begrotingen Rijk	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
Mutaties Miljoenennota 2020		9.822	9.430	10.836	19.240	25.198	20.867	22.462	19.683	18.904	-53.499	-74.790	-93.029	10.680	18.218	1.252.537
Stand ontwerpbegroting 2020 artikelonderdeel 06.09 Ten laste van begroting lenW		881.300	932.239	962.738	1.132.529	1.148.340	1.129.016	1.138.423	1.131.267	1.119.649	993.029	1.127.869	1.142.596	1.241.099	1.247.818	1.257.534
Totaal Ontvangsten stand ontwerp-begroting 2019 Bijdragen andere begrotingen Rijk		874.038	927.383	947.596	1.106.062	1.118.145	1.103.152	1.110.964	1.106.587	1.095.748	1.041.531	1.197.662	1.230.628	1.225.422	1.224.603	
Totaal Ontvangsten stand eerste suppletore wet 2019 Bijdragen andere begrotingen Rijk		869.547	922.809	951.902	1.113.269	1.123.142	1.108.149	1.115.961	1.111.584	1.100.745	1.046.528	1.202.659	1.235.625	1.230.419	1.229.800	4.897
Totaal Ontvangsten stand ontwerp-begroting 2020 Bijdragen andere begrotingen Rijk		881.300	932.239	962.738	1.132.529	1.148.340	1.129.016	1.138.423	1.131.267	1.119.649	993.029	1.127.869	1.142.596	1.241.099	1.247.818	1.257.534

Artikel 6 Bijdrage andere begrotingen Rijksoverheid

Prijs- en loonbijstelling 2019

Dit betreft de toegekende prijs- en loonbijstelling tranche 2019 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Subsidie Vooroeverbestorting Scheldestormen

Vanuit de investeringsruimte Deltafonds worden middelen naar hoofdstuk XII artikel 11 geboekt ten behoeve van de subsidieverplichting Waterveiligheid ten behoeve van het project Restopgave Vooroeverbestortingen aan het Waterschap Scheldestromen.

Duurzaam voor elkaar

Voor de uitvoering van de opdracht Duurzaam voor Elkaar worden programma- en apparaatsmiddelen in de periode 2019–2021 aan RWS ter beschikking gesteld.

Overboeking DF naar IF

Op basis van de prognose in 2017 is een tekort geconstateerd voor de vervanging- en renovatieopgave op het hoofdvaarwegennet. In de begroting 2018 heeft dat geleid tot een overheveling van € 334 miljoen vanuit de VenR reservering voor het hoofdwegennet naar de VenR reservering voor het hoofdvaarwegennet. Ten behoeve van het resterende tekort voor de VenR opgave van het hoofdvaarwegennet is € 265 miljoen overgeheveld vanuit de reservering Vervanging en Renovatie op artikel 3 Beheer, onderhoud en vervanging van het Deltafonds naar artikel 15 hoofdvaarwegennet op het Infrastructuurfonds. De overheveling vanuit het Deltafonds ligt in de lijn met het gegeven dat op hoofdvaarwegen uitgaven zijn verantwoord die bijdragen aan de Deltafondsdoelstelling «Veiligheid».

Extrapolatie 2033

Conform vigerende werkwijze worden middelen die vrijkomen door de verlenging tot en met 2033 bij voorrang ingezet voor het dekken van de doorlopende verplichtingen, zoals de uitgaven die zijn benodigd voor de instandhouding en vervanging van het huidige areaal en de uitgaven voor het HWBP. De resterende ruimte wordt toegevoegd aan artikelonderdeel 5.03 Investeringsruimte. Tot slot zijn de ontvangsten van derden verwerkt.

Overboekingen Zoetwatermaatregelen

Naar het Gemeente-, BTW-compensatie- en Provinciefonds worden in 2019, 2020 en 2021 middelen overgeheveld ten behoeve van de uitvoering van Zoetwatermaatregelen door provincies en de gemeente Zevenbergen.

	Totaal mutatie	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
07 Investeren in waterkwaliteit																
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 07.01 Real. progr. Kaderrichtlijn water		48.170	47.259	51.340	73.973	62.348	52.658	74.114	75.129	74.720						
Mutaties		7.856		0												
Voorjaarsnota 2019																
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 07.01 Real. progr. Kaderrichtlijn water		56.026	47.259	51.340	73.973	62.348	52.658	74.114	75.129	74.720						
Prijjsbijstelling 2019	11.523	450	943	1.614	1.067	996	1.063	1.855	1.818	1.717						
Desaldering KRW	805	-35	332	508												
Actualisatie Zoetwater IJsselmeer en peilbesluit	2.200	220	880	1.100												
Kasschuiven investeren in waterkwaliteit	0	-33.944	-1.802	26.958	-21.167	-13.060	-31	17.693	14.871	10.482						
Mutaties Miljoenennota 2020		-33.309	353	30.180	-20.100	-12.064	1.032	19.548	16.689	12.199						
Stand ontwerpbegroting 2020 artikelonderdeel 07.01 Real. progr. Kaderrichtlijn water		22.717	47.612	81.520	53.873	50.284	53.690	93.662	91.818	86.919						
Ontwerpbegroting 2019 artikelonderdeel 07.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit		5.324	29.889	26.111	48.465	22.930	0									
Mutaties																
Voorjaarsnota 2019																
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 07.02 Overige aanlegprojecten Waterkwaliteit		9.152	29.889	26.111	48.465	22.930	0									
Prijjsbijstelling 2019	2.439	89	535	373	979	463										

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
07 Investeren in waterkwaliteit															
Totaal mutatie	28														
Opdracht Handboek Vergunningverlening Lozingen	28														
Mutaties Miljoennota 2020	117	535	373	979	463										
Stand ontwerpbe-groting 2020															
artikelonderdeel 07.02 Overige aanlegprojecten	9.269	30.424	26.484	49.444	23.393	0									
Waterkwaliteit															
Ontwerpbegroting 2019 artikelon-derdeel 07.03															
Studiekosten waterkwaliteit	30.949	50.085	9.990	9.450	9.100	1.000	2.000								
Mutaties Voorjaarsnota 2019	9.668	1.969	1.993	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694
Stand eerste supplettoire wet 2019															
artikelonderdeel 07.03 Studiekosten waterkwaliteit	40.617	52.054	11.983	11.144	10.794	2.694	3.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694
Bijdrage DG Water voor Kies de Beste Band	-840	-420	-420												
Opdracht Handboek Vergunningverlening Lozingen	-200														
Cyber Security	-25.510	-1.031	-2.158	-1.993	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694
Mutaties Miljoennota 2020	-1.651	-2.578	-1.993	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694	-1.694
Stand ontwerpbe-groting 2020															
artikelonderdeel 07.03 Studiekosten waterkwaliteit	39.997	51.634	11.983	11.144	10.794	2.694	3.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694

	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
07 Investeren in waterkwaliteit																
Totaal Uitgaven stand ontwerpbe-groting 2019																
Investeren in waterkwaliteit		84.443	127.233	87.441	131.888	94.378	53.658	76.114	75.129	74.720						
Totaal Uitgaven stand eerste supplettoire wet 2019																
Investeren in waterkwaliteit		105.795	129.202	89.434	133.582	96.072	55.352	77.808	76.823	76.414	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694	1.694
Totaal Uitgaven stand ontwerpbe-groting 2020																
Investeren in waterkwaliteit		70.952	127.512	117.994	112.767	82.777	54.690	95.662	91.818	86.919						
Ontwerpbegroting 2019 artikelon-derdeel 07.09																
Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit																
Mutaties Voorjaarsnota 2019		371														
Stand eerste supplettoire wet 2019 artikelonderdeel 07.09																
Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit																
Mutaties Miljoe-nennota 2020																
Desaldering KRW	805	- 35	332	508												
Stand ontwerpbe-groting 2020 artikelonderdeel 07.09																
Ontvangsten investeringen in waterkwaliteit		336	332	508												

	Totaal	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033
07 Investeren in waterkwaliteit																
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbe-groting 2019																
Investeren in waterkwaliteit																
Totaal Ontvangsten stand eerste supplettoire wet 2019																
Investeren in waterkwaliteit																371
Totaal Ontvangsten stand ontwerpbe-groting 2020																
Investeren in waterkwaliteit																508

Artikel 7 Investeren in waterkwaliteit

Prijsbijstelling 2019

Dit betreft de toegekende prijsbijstelling tranche 2019 die vanuit de begroting Hoofdstuk XII wordt overgeheveld naar het Deltafonds.

Kasschuiven investeren in waterkwaliteit

Om binnen het Deltafonds tot een sluitende programmering te komen, zijn budgettair neutrale kasschuiven over de diverse jaren via het aanlegprogramma noodzakelijk. Door middel van een kasschuif via artikel 01.02 worden de bedragen in de juiste jaren geplaatst.

Cyber Security

Dit betreft een overboeking van artikel 7.03 naar artikel 1.03 met betrekking tot Cyber Security. Met deze overboeking worden de middelen voor Cyber Security samengevoegd op artikel 1. De gelijkelijk verdeelde budgetten voor cybersecurity op de artikelen 1 Investeren in waterveiligheid en 7 Investeren in waterkwaliteit worden nu samengevoegd op basis van het zwaartepuntprincipe op artikel 1. De activiteiten raken weliswaar beide beleidsvelden, maar zijn veelal niet eenduidig te splitsen bij het aangaan van verplichtingen in waterveiligheid en waterkwaliteit.

BIJLAGE 3 OVERZICHT HOOGWATERBESCHERMINGS- GRAMMA

Oorspronkelijke financiering x € 1 miljoen										
Bijdragen		Totaal	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025–2033
Waterschappen	Totaal	251	251							
<i>Spoedwet</i>	<i>HWBP-2</i>	239	239							
	<i>HWBP</i>	4	4							
	<i>Overige bijdrage</i>	8	8							
Rijk	Totaal	1.015	811	39	39	39	86			
<i>Oorspronkelijke financiering</i>	<i>HWBP-2</i>	967	808	39	39	39	41			
	<i>HWBP</i>	49	4				45			
Totaal bijdragen oorspronkelijke financiering		1.267	1.063	39	39	39	86			
Bestuursakkoord Water x € 1 miljoen										
Bijdragen		Totaal	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025–2033
Waterschappen	Totaal (50%)	3.822	905	194	195	195	195	195	195	1.750
	<i>HWBP-2</i>	798	737	5	56	0				
	<i>HWBP</i>	2.435	123	172	109	151	159	150	145	1.426
	<i>Projectgebonden aandeel (10%)</i>	589	45	18	29	44	35	45	50	324
Rijk	Totaal (50%)	3.822	647	208	212	212	212	211	212	1.909
	<i>HWBP-2</i>	686	237	191	38	35	33	95	44	13
	<i>HWBP</i>	3.136	410	17	174	178	179	115	167	1.896
Rijksbijdrage Rijkskeringen HWBP		627	8	6	7	38	45	101	86	336
Totaal bijdragen Bestuursakkoord Water		8.272	1.560	409	414	444	452	506	492	3.995
Totaal bijdragen		9.539	2.623	448	453	484	538	506	492	3.995

Gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen x € 1 miljoen										
Uitgaven		Totaal	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025–2033
HWBP-2	Totaal	2.433	1.861	193	110	70	70	92	25	11
	<i>Waterschapsprojecten</i>	2.433	1.861	193	110	70	70	92	25	11
HWBP	Totaal (100%)	6.184	579	203	309	453	365	458	509	3.308
	<i>Waterschapsprojecten</i>	5.304	403	158	262	395	317	403	450	2.914
	<i>Programma-bureau</i>	99	27	6	5	5	5	5	5	41
	<i>Innovatie</i>	179	99	20	11	8	7	5	4	25
	<i>HWBP: opleidingen nieuwe normering/waterveiligheid</i>	13	5	2	1	1	1	1	1	4
	<i>Projectgebonden aandeel (10%)</i>	589	45	18	29	44	35	45	50	324
Totaal gezamenlijke uitgaven Rijk en Waterschappen		8.617	2.440	396	419	523	436	550	535	3.319

Uitgaven Rijk x € 1 miljoen										
Uitgaven		Totaal	t/m 2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025–2033
HWBP-2	Totaal	266	168	42	23	4	4	3	19	2
	<i>Rijksprojecten</i>	188	117	36	19				14	2
	<i>Interne kosten</i>	32	18	3	3	3	3	3		
	<i>Programma-bureau</i>	46	32	4	2	1	1	1	6	
HWBP	Totaal	656	14	8	9	39	47	103	87	350
	<i>Rijksprojecten</i>	627	8	6	7	38	45	101	86	336
	<i>Interne kosten</i>	29	6	2	2	2	2	2	2	14
Totaal uitgaven Rijk		922	182	50	32	43	51	106	106	352
Totaal uitgaven		9.539	2.622	446	451	566	486	656	641	3.671

Toelichting bij het extracomptabele overzicht voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma

Conform het wetsvoorstel doelmatigheid en bekostiging Hoogwaterbescherming wordt in de jaarlijkse begroting en verantwoording van het Deltafonds een extra-comptabel overzicht opgenomen waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe de bijdragen van het Rijk en waterschappen zich verhouden tot de uitgaven van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Voor een nadere toelichting op de bekostigingssystematiek van het Hoogwaterbeschermingsprogramma wordt verwezen naar de memorie van toelichting van het voornoemde wetsvoorstel. Het extracomptabele overzicht is als volgt opgebouwd:

De ontvangsten en bijdragen van de waterschappen respectievelijk het Rijk.

1. **De bijdrage van de waterschappen bestaat uit de volgende drie elementen.**
 - a. De jaarlijkse bijdragen van de waterschappen in de periode 2011–2013 aan het Hoogwaterbeschermingsprogramma die voortvloeien uit de Spoedwet.
 - b. De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: totaal € 131 miljoen in 2014 en jaarlijks € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën. De bijdragen van de waterschappen bestaan uit een projectgebonden aandeel voor het HWBP dat door de betreffende beheerder direct wordt betaald en een solidariteitsdeel dat via het Deltafonds wordt verevend. Het projectgebonden aandeel bedraagt 10% van de (bruto) begrote uitgaven voor waterschapsprojecten binnen het HWBP.
 - c. Incidentele ontvangsten bijvoorbeeld in het kader van de eindafrekening van projecten.
2. **De bijdrage van het Rijk bestaat uit de volgende drie elementen:**
 - a) De bijdrage van het Rijk zoals vastgelegd in de bijlage van het Bestuursakkoord Water (nadere toelichting op het onderdeel «Financiering van een beheersbaar programma voor de waterkeringen» van het Bestuursakkoord Water), uitgaande van het toen beschikbare budget binnen de Rijksbegroting voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma.
 - b) De bijdragen die voortvloeien uit het Bestuursakkoord Water: € 131 miljoen in 2014 en € 181 miljoen vanaf 2015. Vanaf 2016 worden deze bedragen geïndexeerd op basis van de IBOI, zoals gehanteerd door het Ministerie van Financiën, geïndexeerd met terugwerkende kracht ten opzichte van het prijspeil 2011. Het jaarbedrag prijspeil 2019 bedraagt € 194 miljoen (inclusief project gebonden aandeel).
 - c) De bijdrage van het Rijk aan de maatregelen voor rijkskeringen.

De uitgaven voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma

De uitgaven ten behoeve van hoogwaterbeschermingsmaatregelen bestaan uit:

- a) Waterschapsprojecten: de subsidies (Lees: bij HWBP 100 respectievelijk 90% van de kosten van een sober en doelmatig ontwerp) voor versterkingen van primaire keringen in beheer van de waterschappen.
- b) Rijksprojecten: de kosten van versterkingen van primaire keringen in beheer van het Rijk. Deze uitgaven komen voor wat betreft het HWBP volledig ten laste van het Rijk.
- c) Programmabureau: de kosten van het programmabureau.
- d) Het projectgebonden aandeel van 10%: wordt door de betreffende beheerder zelf direct betaald.
- e) De interne kosten hebben betrekking op de kosten van de inzet van Rijkswaterstaat-medewerkers binnen de programmabureaus en maken voor de bekostigingssystematiek geen deel uit van de programmabudgetten. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling en zijn daarom afzonderlijk weergegeven.
- f) Innovatie: Betreft innovaties waaronder de projectoverstijgende verkenningen. Deze kosten vallen onder de 50/50 verdeling. De subsidie beschikking betreft hier 100% bijdrage.

De uitgaven die vallen onder a), c) en f) worden door Rijk en waterschappen voor ieder de helft bekostigd.

De kasschuiven die voortvloeien uit de verschillen tussen de geraamde en begrote uitgaven.

De ontvangsten van de waterschappen vormen een deel van de uitgaven voor het HWBP. Het andere deel wordt bekostigd door het Rijk. De uitgaven van het HWBP in de begroting wordt in een bepaald uitgaven-tempo geraamd. Deze kasplanning komt tot stand op basis van de plannings van de diverse projecten, ingediend door de waterschappen (en RWS). Indien de daadwerkelijke uitgaven afwijken van de geraamde uitgaven of plannings van projecten wijzigen worden de uitgavenbudgetten aangepast door middel van kasschuiven binnen de kaders van de lenW-begroting.

BIJLAGE 4 INSTANDHOUDING

In deze bijlage wordt, in vervolg op eerdere bijlagen met betrekking tot het beheer en onderhoud en vervanging, een toelichting gegeven op de instandhouding van de netwerken die onder verantwoordelijkheid van het Ministerie van IenW vallen. Dit betreft het Hoofdwegennet (HWN), het Hoofdvaarwegennet (HVWN), het Hoofdwatersysteem (HWS) en de Hoofdspoorweginfrastructuur (HSWI).

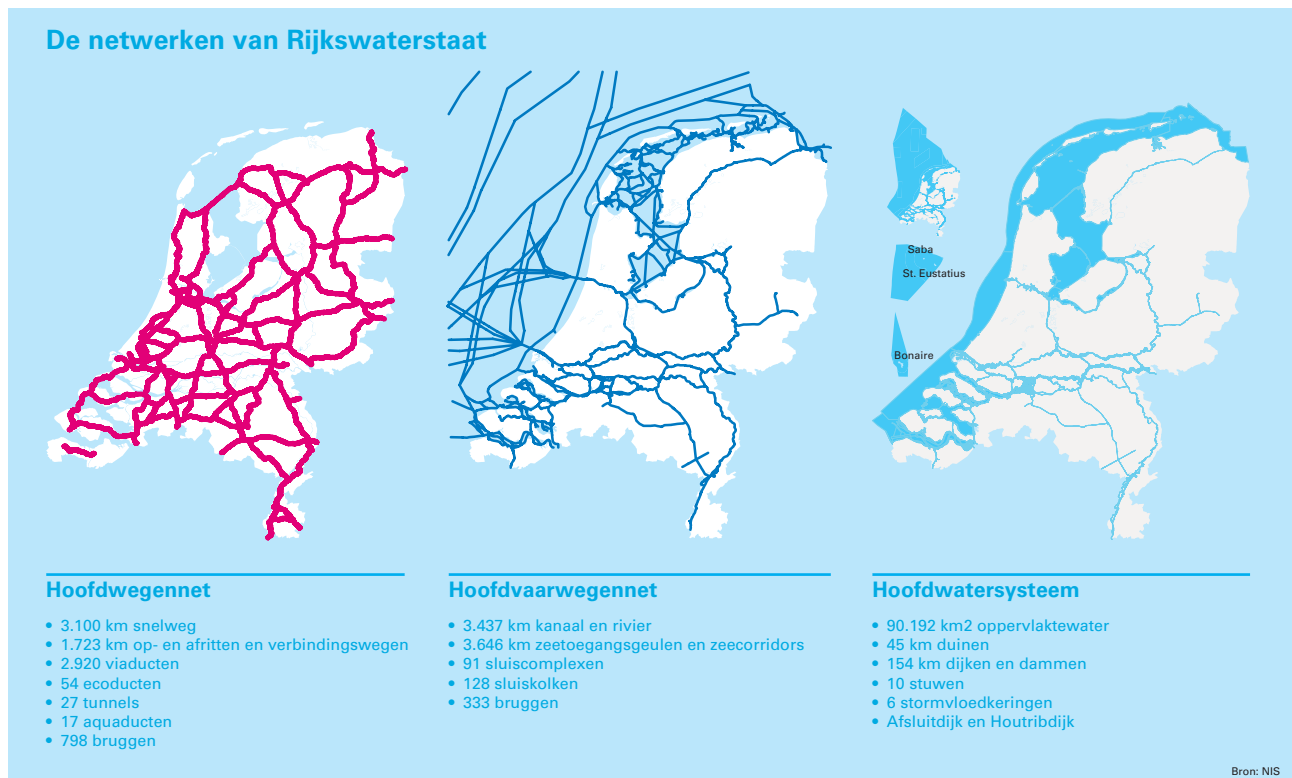
Allereerst wordt aangegeven wat de vier netwerken omvatten en hoe de instandhouding van deze netwerken wordt aangepakt. Vervolgens zijn de overzichten met de beschikbare middelen voor instandhouding tot en met 2033 opgenomen. In 2020 wordt een externe audit op deze budgetten uitgevoerd, waarna mogelijk herijking plaatsvindt (zie ook [Kamerstukken 2018/2019, 35 000 A nr. 98](#)). Tot slot wordt ingegaan op de opgaven voor de toekomst, waaronder de ontwikkelingen op het gebied van cyber security en uitdagingen op het gebied van duurzaamheid.

1. Instandhouding van de netwerken

De Nederlandse infrastructuurnetwerken behoren tot de beste én meest intensief gebruikte netwerken ter wereld. Een goede instandhouding van netwerken is een randvoorwaarde voor de veiligheid, bereikbaarheid en leefbaarheid van Nederland. Om dit zo te houden borgen IenW en de uitvoeringsorganisaties Rijkswaterstaat (RWS) en ProRail systematisch de instandhouding van de netwerken over de gehele levenscyclus. Gemiddeld wordt hier zo'n € 2,5 miljard per jaar aan besteed.

De netwerken worden, naast het intensieve gebruik, gekenmerkt door inpassing in een sterk verstedelijkte delta. Dit zorgt ervoor dat de netwerken voorzieningen omvatten als beweegbare bruggen, tunnels, open afritten, geluidschermen, sluizen en stormvloedkeringen. Al deze elementen zorgen voor netwerken met een hoog serviceniveau waaraan we gewend zijn en die net als de asfaltlagen en spoorstaven onderhouden moeten worden. Figuren 1 en 2 illustreren de omvang van netwerken.

Figuur 1 Netwerken Rijkswaterstaat

Figuur 2 Netwerk ProRail

Scope van instandhouding

Bij instandhouding gaat het om het behouden van de huidige functie van de infrastructuur. Hieronder vallen alle activiteiten op het vlak van beheer, onderhoud, vervanging en renovatie van de bestaande infrastructuur. Bij ProRail wordt hiervoor de afkorting BOV (Beheer, Onderhoud en Vervanging) gehanteerd. Bij RWS wordt onderscheid gemaakt tussen respectievelijk Beheer en Onderhoud (BenO) en Vervanging en Renovatie (VenR).

Tot het domein van het beheer behoren activiteiten die gericht zijn op het reguleren van het gebruik: verkeersleiding en capaciteitsmanagement, verkeersmanagement en watermanagement. Onderhoud betreft de activiteiten die erop zijn gericht de beoogde (ontwerp)levensduur van de infrastructuur te realiseren. Vervanging is het begin van een nieuwe levenscyclus van een nieuw object, terwijl renovatie zich erop richt de levensduur van het bestaande object te verlengen. Het gaat expliciet niet om activiteiten die gericht zijn op aanleg van nieuwe of uitbreiding van bestaande infrastructuur.

In lijn met het Klimaatakkoord vormt verduurzaming van de netwerken een integraal onderdeel van de instandhoudingsopgave. De ambitie voor de netwerken van RWS is om klimaat- en energieneutraal en circulair te werken in 2030, teneinde de infrastructuur toekomst vast te maken en bij te dragen aan de maatschappelijke transitie op het vlak van duurzaamheid (o.a. brief energie neutrale netwerken in beheer van RWS;

vergaderjaar 2015–2016, [30 196, nr. 459](#) en brief «duurzame transitie en launching customerschap»; vergaderjaar 2018–2019, [30 196, nr. 612](#)).

Systematische werkwijze van instandhouding (onderhoudsprogrammering)

Bij de instandhouding van de netwerken staan de prestaties die deze netwerken moeten leveren en de doelmatigheid van onderhoud centraal. Het zijn de prestaties – de beschikbaarheid, betrouwbaarheid, duurzaamheid en veiligheid van de infrastructuur – die de gebruikers direct ervaren. Over deze te leveren prestaties en de bijhorende budgetten maakt IenW afspraken met ProRail en RWS. Deze afspraken vormen de basis van het onderhoud dat door ProRail en RWS jaarlijks wordt uitgevoerd. Onderstaande aspecten geven samen een beeld van de systematische aanpak en daarmee hoe de programmering ten behoeve van de instandhouding van de rijksinfrastructuur tot stand komt:

- De aanlegbesluiten zijn het meest bepalend voor de budgetbehoefte gerelateerd aan de instandhouding. Zo is een tunnel in onderhoud duurder dan een brug (in geval van een oeververbinding) of dan een weg op maaiveld (in geval van een landtunnel).
- De beheerders werken volgens een werkwijze waarbij de gehele levenscyclus van de onderdelen en objecten wordt betrokken. Als eenmaal wordt besloten tot de aanleg van infrastructuur is op basis van ervaringen al bekend wat voor beheer en onderhoud van de diverse objecten gemiddeld per jaar nodig is. Dit is vastgelegd in de beheer- en onderhoudsregimes. De BenO-regimes zijn één onderdeel op basis waarvan BenO-programmering wordt opgesteld.
- De extra budgetbehoefte voor BenO in verband met de uitbreiding van de infrastructuur worden bij het besluit om tot aanleg over te gaan ook toegevoegd aan de BenO-budgetten vanaf het jaar na beoogde openstelling.
- In de BenO-regimes zijn ook regelmatige inspecties opgenomen, welke leiden tot het inventariseren van de toestand van de objecten en – indien nodig – het nemen van maatregelen (concrete maatregelen of intensiveren inspecties). De inspecties krijgen een plaats in de BenO-programmering.
- Tevens wordt bezien of er vanuit doelmatigheidsoogmerk maatregelen gekoppeld kunnen worden (werk met werk): onderhoudswerkzaamheden met andere onderhoudswerkzaamheden, maar ook mogelijkheden om onderhoudsmaatregelen te koppelen aan vervangings-, renovatie- of aanlegprojecten die in de komende jaren gepland zijn. Het kan dus zijn dat in de regimes beoogde maatregelen naar een later moment worden verschoven om werk met werk te maken.
- Het kan ook voorkomen dat een bepaald schadebeeld of een ongeplande gebeurtenis (bijvoorbeeld de aanvaring van de Stuw Grave in 2016) vraagt om tussentijds ingrijpen. Die tussentijdse maatregelen worden dan geprioriteerd ten koste van een reeds geprogrammeerde, maar minder belangrijke maatregel. Het onderhoud dat als gevolg daarvan wordt verschoven, dient vervolgens opnieuw een plek te krijgen in de BenO-programmering.
- De totale programmering is een samenstel van preventieve en correctieve maatregelen. Leidend daarbij is het principe de kosten over de gehele levenscyclus van de infrastructuur (Life Cycle Costing; LCC) zo laag mogelijk te krijgen binnen de gegeven kaders en ontwikkelingen op de netwerken, rekening houdend met de gewenste netwerkprestaties. Waar sprake is van correctief onderhoud, is ook meer sprake van verstoringen en hinder. De beheerders proberen dit voor het gehele netwerk zoveel mogelijk te beperken.

Het is van belang te beseffen dat veiligheid te allen tijde bovenaan staat. Indien geconstateerd wordt dat de veiligheid in het geding is, dan worden direct maatregelen genomen om het gebruik van de infrastructuur weer binnen de geldende kaders plaats te laten vinden, bijvoorbeeld (tijdelijke) snelheidsverlagingen ter plaatse of andere (tijdelijke) gebruiksbepalingen (bijv. voor vrachtverkeer zwaarder dan de Europese maximale norm (exceptioneel transport)) of fysieke infrastructuur ondersteunende maatregelen.

Te leveren prestaties

De prestaties van de infrastructuur worden gemeten en uitgedrukt in prestatie-indicatoren. De indicatoren leggen de verbinding tussen de sturing op en verantwoording over de gewenste prestaties waarvoor RWS en ProRail budgetten hebben gekregen. De prestatieafspraken met ProRail zijn opgenomen in de tienjarige beheerconcessie en de jaarlijkse beheerplannen. Met RWS wordt een Service Level Agreement (SLA) met een looptijd van vier jaar afgesproken met daarin de afgesproken prestatieniveaus. De huidige SLA-periode loopt van 2018 tot en met 2021.

Tabel 1 Prestatieafspraken RWS				
Prestatiegebied	Prestatie-indicator	Streefwaarde	Realisatie 2017	Realisatie 2018
<i>Hoofdwegennet</i>				
Beschikbaarheid	Technische beschikbaarheid van de weg	90%	99%	99%
	Files door werk in uitvoering als gevolg van aanleg en gepland onderhoud (in voertuigverliesuren)	10%	Nieuw in 2018	2%
	Levering verkeersgegevens:			
	– Beschikbaarheid data voor derden	90%	93%	92%
	– Actualiteit data voor derden	95%	98%	99%
Veiligheid	Voldoen aan norm voor verhardingen	99,7%	99,8%	99,8%
	Voldoen aan norm voor gladheidbestrijding	95%	99%	97%
<i>Hoofdvaarwegennet</i>				
Beschikbaarheid/ Betrouwbaarheid	Stremmingen gepland onderhoud	0,8%	0,5%	0,8%
	Stremmingen ongepland onderhoud	0,2%	0,2%	0,4%
	Tijdig melden ongeplande stremmingen	97%	99%	98%
	Vaargeul op orde:			
	– Toegangseulen			100%
	– Hoofdtransportassen			92%
	– Hoofdvaarwegen	Nog te bepalen	Nieuw in 2018	86%
	– Overige vaarwegen			91%
Veiligheid	Vaarwegmarkering op orde	95%	97%	95%
<i>Hoofdwatersysteem</i>				
Waterveiligheid	Handhaving kustlijn	90%	92%	92%
	Beschikbaarheid stormvloedkeringen	100%	60%	50%
	Waterhuishouding op orde	98%	Nieuw in 2018	98%
	Betrouwbaarheid informatievoorziening	95%	100%	99%

Tabel 2 Prestatieafspraken ProRail

Prestaties ProRail (Beheerplan 2019/Jaarverslag 2018) ¹	Bodem- waarde	Streefwaarde	Realisatie 2017	Realisatie 2018
Klantoordeel reizigersvervoerders	6	7	6,7	6,8
Klantoordeel goederenvervoerders	6	7	6,3	6,3
Reizigerspunctualiteit HRN 5 minuten (gezamenlijk met NS)	88,9%	91,1%	91,6%	92,6%
Reizigerspunctualiteit HRN 15 minuten (gezamenlijk met NS)	96,7%	97,3%	97,4%	97,7%
Reizigerspunctualiteit HSL 5 minuten (gezamenlijk met NS)	82,1%	84,1%	83,5%	82,5%
Treinpunctualiteit reizigersverkeer totaal 3 minuten	86,8%	89,9%	90,5%	91,5%
Treinpunctualiteit regionale series 3 minuten	92,4%	93,4%	93,9%	94,6%
Transitotijd goederenvervoer	7,5%	6,3%	4,7%	3,6%
Geleverde treinpaden	97,5%	98,2%	98,1%	98,2%
Impactvolle storingen op de infra	610	546	628	579

¹ In december 2019 wordt het Beheerplan ProRail 2020–2021 vastgesteld en aan de Tweede Kamer gezonden.

Veroudering netwerken

Doordat de Nederlandse rijksinfrastructuur behoorlijk op leeftijd is, neemt de kans op verstoringen toe, onder andere doordat ook het gebruik van de infrastructuur intensiever is dan bij ontwerp werd aangenomen. Deze ontwikkelingen worden gemonitord en leiden mogelijk de komende jaren tot herijking van de budgetten van instandhouding. Daarbij wordt ook gezien in hoeverre de definities zoals bij instandhouding gebruikt worden door RWS en ProRail geharmoniseerd kunnen worden, inclusief een betere aansluiting op de definities vanuit de EU.

De Algemene Rekenkamer merkt in het verantwoordingsonderzoek bij het jaarverslag 2018 op dat in het geval van het HVWN de streefwaarde voor de indicator «Stremmingen ongepland onderhoud» niet wordt gehaald in combinatie met de waarschuwingen over de toenames van het uitgestelde onderhoud en de budgettaire kaders. Door de veroudering en het intensievere gebruik van de vaarwegen is meer onderhoud nodig. Dat blijkt ook uit het oplopen van uitgesteld onderhoud en het toenemende aantal vervangingsprojecten.

Uitgesteld en achterstallig onderhoud

Bij het in stand houden van de infrastructuur, zoals beschreven bij de onderhoudsprogrammering, staat een veilig gebruik altijd voorop. Binnen dat kader wordt op basis van de technische staat bekeken wat een goed moment is voor onderhoud, renovatie of vervanging (LCC). Dit zorgt ervoor dat een deel van het onderhoud wordt uitgesteld naar latere jaren. Voor een deel gebeurt dit om werk-met-werk te combineren (ander onderhoudswerk of grotere renovatie-, vervangings- of aanlegprojecten) of de hinder voor de gebruikers te beperken. Voor een ander deel gebeurt dit omdat onvoorziene gebeurtenissen plaatsvinden en er maatregelen prioritair moeten worden ingepast die niet waren voorzien, wijzigende marktomstandigheden (kostenstijgingen), een gebrek aan capaciteit bij de uitvoeringsorganisatie of de markt. De afgelopen jaren is door RWS een financieel beeld gegeven van het verschoven (uitgestelde) onderhoud, meest recentelijk bij de verantwoording over 2018.

Voor uitgesteld en achterstallig onderhoud worden voor nu nog de navolgende definities gehanteerd. Zoals toegezegd in het Algemeen Overleg van 4 juni 2019 worden deze definities tegen het licht gehouden

om tot komen tot een heldere definiëring waardoor de Kamer beter inzicht zal krijgen in de stand van zaken van het onderhoud over netwerken heen.

Uitgesteld onderhoud:

Er is sprake van uitgesteld onderhoud (of vervanging) als de assets wel blijven voldoen aan de geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken³ terwijl bewust wordt afgeweken van het vigerend beheerconcept waarbij de keuze voor het moment van onderhoud of vervanging wordt bepaald op basis van feitelijke technische conditie en planoptimalisatie of prestatieafspraken.

Achterstallig onderhoud:

Er is sprake van achterstallig onderhoud (of vervanging) als de assets niet meer voldoen aan de geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken.

Uitgesteld onderhoud heeft geen gevolgen voor de veiligheid. Uitgangpunt is dat de assets blijven voldoen aan geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken. Bij achterstallig onderhoud voldoen de assets niet meer aan de geldende veiligheidsnormen en/of prestatieafspraken. Daar waar sprake is van achterstallig onderhoud worden de onderhoudsmaatregelen die nodig zijn om de achterstalligheid op te heffen zo snel mogelijk in de onderhoudsprogrammering opgenomen en uitgevoerd. Daar waar de verkeersveiligheid in het geding kan zijn, worden bovendien tijdelijke beheersmaatregelen genomen zoals tijdelijke afscherming of snelheidsverlaging.

Tabel 3 Uitgesteld en achterstallig onderhoud RWS-netwerken

	2016		2017		2018	
	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig	Volume uitgesteld onderhoud	Waarvan achterstallig
Hoofdwegen	226	15	314	3	353	1
Hoofdvaarwegen	244	24	350	36	414	37
Hoofdwatersysteem	37	0	80	7	106	8
Totaal	507	39	744	46	873	46

Ook door ProRail is in de afgelopen jaren een deel van het werk uitgesteld. Dit is onder andere het gevolg van marktspanning. Dit uitgestelde onderhoud wordt op een later moment in de productieplanning opgenomen en uitgevoerd. Er is bij ProRail geen sprake van achterstallig onderhoud. Het is voor ProRail niet mogelijk een volume te presenteren van het uitgestelde onderhoud, omdat dit niet uit de systemen is te halen. Bij de geplande audit op de BOV-reeksen zal het uitgestelde onderhoud bij ProRail nader worden geduid, zodat eventueel benodigde maatregelen meegenomen kunnen worden bij de vaststelling van het onderhoudsbudget.

³ Er zijn situaties denkbaar waarbij assets niet (langer) voldoen aan de prestatieafspraken, zonder dat dit verband houdt met de onderhoudsconditie (bijvoorbeeld bij een tweetal stormvloedkeringen). In dergelijke situaties is geen sprake van uitgesteld (of achterstallig) onderhoud.

2. Budgetbehoeften en beschikbare budgetten

De netwerken faciliteren de veilige verplaatsing van mensen en goederen zoals tussen woon- en werkplaats, haven en achterland en van productie naar verkooppunt. Het beheren, onderhouden en vervangen van de bestaande netwerken is essentieel voor de Nederlandse samenleving. Verjongen, vernieuwen en verduurzamen van de netwerken is daarbij noodzakelijk om de functies van de netwerken in de toekomst goed te kunnen blijven vervullen, in het licht van onder andere het gebruik van de netwerken dat alleen maar intensiever wordt en er opgaven zijn op het vlak van duurzaamheid en cyber security. De verwachting is dat deze onderwerpen en hun consequenties steeds scherper in beeld komen.

Maatregelen beheer en onderhoud RWS

In de lopende meerjarenperiode BenO bij RWS (2018–2021) is sprake van een aantal ontwikkelingen. Voor de implementatie van duurzaamheid in de inkoop- en werkprocessen en de kennisontwikkeling die hiervoor nodig is, worden in de lopende periode middelen toegevoegd; in de periode 2019 t/m 2021 gaat het om circa € 15 miljoen per jaar. Daarmee worden bijvoorbeeld ook de inkoop van biobrandstoffen voor de schepen van de Rijksrederij bekostigd en wordt een start gemaakt met de transitie naar slimme en zuinige verlichting en naar duurzaam materiaalgebruik. Ook participeert RWS in de ontwikkeling van Windmolenpark Maasvlakte II, waarmee rond 2023 de volledige elektriciteitsbehoefte van IenW groen kan worden opgewekt. Daarnaast wordt budget beschikbaar gesteld voor onvoorziene gebeurtenissen, zoals de aanvaring bij de stuw Grave en aanpak van de Merwedeburg. De kosten voor deze maatregelen waren door RWS voorgefinancierd uit de beschikbare budgetten voor BenO.

Impuls uitgesteld onderhoud RWS

In het jaarverslag van het Infrastructuurfonds (IF) en het Deltafonds (DF) over 2018 werd gerapporteerd dat het volume aan uitgesteld onderhoud op de RWS-netwerken in de afgelopen jaren verder is opgelopen. De toename van het uitgesteld onderhoud heeft negatieve consequenties voor de doelmatigheid van het onderhoud en vergroot de kans op storingen. In de huidige meerjarenperiode (2018–2021) wordt een impuls aan het onderhoud gegeven van ca. € 100 miljoen. Met deze impuls wordt een deel van het uitgesteld onderhoud op de wegen en vaarwegen aangepakt en worden maatregelen genomen om storingen op de vaarwegen en de groei van het uitgesteld onderhoud te beperken. Het accent van de impuls ligt op projecten die «merkbaar en maakbaar» zijn.

Vervanging en Renovatie

Het programma VenR van RWS zorgt er voor, samen met het reguliere beheer en onderhoud, dat de betrouwbaarheid en de beschikbaarheid van de netwerken gegarandeerd blijven. Het belang hiervan wordt steeds groter, omdat een steeds omvangrijker deel van de infrastructuur het einde van de technische levensduur nadert. Het programma leent zich goed voor de aanpak van «verjongen, vernieuwen, verduurzamen». Hierbij kijken we niet alleen naar verlengen van de levensduur, maar vooral ook inzetten op de toepassing van de nieuwste technieken om toekomstige storingen te voorkomen en om de constructies en installaties zodanig te vernieuwen zodat ze ook klaar zijn voor de toekomst en voldoen aan de eisen en wensen voor huidig én voor toekomstig gebruik. We gaan niet alleen vervangen, maar zetten slimme innovaties in: op de hardware en de software van de objecten en gebruiken de kansen voor duurzaamheid.

Eind 2018 heeft Rijkswaterstaat opdracht gekregen voor de vierde tranche VenR-projecten. Deze vierde tranche beslaat 39 projecten verdeeld over de drie netwerken van RWS. Aanvullend daarop zijn nog 11 projecten geïdentificeerd die opgenomen kunnen worden in het programma. Deze tranche vier is groter dan de eerste drie tranches gezamenlijk. De financiële omvang van het programma VenR neemt daarom toe van circa € 150 miljoen per jaar in de periode tot 2020 tot een verwacht volume van ruim € 350 miljoen per jaar voor de periode vanaf 2020. Deels betreft dit projecten die reeds in planfase of uitvoering zijn.

Budgetten instandhouding

In de periode tot en met 2033 zijn de volgende budgetten beschikbaar voor instandhouding:

1. Budgetten verkeers-/watermanagement en Beheer en Onderhoud RWS																
Artikeld onderdeel	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
Hoofdwegen	658.115	545.127	612.959	557.174	551.722	540.850	588.787	568.788	567.844	577.614	589.063	589.063	592.492	592.492	592.492	8.704.582
IF 12.01	Verkeersmanagement	3.812	3.811	3.808	3.805	3.804	3.801	3.801	3.801	3.801	3.809	3.809	3.809	3.809	3.809	57.100
IF 12.06.02	Verkeersmanagement Landelijke Taken	20.295	20.477	21.069	16.458	16.427	16.193	16.194	16.190	16.664	16.664	16.664	16.664	16.664	16.664	259.570
IF 12.02.01	Beheer en Onderhoud	576.726	501.379	568.529	442.150	436.749	454.255	454.255	453.315	462.195	473.644	473.644	477.073	477.073	477.073	7.154.216
IF 12.06.02	Beheer en Onderhoud Landelijke Taken	57.282	19.460	19.553	14.961	14.942	14.808	14.738	14.738	15.146	15.146	15.146	15.146	15.146	15.146	276.096
Totaal budget Verkeersmanagement en Beheer en Onderhoud Hoofdwegen	658.115	545.127	612.959	477.374	471.922	461.050	488.987	488.988	488.044	497.814	509.263	509.263	512.692	512.692	512.692	7.746.982
	Potentieel tekort Hoofdwegen	0	0	0	79.800	79.800	79.800	79.800	79.800	79.800	79.800	79.800	79.800	79.800	79.800	957.600
Hoofdwegen	323.698	351.428	273.925	242.624	232.836	230.897	229.684	227.830	227.315	248.252	248.245	248.246	249.988	249.988	249.988	3.892.777
IF 15.01	Verkeersmanagement	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	8.830	132.450
IF 15.06.02	Verkeersmanagement Landelijke Taken	5.589	5.589	5.600	5.600	5.600	5.175	5.175	5.175	5.175	5.175	5.175	5.175	5.175	5.175	80.153
IF 15.02.01	Beheer en Onderhoud	304.090	331.829	254.299	205.004	195.248	192.504	190.650	190.139	211.071	211.064	211.065	212.807	212.807	212.807	3.386.504
IF 15.06.02	Beheer en Onderhoud Landelijke Taken	5.189	5.180	5.196	5.190	5.158	5.175	5.175	5.171	5.176	5.176	5.176	5.176	5.176	5.176	77.670
Totaal budget Verkeersmanagement en Beheer en Onderhoud Hoofdwegen	323.698	351.428	273.925	224.624	214.836	212.897	211.684	209.830	209.315	230.252	230.245	230.246	231.988	231.988	231.988	3.676.777
	Potentieel tekort Hoofdwegen	0	0	0	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	18.000	216.000
Hoofdwater-systeem	180.829	129.432	139.115	160.576	183.600	151.400	200.683	162.858	166.220	157.884	157.884	157.884	158.570	158.570	158.570	2.424.075
DF 3.01.01	Watermanagement	7.336	7.336	7.336	7.336	7.362	7.362	7.362	7.569	7.155	7.155	7.155	7.155	7.155	7.155	109.265
DF 5.02.01	Watermanagement Landelijke Taken	4.088	4.088	4.099	4.099	4.074	4.074	4.074	4.188	3.958	3.958	3.958	3.958	3.958	3.958	60.631
DF 3.02.01	Beheer en Onderhoud Waterveiligheid	133.384	81.685	99.563	101.579	124.370	92.285	103.743	105.998	99.874	99.874	99.874	100.560	100.560	100.560	1.585.477
DF 3.02.02	Beheer en Onderhoud Zoetwatervoorziening	26.437	26.739	18.513	18.168	18.391	18.275	18.275	18.789	17.762	17.762	17.762	17.762	17.762	17.762	288.424
DF 5.02.01	Beheer en Onderhoud Landelijke Taken Waterveiligheid	7.159	7.159	7.172	7.172	7.172	7.172	7.172	7.375	6.972	6.972	6.972	6.972	6.972	6.972	106.557

Artikelderdeel	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
DF 5.02.01																
Beheer en Onderhoud Landelijke Taken Zetwatervoorziening	2.425	2.425	2.432	2.432	2.432	2.432	2.432	2.432	2.501	2.363	2.363	2.363	2.363	2.363	2.363	36.121
Totaal budget Watermanagement en Beheer en Onderhoud Hoofdwatersysteem	180.829	129.432	139.115	140.776	163.800	131.600	180.883	143.058	146.420	138.084	138.084	138.084	138.770	138.770	138.770	2.186.475
Potentieel tekort Hoofdwatersysteem	0	0	0	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	19.800	237.600
Totaal budget verkeers-/watermanagement en Beheer en Onderhoud RWS	1.162.642	1.025.987	1.025.999	842.774	850.558	805.547	881.554	841.876	843.779	866.150	877.592	877.593	883.450	930.575	894.158	13.610.234
2. Vervanging en Renovatie RWS																
Artikelderdeel	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
Hoofdwegen																
IF 12.02.04	114.317	170.701	231.980	268.341	285.770	174.644	150.200	75.236	29.887	301.269	301.269	334.952	0	0	0	2.418.566
Hoofdwatersysteem																
IF 15.02.04	57.464	66.245	57.138	121.633	119.833	131.405	93.825	83.263	43.540	113.480	91.585	107.791	0	0	0	1.087.202
Nader toe te delen Infrastructuurfonds																
IF 18.12.02	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10.706	345.458	345.457	393.907	1.095.528
Hoofdwatersysteem																
DF 3.02.03	32.856	16.483	16.056	12.153	16.760	50.152	59.057	40.000	40.000	86.684	78.490	61.320	166.320	166.317	106.299	948.757
Totaal budget Vervanging en Renovatie RWS	204.437	253.439	305.174	402.127	402.363	356.201	303.082	198.499	113.427	501.433	471.344	514.769	511.778	511.774	500.206	5.550.053
Totaal budget verkeers-/watermanagement, Beheer en Onderhoud en Vervanging en Renovatie RWS	1.367.079	1.279.426	1.331.173	1.244.901	1.252.921	1.161.748	1.184.636	1.040.375	957.206	1.367.583	1.348.936	1.392.362	1.395.228	1.442.349	1.394.364	19.160.287

3. Gereserveerde budgetten Beheer en Onderhoud RWS																
Artikelder-deel	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
Hoofdwegen																
IF 12.03.02	Reserveringen areaalgroei	929	71	389	694	3.693	5.973	8.005	37.002	42.572	38.883	38.883	39.719	40.329	40.329	305.476
IF 20.04.01	Reservering lange termijn instandhouding										39.900	39.900	39.900	39.900	39.900	159.600
IF 20.05.11	Reservering lange termijn instandhouding									221.104	202.514	55.182				478.800
	Totaal reserveringen Hoofdwegen	929	71	389	694	3.693	5.973	8.005	37.002	263.676	241.397	133.965	79.619	80.229	80.229	943.876
Hoofdwegen																
IF 15.03.02	Reservering areaalgroei			18.904	18.904	18.904	18.904	18.904	21.933	21.933	21.933	22.443	22.443	22.444	22.138	249.786
IF 20.04.01	Reservering lange termijn instandhouding											9.000	9.000	9.000	9.000	36.000
IF 20.05.31	Reservering lange termijn instandhouding															108.000
	Totaal reserveringen Hoofdwegen	0	0	18.904	18.904	18.904	18.904	18.904	21.933	21.933	21.933	139.443	31.443	31.444	31.138	393.786
Hoofdwatersysteem																
DF 1.02.01	Reservering areaalgroei					1.741	1,741	1,741	1,741	1,741	1,741	1,741	1,741	1,741	1,741	13.929
DF 5.03.01	Reservering lange termijn instandhouding					24.750	24.750	24.750	12.375	12.375	12.375	12.375	22.275	12.375	12.375	158.400
	Totaal reserveringen Hoofdwatersysteem	0	0	0	0	26.491	26.491	14.116	14.116	14.116	14.116	14.116	24.017	12.375	12.375	172.329
	Totaal reserveringen RWS	929	71	389	19.598	22.597	51.368	41.025	73.051	299.725	277.446	287.524	195.079	124.048	123.742	1.509.991
	Totaal budget verkeers-/watermanagement, Beheer en Onderhoud en Vervanging en Renovatie, incl. reserveringen RWS	1.368.008	1.279.497	1.331.652	1.264.499	1.275.518	1.213.116	1.081.400	1.030.257	1.667.308	1.626.382	1.679.886	1.530.307	1.566.397	1.518.106	20.670.278

Budgetten Beheer, Onderhoud en Vervanging Spoor																
Artikelonderdeel	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2019-2033
Hoofdspoorweginfrastructuur																
IF 13.02	Budget Beheer en Onderhoud (incl. capaciteitsaanpak en verkeersleiding)	548.097	546.810	547.810	564.170	571.010	567.170	566.170	569.590	571.010	576.740	576.740	596.100	616.670	710.570	8.697.037
IF 13.02 / 13.07	Budget Vervangingen (incl. afschrijving en rente)	527.611	551.494	478.620	398.345	348.921	350.166	363.278	381.819	377.907	415.438	419.353	558.571	578.992	656.304	6.762.359
IF 13.02	Budget apparaatskosten ProRail t.b.v. BOV	396.010	383.910	388.750	358.500	357.290	356.080	357.290	358.500	357.290	357.290	357.290	357.290	357.290	379.070	5.480.350
Totaal budget Beheer, Onderhoud en Vervanging Spoor		1.471.718	1.482.214	1.415.080	1.321.015	1.277.221	1.273.406	1.290.158	1.309.909	1.306.207	1.349.468	1.353.383	1.511.961	1.552.952	1.745.944	20.939.746

Risicoreservering

Het beeld van de ontwikkeling en beheersing van de noodzakelijke uitgaven voor instandhouding op de langere termijn zal nog scherper moeten worden. Het komende jaar worden daarom externe audits uitvoeren op de BOV-reeksen van ProRail, de Object Beheerregimes van RWS en het VenR-prognoserapport van RWS. Uit deze audits moet blijken of er spanning is op de benodigde versus de bovenstaande budgetten voor instandhouding en zo ja, hoe groot deze is. Zo voorkomen we verrassingen. Een goede, doelmatige besteding van de instandhoudingsbudgetten blijft voor lenW van groot belang. Om dat te borgen, wordt periodiek onderzocht of het doelmatiger kan. In dat licht zijn de doorlichting van BOV-reeksen van Spoor ([Kamerstukken 2015/2016, 29 984, bijlage bij nr. 621](#)) en het Interdepartementaal Beleidsonderzoek Hoofdvaarwegennet, Hoofdwegennet en Hoofdwatersysteem ([Kamerstukken 2011/2012, 33 317 bijlage bij nr. 1](#)) relevant.

In de Infrastructuurbegroting 2019 is aangegeven dat vanaf 2022 voor het Beheer en Onderhoud van het HWN, HVWN en HWS naar verwachting onvoldoende budget gereserveerd was. Daarom is een reservering van 50% getroffen voor het potentiële tekort. Voor de periode 2022–2025 wordt de reservering nu verhoogd tot 100%, omdat de kans van optreden van het risico is toegenomen en de mogelijkheden om bij te sturen op deze korte termijn niet haalbaar zijn.

Voor de HSWI wordt er in de periode tot en met 2021 € 151 miljoen extra geïnvesteerd in de instandhouding. Daarnaast is vooruitlopend op de audit op de BOV-reeksen van ProRail en de vaststelling van de budgetten voor de eerstvolgende meerjarenperiode BOV (2022–2025) een aanvullende risicoreservering voor de periode tot en met 2032 getroffen. Hiermee voorkomen we een situatie waarbij de instandhouding van het spoor in gevaar komt.

Lange termijn aanpak

Om ook op langere termijn de toekomstige opgave niet te onderschatten, wordt onderzocht hoe lenW gesteld staat voor het onderhoud vanaf 2026. De veroudering en intensievere belasting van wegen, spoor en vaarwegen leidt ertoe dat mogelijk een groter deel van de budgettaire ruimte binnen de fondsen moet worden ingezet voor beheer, onderhoud en vervanging.

In het regeerakkoord is opgenomen dat het IF wordt omgevormd tot een Mobiliteitsfonds (MF). Kern van het fonds is dat niet langer de modaliteit maar de mobiliteit centraal staat. Tot 2030 zijn de financiële middelen verdeeld tussen de traditionele modaliteiten. Vanaf 2030 wordt een nieuwe indeling gebruikt die aansluit op de agenda voor slimme en duurzame mobiliteit. Voor beheer en onderhoud wordt een apart budget gereserveerd. Deze verandering is ook aanleiding om de werkwijze en de gehanteerde begrippen verder te harmoniseren. Zo is het van belang om uniform te rapporteren over de staat van onze Rijksinfrastructuur, waar RWS en ProRail dit nu nog op een eigen manier doen. Zoals aangegeven in de kamerbrief over de ontwikkelingen rondom instandhouding ([Kamerstukken 2018–2019, 35000 A, nr. 98](#)) zal lenW begrippen, budgettaire reeksen en afwegingskaders over beheer, onderhoud en vervanging beter op elkaar laten aansluiten. Dit helpt bij het maken van afwegingen in het kader van het MF en ook om de Tweede Kamer op vergelijkbare wijze te informeren over de instandhouding van alle netwerken.

DBFM

Een deel van de instandhouding van de netwerken gebeurt via DBFM-contracten (Design-Build-Maintain-Finance). Bij deze contractvorm is aan een consortium niet alleen het ontwerp en de bouw van een project gegund, maar ook het onderhoud voor een langdurige periode.

Bij DBFM is de opdrachtnemer niet alleen verantwoordelijk voor het ontwerp en de bouw van het project, maar ook voor de financiering en het totale onderhoud. Het is dus een geïntegreerde contractvorm. Bij traditionele contracten koopt het Rijk een product in: bijvoorbeeld een rijksweg met 2x2 rijstroken. Bij een DBFM-contract neemt het Rijk echter een dienst af: een beschikbare rijksweg. Het benodigde budget komt uit drie bronnen: (i) het aanlegbudget, (ii) het beschikbare beheer en onderhoudsbudget van reeds aanwezige infrastructuur en (iii) het budget voor areaalgroei voor dat deel van de infrastructuur dat nieuw wordt aangelegd.

Ten behoeve van de aanbesteding van een DBFM-contract wordt een referentieraming opgesteld voor de te verwachten aanleg- en beheer en onderhoudskosten bij traditionele uitvoering. Deze referentieraming wordt gebruikt om de plafondprijs (het acceptabele maximum) voor de bieding te bepalen. Deze ramingen worden tegenwoordig op dezelfde wijze uitgevoerd als de ramingen die voor LCC worden uitgevoerd. De aanbesteding verloopt in een aantal stappen. Na de laatste stap vindt ook de budgettaire verwerking in de begroting plaats. De beschikbare middelen vanuit Aanleg en BenO (incl. areaalgroei) wordt overgeboekt naar het GIV/PPS-artikel. De middelen worden met eenzelfde «netto contante waarde» omgezet in een langjarige reeks ter betaling van de beschikbaarheidsvergoedingen. Dit is de zogenaamde financiële inpassing of DBFM conversie. Er wordt hiermee geen budget toegevoegd aan het project, de kasreeks wordt alleen aangepast aan de contractvorm. De prestatie-eisen en uitrustingsniveaus van de infrastructuur binnen het DBFM contract zijn dezelfde als die aan RWS worden gesteld. Op het moment van aanbesteden wordt bij de M (maintain) van DBFM, een serviceniveau uitgevraagd dat past bij het onderhoudsregime (Service Level Agreement) wat op dat moment van toepassing was. Dat niveau geldt voor de looptijd van het contract en is daarmee niet budgettair flexibel. Bij DBFM geldt dat voor een periode van 20–25 jaar het consortium verantwoordelijk is voor het onderhoud van infrastructuur. Na afloop van het DBFM-contract valt dit deel van het areaal weer binnen het reguliere beheer en onderhoud van RWS. De mutaties tussen het beheer, onderhoud en vervanging artikel (voor wegen artikelonderdeel 12.02, vaarwegen artikelonderdeel 15.02, voor het hoofdwatersysteem artikel 3.02) en het DBFM artikel (voor wegen artikelonderdeel 12.04, vaarwegen artikelonderdeel 15.04, voor het hoofdwatersysteem artikel 4.02) zijn zichtbaar in de begroting en worden toegelicht. Na afloop van een DBFM-contract wordt het BenO-deel weer aan de reguliere onderhoudsbudgetten van RWS toegevoegd.

In onderstaand overzicht is aangegeven voor welke projecten DBFM contracten zijn afgesloten. Voor de financiering van deze projecten is het genoemde BenO-budget (per jaar) ingezet. Dit komt na afloop van het DBFM-contract weer beschikbaar tegen het dan geldende prijspeil.

Tabel 4 Overzicht DBFM-projecten

Project	Areaalinformatie			Einde DBFM-contract	Uitgenomen BenO-budget/jaar
	<i>Hoofdwegennet</i>	<i>Baanlengte</i> ¹	<i>Grote kunstwerken</i>		
A59 Rosmalen-Geffen	23 km			2020	€ 1,0 miljoen
N31 Leeuwarden-Drachten	56 km	Langdeel aquaduct		2022	€ 5,5 miljoen
A12 Lunetten-Veenendaal	65 km			2033	€ 5,9 miljoen
A10 Tweede Coentunnel	39 km	1 ^{ste} en 2 ^{de} Coentunnel		2037	€ 12,0 miljoen
N33 Assen-Zuidbroek	105 km			2034	€ 2,8 miljoen
A15 Maasvlakte-Vaanplein	129 km	nieuwe Botlekbrug, Thomassen-tunnel, Botlektunnel		2035	€ 31,7 miljoen
A1/A6 Diemen-Almere Havendreef (SAA)	72 km	Aquaduct Muideren, verbrede Hollandse Brug		2042	€ 11,9 miljoen
A12 Veenendaal-Ede-Grijsoord	50 km			2032	€ 2,2 miljoen
A9 Holendrecht-Diemen (Gaasperdammerweg, SAA)	41 km	Gaasperdammertunnel		2038	€ 14,2 miljoen
N18 Varsseveld Enschede	70 km			2043	€ 1,8 miljoen
A27/A1 Utrecht Noord – knpt. Eemnes – Bunschoten	53 km			2043	€ 3,9 miljoen
A6 Almere (SAA)	39 km			2039	€ 3,3 miljoen
A24 Blankenburgverbinding	35 km	Blankenburgtunnel, Aalkeettunnel		2043	€ 10,1 miljoen
A16 Rotterdam	ntb	Rottemerentunnel		2043	€ 7,2 miljoen
A9 Badhoevedorp – Holendrecht (Amstelveen)	Ntb ²			ntb ²	ntb ²
<i>Hoofdvaarwegennet</i>	<i>Vaarweglengte</i>	<i>Grote kunstwerken</i>			
Keersluis Limmel		Nieuwe Keersluis Limmel, incl. verkeersbrug over sluis		2048	€ 0,4 miljoen
Beatrixsluis 3e Kolk	4 km	Complex Prinses Beatrixsluis incl. baggeren, onderhoud oevers en ligplaatsen langs Lekkanaal		2046	€ 2,8 miljoen
Zeetoegang IJmond		Nieuwe zeesluis en sluiseilanden		2045	€ 2,5 miljoen
Sluis Eefde		Nieuwe schutsluis inclusief onderhoud voorhavens (bestaande schutsluis tot 2021)		2047	€ 1,0 miljoen
<i>Hoofdwatersysteem</i>		<i>Grote kunstwerken</i>			
Afsluitdijk		Afsluitdijk, spuicplexen en keringen Den Oever en Kornwerderzand		2047	€ 9,3 miljoen
<i>Hoofdspoorweginfrastructuur</i>	<i>Spoorweglengte</i>	<i>Grote kunstwerken</i>			
HSL	85 km	Tunnel Groene Hart, Doorgaand Spoorviaduct Bleiswijk, Tunnel Rotterdam Noord, Tunnel Oude Maas, Tunnel Dordtse Kil, Brug Hollands Diep		2031	N.v.t.

¹ Baanlengte omvat: hoofdrijbanen, verbindingswegen en op- en afritten

² De aanbesteding van dit contract is nog niet afgerond op het moment van schrijven van deze begroting.

Nog uit te voeren werkzaamheden (NUTW)

In de verantwoording van het agentschap Rijkswaterstaat is een balanspost opgenomen om vertragingen en/of versnellingen in de werkzaamheden van het agentschap Rijkswaterstaat op te vangen. Hierdoor kunnen middelen eerder of later worden aangewend dan oorspronkelijk voorzien. Deze werkwijze is analoog aan de werkwijze die wordt gevolgd op het DF en het IF. Daar wordt immers een saldo dat in enig jaar ontstaat meegenomen naar of verrekend met het volgende begrotingsjaar.

Tijdens de voorbereiding en uitvoering van werkzaamheden kan blijken dat deze op een later of eerder moment gerealiseerd zullen worden dan bij het opstellen van de programmering en begroting was voorzien. Dit kan komen door:

- onvoorziene gebeurtenissen die met hoge prioriteit moeten worden opgepakt, bijvoorbeeld de aanvaring bij de stuw van Grave;
- het moeten inpassen van maatregelen die niet waren voorzien, zoals bijvoorbeeld de noodzakelijke aanpassing van de voegovergangen bij de Galecopperbrug of de voorzorgsmaatregelen wegens het risico op de aanwezigheid van chroom-6;
- wijzigende marktomstandigheden, met kostprijzen die sneller stijgen dan geraamd. Dit leidt tot aanbestedingstegenvallers;
- gebrek aan beschikbare capaciteit bij de uitvoeringsorganisatie of op de markt.

Ten opzichte van vorig jaar is er een stijging van € 156 miljoen. Deze stijging heeft twee oorzaken. Voor een groot deel (€ 80 miljoen) wordt dit verklaard door extra agentschapsbijdrage die RWS in 2018 ontvangen heeft voor voorgefinancierde kosten zoals voor de Merwedeburg en voor het tekort t/m 2017 voor schades. De resterende stijging vloeit voort uit een lagere realisatie van kosten voor beheer en onderhoud en verkeersmanagement op het HWN en HVWN dan bij de Ontwerpbegroting werd verwacht. De realisatie op beheer en onderhoud lag in 2018 wel hoger dan in 2017.

De opbouw van de post NUTW per ultimo 2018 is als volgt:

Tabel 5 opbouw NUTW

Omschrijving	Bedrag x € 1 miljoen
<i>Beheer en onderhoud en verkeersmanagement</i>	
a) Hoofdwatersysteem	245
b) Hoofdwegennet	129
c) Hoofdvaarwegennet	34
<i>Subtotaal Beheer en onderhoud en verkeersmanagement inclusief Landelijke Taken</i>	<i>408</i>
<i>Overig</i>	
w) Hoofdwatersysteem	32
x) Hoofdwegennet	47
y) Hoofdvaarwegennet	24
z) Overig	13
<i>Subtotaal Overig</i>	<i>116</i>
Totaal	524

Hieronder worden de belangrijkste posten toegelicht die de opbouw van de post NUTW bepalen.

- Ad a): Van de € 244 miljoen voor het Hoofdwatersysteem heeft € 59 miljoen betrekking op de middelen die in de begroting 2015 beschikbaar zijn gesteld voor het artikel waterkwaliteit op het Deltafonds. Deze middelen zijn aan dat artikel toegevoegd in de jaren 2017 tot en met 2020. De balanspost wordt hierdoor in hetzelfde tempo vermindert. Een post van € 102 miljoen heeft betrekking op middelen voor de kustlijn­zorg. Die mogen door de opdrachtnemer besteed worden binnen de contractperiode, zodat deze de uitvoeringsplanning over de looptijd van het contract kan optimaliseren. Daarnaast wordt € 84 miljoen gebruikt voor noodzakelijke onderhoudsmaatregelen in 2019 en verder.
- Ad b): Het saldo van € 129 miljoen wordt gebruikt voor noodzakelijke onderhoudsmaatregelen in 2019 en verder.
- Ad c): De balanspost op het Hoofdvaarwegennet ad € 34 miljoen bestaat uit een post nog uit te voeren werk van € 57 miljoen. Deze post wordt gebruikt voor noodzakelijke onderhoudsmaatregelen in 2019 en verder. Het saldo heeft daarnaast voor € 23 miljoen betrekking op Reeds Uitgevoerd Werk. Het gaat om de Overdracht van de Gekanaliseerde Hollandse IJssel aan het Waterschap. De toekomstige beheer en onderhoudslasten zijn toen in één keer afgekocht. Deze post loopt af in jaarlijkse porties van € 3 miljoen.
- Ad w): Van de € 32 miljoen voor het Hoofdwatersysteem heeft € 15 miljoen betrekking op Herstel en Inrichting en € 13 miljoen op Verkenningen en Planuitwerkingen.
- Ad x): Van de € 47 miljoen op het Hoofdwegennet is € 79 miljoen bestemd voor servicepakketten. Daar staat tegenover dat er sprake is van Reeds Uitgevoerd Werk van € 30 miljoen voor Verkenningen en Planuitwerkingen.
- Ad y): De balanspost op het Hoofdvaarwegennet heeft bijna volledig betrekking op NoMo AOV.

Balansposten ProRail

Tussen IenW en ProRail is sprake van een subsidierelatie waarbij is afgesproken dat:

- Overschotten en tekorten bij ProRail op uitgevoerde werkzaamheden (prijsverschillen, zoals aanbestedingsmeevallers) worden toegevoegd c.q. onttrokken aan de egaliseringsreserve op de balans bij ProRail. De egaliseringsreserve mag maximaal + of – 5% van de (vijfjaars gemiddelde) subsidie bedragen. De egaliseringsreserve per eind 2018 bedraagt – € 15 miljoen.
- Overschotten bij ProRail die betrekking hebben op verleende subsidies die pas later in de tijd benodigd blijken te zijn (hoeveelheidsverschillen), worden jaarlijks, na vaststelling van de subsidie, terugbetaald aan IenW en weer toegevoegd aan de middelen in het Infrastructuurfonds, waarna ze door ProRail weer kunnen worden aangevraagd in het jaar dat deze middelen alsnog benodigd zijn.

Tabel 6 Overzicht balansposten ProRail per 31-12-2018:

Balansposten ProRail (Jaarrekening 2018, bedragen x € 1 miljoen)	BOV	Aanleg	Totaal
Vooruit ontvangen bijdragen van derden (per saldo) ¹	179	71	250
Vooruit ontvangen bijdragen van IenW (per saldo) ²	2	25	27
Nog te egaliseren investeringsbijdragen ³	60	36	96
Nog te egaliseren exploitatiebijdragen ³	– 15	0	– 15
Subtotaal bijdragen	226	132	358
Getroffen voorzieningen			36
Saldo van nog te betalen kosten en vooruitbetaalde kosten			27
Liquide middelen per 31-12-2018			421

¹ dit betreft de van derden ontvangen afkoopsommen voor toekomstig onderhoud en de nog te verrekenen projectbijdragen van derden.

² dit betreft de nog te verrekenen voorschotten op subsidies van IenW.

³ de nog te egaliseren bijdragen worden niet verrekend maar lopen in de tijd weer «glad».

3. Overig

Programma Versoberingen en efficiency

In bijlage 4.2 van de Infrastructuurbegroting 2012 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de toen niet gedekte onderhoudsproblematiek tot en met 2020 en over de mix van maatregelen om deze problematiek te beheersen.

Een van de maatregelen betreft een pakket aan efficiëncymaatregelen en versoberingen van het onderhoudsniveau. De afspraken over deze te realiseren maatregelen zijn opgenomen in het Programma Versobering en Efficiency. De versoberingen en efficiëncymaatregelen zijn stapsgewijs geïmplementeerd, omdat dit de mogelijkheid bood om binnen het afgesproken budgettaire kader door een verstandige mix van maatregelen passend bij de lokale situatie optimalisaties aan te brengen. Hierdoor konden en kunnen eventuele negatieve gevolgen voor doorstroming en veiligheid worden beperkt.

In bijlage 5 van de Infrastructuurbegroting 2013 is de verdeling van het totale pakket efficiency- en versoberingmaatregelen van € 1,64 miljard naar netwerk gepresenteerd. Hiervan is tot en met 2016 € 891 miljoen gerealiseerd. In die bijlage is tevens een eerste inschatting opgenomen van effecten op veiligheid en doorstroming.

In bijlage 4 van de Infrastructuurbegroting 2015 is de verdeling van het totale pakket efficiency- en versoberingsmaatregelen a € 1,64 miljard naar netwerk uitgesplitst en de prognose bijgesteld. In deze bijlage is de verwachte bandbreedte op basis van de verdere uitwerking en implementatie van de maatregelen in beeld gebracht. Wanneer het totaalpakket aan maatregelen bij de onderkant van de bandbreedte dreigt uit te komen, zal worden bijgestuurd door nieuwe maatregelen te treffen. Op basis van het huidige beeld is de inschatting dat het realiseren van het totale pakket van € 1,64 miljard aan versobering- en efficiencymaatregelen mogelijk is. Ten opzichte van de vorige begroting zijn de inzichten niet gewijzigd.

Tabel 7 Overzicht Programma Versoberingen en efficiency

Netwerk	Maatregel	Initieel bedrag t/m 2020 (x € 1 miljoen)	Prognose realisatie t/m 2020 (x € 1 miljoen)
HWN	Verminderen communicatie bij onderhoud	30	30
HWN	Versoberen bermbeheer	40	35
HWN	Onderhoud kunstwerken uiterste jaar	50	45–50
HWN	Versoberen verlichting	35	30–35
HWN	Verruimen werkvensters en op delen van het netwerk overdag werken met minder flankerende maatregelen.	75	75–80
HWN	Versoberen DVM	165	150
HVWN	Minder maaien taluds	10	10
HVWN	Minder baggeren hoeken zeetoegangen	35	40
HVWN	Verminderen (wal)voorzieningen schippers	10	10
HVWN	Minder baggeren vaarwegen	45	55
	<i>Subtotaal versoberingen</i>	<i>495</i>	<i>480–495</i>
Alle	Efficiencymaatregelen	800	815–820
	<i>Subtotaal efficiencymaatregelen</i>		<i>815–820</i>
Alle	Besparing Landelijke Taken	200	200
Alle	Bijzondere baten t.b.v. B&O	100	30
HVWN	Opbrengsten HVWN	–	60
HWS	Heffen Leges ¹	–	–
HWN	Verhoging BenO budget	45	45
	<i>Subtotaal overige maatregelen</i>	<i>345</i>	<i>305</i>
	Totaal	1.640	1.630–1.650

¹ Het voornemen leges te heffen op grond van de waterwet is nog niet ten uitvoer gebracht gelet op de invoering van de Omgevingswet.

Ontwikkeling duurzaamheid en ICT

De komende jaren zal het instandhoudingsdossier extra aandacht vragen als het gaat om meer gelijkheid en eenduidigheid in definities van ProRail en RWS, de invulling van prestatiesturing en de budgettaire kaders. Complexe transitieopgaven rond klimaat en ICT/digitalisering zullen daarbij de nodige kansen bieden op meer kwaliteit en doelmatigheid, maar brengen ook vragen met zich mee en stellen nieuwe eisen aan de instandhouding van de netwerken.

- Voor duurzaamheid geldt dat RWS als onderdeel van de prestatieafspraken een programma uitvoert met ontwikkel- en implementatieacties om duurzaamheid goed in te passen in de werkprocessen en zo effectief en efficiënt te kunnen sturen op de verduurzaming van de infrastructuur en de instandhouding daarvan. Er zijn maatregelen vastgesteld tot en met 2021. Conform het ontwerp Klimaatakkoord wordt met het oog op de periode tot 2030 inzichtelijk gemaakt wat de

- mogelijkheden zijn om te komen tot klimaatneutrale en circulaire infraprojecten en welke kosten dat met zich meebrengt.
- Voor inzicht in klimaatadaptatie worden stresstesten uitgevoerd. Deze testen moeten inzicht geven in de kwetsbaarheden van de Rijksinfrastructuur voor toenemende extreme weersomstandigheden (wateroverlast, hitte, droogte).
 - Ook ProRail en IenW hebben duurzaamheid tot één van de prioriteiten benoemd in de beheerplannen tot en met 2021. Er wordt een groot aantal activiteiten ondernomen t.a.v. energie besparen en opwekken, het verlagen van de CO₂-uitstoot door bijvoorbeeld circulair materiaalgebruik, het stimuleren van de biodiversiteit en duurzaam te werken aan beheer en onderhoud aan het spoor en in projecten.
 - ICT dringt steeds verder door in de maatschappij. Zo ook in het beheer en onderhoud van de rijksinfrastructuur. De Algemene Rekenkamer geeft in het rapport «Digitale dijkverzwaring: cybersecurity en vitale waterwerken» (maart 2019) diverse adviezen ter verbetering van de beveiliging van onze vitale objecten in beheer bij RWS met een primaire functie voor het Hoofdwatersysteem. Met de Kamer is hierover gesproken op 29 mei 2019. IenW is voortvarend aan de slag gegaan met de aanbevelingen van de ARK. Daarbij is aangegeven dat het grootste deel van de aanbevelingen al in 2019 wordt uitgevoerd. Er is toegezegd de aanbevelingen voor de zomer van 2020 evalueren.
 - Cybersecurity heeft niet alleen betrekking op de vitale objecten in beheer bij RWS, maar ook op andere niet als vitaal gedefinieerde, maar wel maatschappelijk belangrijke objecten. Samen met andere partners werkt IenW aan de verbetering van de digitale veiligheid in de netwerken.

BIJLAGE 5 LIJST VAN AFKORTINGEN

BenO	Beheer en Onderhoud
BOI	Beoordelings- en Ontwerpinstrumentarium
BOV	Beheer, Onderhoud en Vervanging
BPRW	Beheer- en Ontwikkelplan voor de Rijkswateren
DBFM	Design, Build, Finance and Maintain
DF	Deltafonds
DP	Deltaprogramma
EHS	Ecologische Hoofdstructuur
HWBP	Hoogwaterbeschermingsprogramma
HWBP-2	Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IenW	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
KRW	Kaderrichtlijn Water
LNV	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit
LRT3	Derde Landelijke Rapportage Toetsing primaire waterkeringen
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
NCSA	Nationale Cybersecuritystrategie Agenda
NKWK	Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat
NURG	Nadere Uitwerking Rivieren Gebied
NUTW	Nog uit te voeren werkzaamheden
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek
PKB	Planologische Kernbeslissing
PPS	Publiek-private samenwerking
RvdR	Ruimte voor de Rivier
RWS	Rijkswaterstaat
SCM	Strategische Capaciteitsmanagement
TTW	Toegepaste en Technische Wetenschappen
VenR	Vervanging en Renovatie
VNAC	Versterking van de Nationale aanpak Cybersecurity
WB21	Waterbeleid voor de 21 ^e eeuw
WBI	Wettelijk BeoordelingsInstrumentarium